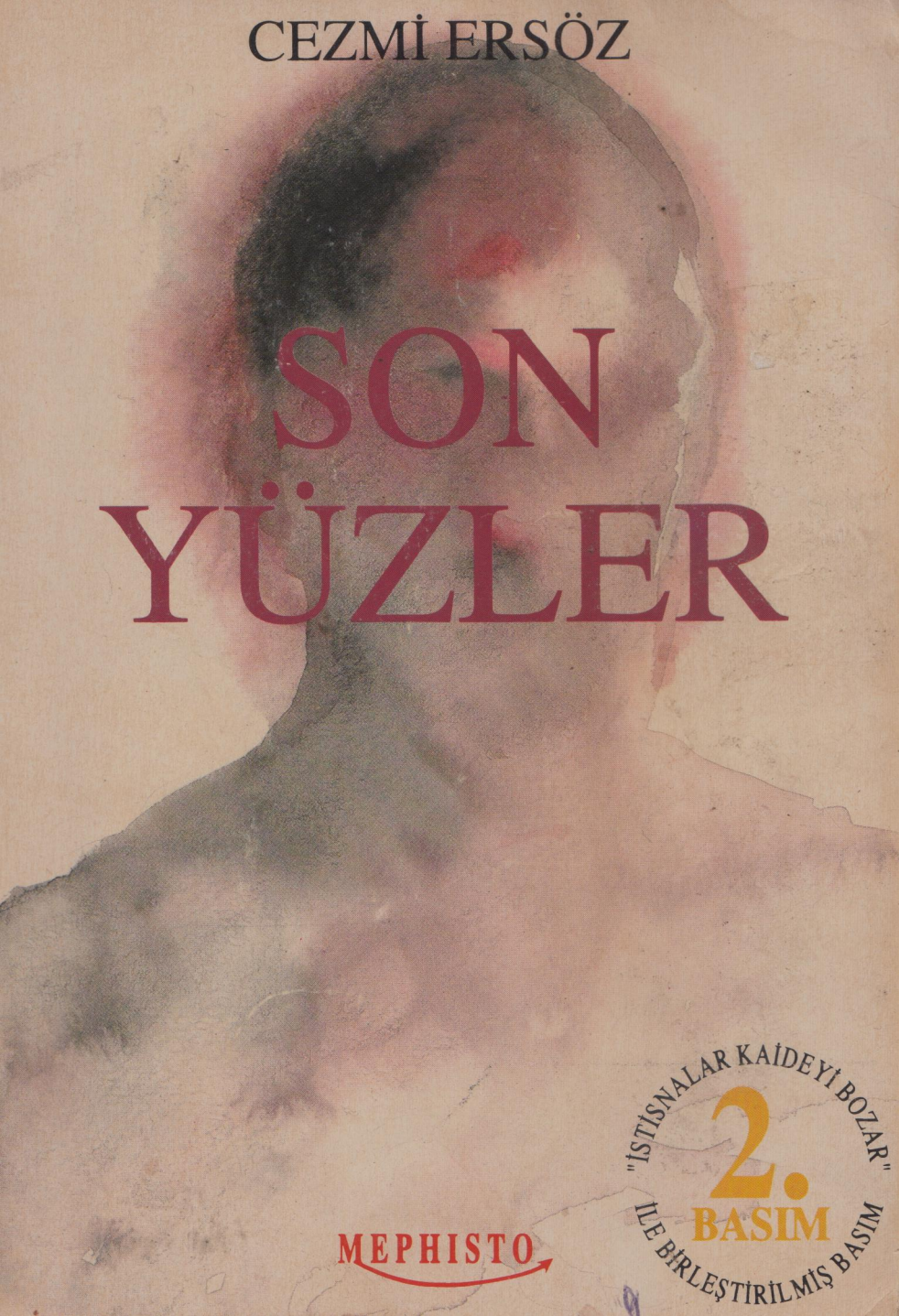
CEZMİ ERSÖZ

SON YÜZLER

"İSTİSNALAR KAİDEYİ BOZAR"
2. BASIM
İLE BİRLEŞTİRİLMİŞ BASIM

MEPHISTO

Cezmi Ersöz

SON YÜZLER

Mephisto Yayınevi
İstiklâl Cad. No: 173, Beyoğlu-İstanbul
Tel: 293 19 09

Mephisto Güncel-2

Cezmi Ersöz
Son Yüzler

Bu kitaptaki yazılar daha önce
Cumhuriyet, Güneş, Özgür Gündem ve *Aydınlık*
gazetelerinde yayımlanmıştır.

2. Basım: Aralık 1993

Bu kitabın tüm yayın hakları
Mephisto Yayınevi'ne aittir.

Yayın Yönetmeni: Abidin Aydın
Teknik Tasarım: Sabahattin Göksu
Kapak: Murat Savaşkan
Fotoğraflar İrfan Kuzu, Hüsnü Atasoy, Merih Akoğul,
Mete Herkmen, Ömer Arakon, Hacer Yıldırım, Muhsin Kızılkaya,
Foto Ege ve Ara Güler tarafından çekilmiştir.

Dizgi: Asi Dizgi
Baskı: Yaylacık Matbaası
Cilt: Örnek Mücellithanesi

Cezmi Ersöz

SON YÜZLER

ÖNSÖZ

Serüvencinin Çekiciliği

Bazı günler ya da anlarda coşku beni egemenliğine alır, coşkunun ağırlığı omuzlarıma çöker. Zaman zaman bu ağırlığın etkisiyle küçülür ya da ağırlıktan güç alıp kocamanlaşırım.

Coşkuya kapılma nedenim, genellikle (ya da her zaman) sanat yapıtlarıdır. Bir öykü, bir roman, bir film ya da bir düzyazı...

Coşkuya kapılınca çoğunlukla ya küçük notlar alırım, bazen de kısa süre sonra unutur giderim.

Beni kaleme kâğıda yönelten, neredeyse büyük bir sevgiye koşarcasına yazdıran; büyük coşkulardır.

İşte şimdi o büyük coşkulardan birini anlatacağım. Herkes bir dergide ya da gazetede yaşamını duygularıyla, duyarlıklarıyla birleştirmiş, eleştirinin en acımasızını ve en başarılısını kendisi için yapan sözcük ve tümceleri en sıcak anlamlarına bulayan o gönül adamını arar. Bulamazsa bir kırgınlık duyar içinde... O adamın adını söylemeye gerek var mı; öykücü, gazeteci, röportajcı, muhabir, bir parça da ozan...

Evet, insan bu yazarda, bu gönül adamında biraz Sait Faik'i buluyor. Ama Cezmi Ersöz'de (biliyordunuz nasılsa, şaşırdığınızı söylemeyin) duygu yanı her şeyden önce geliyor. Sait Faik'te öykücülük her şeyin önüne geçer. Oysa Cezmi kendisini el attığı her dalda aynı ağırlıkta hissettiriyor. Burada yalnızca şiiri ayır-

mak istiyorum. Çünkü Cezmi'nin şiirde düzyazının ve öykücülüğünün önüne geçebilmesi (ya da bunlara ulaşabilmesi) için epeyce çalışması gerekiyor (Bu yalnızca benim düşüncem tabii ki...).

Cezmi'nin röportajcılığı ise apayrı bir inceleme konusu... Cezmi, Türkiye'nin bugüne kadarki en usta röportajcılarından biridir. Zarif, hüzünlü, yoğun anlatımıyla röportajı gazetecilikten yazarlığa yaklaştırmıştır. Bunu ilk yapanlardan biri Sait Faik'ti. Sait Faik'te röportaj öyküyle iç içe geçiyordu. Cezmi'nin röportajları öyküden ayrı bir tür, ama yazınsal tadı oldukça güçlü... Özellikle *İstisnalar Kaideyi Bozar* adlı kitabında röportaj türünün doruktaki örnekleri yer alıyor. Cezmi bu kitabında kendi duyarlılığını duyumsatıyor ve okuyucuyu düşünce/duygulanımlarının etkisi altında bırakıyor.

Artık başka türlü düşünemiyor, hissedemiyorsunuz. Çünkü o tanrısal anlatıcı duyarak, anımsayarak, severek, acıyarak sizi bir serüvene sürükler. Siz gönüllü bir kurbansınız artık... Kurtuluşunuz yok. Sonuna kadar bir solukta okumak, serüvene bütün varlığınızla katılmak zorundasınız.

Cezmi'nin röportajcı yanı öykülerinde de hissediliyor. Röportajcının çekiciliği, onulmaz bir serüvenci oluşundadır. Siz de aynı hastalıktan muzdaripseniz, Boğaz'ın akıntılı sularından, Beyoğlu'nun gizli sokaklarının albenisinden ve Cezmi'nin duyarlılığından kurtulmanız olanaksızdır.

Saliha Yadigâr

annem'e

Kırk Yıllık Tebessüm…

MADAM ANAHİT

"Buyrun... Hoş geldiniz. Ne zamandır yolunuzu bekliyoruz. Niye geciktiniz böyle?.. Şöyle buyrun... Rahat edin... Bakın tanıştırayım, bu bey benim menajerim... 20 yıldır beraber çalışırız... Adı Minay Yüksel... Nasılsınız bakalım... Sağolun... Ben de iyiyim... Evet efendim, ben Madam Anahit, herkes beni 'Akordeoncu Kadın' diye bilir... Aşağı yukarı 40 yıldır Çiçek Pasajı'nda akordeon çalarım... Arada bir, otellere, düğünlere çağırırlarsa giderim..."

KLASİK MÜZİK EĞİTİMİ ALDIM...

"Doğma büyüme İstanbulluyum... Taksim'de, 1926 yılında doğdum... Şimdi de bildiğiniz gibi, Tarlabaşı'nda oturuyorum.

Evet... Yazları Heybeliada'da kalırdık... Orada bir çocuk vardı; adı Yorgo... Güzel akordeon çalardı, ondan özendim o tarihlerde, yani 1943 yılıydı sanırım; Yüksek Kaldırım'da Papajorci isminde biri vardı. Müzik aleti, nota filan satardı. Ondan 'Hohner' marka, kullanılmış, beyaz renkli bir akordeon aldık...

Fiyatı 170 liraydı. Çok heyecanlanmıştım... Hemen Saint Antoine'a gidip, adak yaptım. Mum diktim... Saint Antoine, güzel evliyadır.

Papajorci bana, Artepenon diye çok değerli bir hoca vardı; onu buldu... Kadıköy'deki Halkevi'nde, Artepenon'dan günde 12-13 saat olmak üzere bir süre klasik müzik eğitimi aldım... Bakmayın şimdi, vahşi şeyler çalmak zorundayız... Ekmek parası. Ne yapacaksınız..."

DÖRT KEZ EVLENDİM

"...İlk kocam çok değerli bir müzisyendi. Noray'dı adı. Akordeon, kontrbas, piyano çalardı... 'Samsun', 'Ankara' gemilerinde çaldı uzun süre... Büyükdere'de; Beyaz Park'ta çaldı... O zamanlar Zehra Bilir vardı... Ne günlerdi!.. Hiç unutulur mu?

İlk kocamla 17 sene evli kaldım... Çok sinirliydi, her şeyime karışırdı; yok küpe takma, yok şunu giyme... Baktım olmuyor, boşadım onu. Sonra 'Solak Hüseyin' diye bir müzisyen vardı... O da iyiydi... Onunla evli kaldım bir süre. Onu da boşadım, tekrar evlendim... Yine olmadı...

Dördüncü kez yine ilk kocama döndüm... Boşandığına varma derler, ama ne yapacaksın!.. O da öldü. Çok içerdi. Bilirsiniz, müzisyenler nasıl içer... Şimdi bir talibim var. Kim biliyor musunuz?.. Fahrettin Aslan'ın şoförü... 15 yıldır severmiş beni. Ne yapalım kısmet artık.

Ama darılırım bakın... Neden yemiyorsunuz? Kendi ellerimle yaptım bu keki... Birer çay daha içersiniz değil mi?.. Lütfen kırmayın beni..."

ZEKİ MÜREN'E DE ÇALDIM...

"...Tabii yıllar geçiyor. Birçok ünlü kişiyle tanıştım bu süre içinde... En çok rahmetli Ayhan Işık'ı severdim. O da beni severdi. Gelir dinlerdi beni. Sonra Cüneyt Arkın, onun oynadığı filmlerde rol de aldım. 'Babanın Suçu', 'Adalet', sonra sonra 'Yalancı Yarim', 'Cennet Çocukları', 'Kadın ve Şarap'. Ya evet, bir

de 'Faize Hücum' var... Sonra, 'Bay Alkolü Takdimimdir'de oynadım... Tabii bu filmlerde biraz rol gereği, biraz figüran olarak yer aldım.

Bir gün Zeki Müren geldi pasaja... Çok heyecanlandım. Çalmamı istedi benden. Çok mutlu olmuştum o zaman.

Lütfen, bu kekleri sizin için yaptım... Konuşmaya daldım, sigara içer miydiniz?.. Hadi, lütfen yabancılık çekmeyin... Şimdi size Edith Piaf'tan 'La Vie en Rose'u çalayım..."

DAYIM, MUSTAFA KEMAL'İN HUZURUNDA

"...Şimdi size dayımı çağırayım... Sabahtan beri heyecanla bekliyordu. En güzel elbiselerini giydi sizin için. Dayı, gelsene içeri; seni bekliyoruz... Evet, dayımın ismi Erol, Stepan Erol... Yıllardır cümbüş çalar...

Bu da samimi dostum; Müyesser, sağlık memurudur... 40 yıldır iğne yapardı... Şimdi yaşlandı artık; dayımla kendisine fukara aylığı veriyorlar; 3 ayda 10 bin. Çok az, evet; bende kalırlar... Onları çok severim... Dayıcığım, şöyle gelsene... Kendini tanıt arkadaşlara...

- Efendim, ben Stepan Erol... Cümbüş çalarım yıllardır. 1329 doğumluyum... Ne oluyor hesaplayın işte. 1936 yılında paşamın huzurunda çaldım. O günü unutamam. Şimdi Anahit'in yanında kalıyorum. Ayağım kırıldı geçenlerde, artık bir yere gidemiyorum. Eskiden çok yerde çaldım... Suzan Güven'le, Göz Gazinosu'nda... İstanbul'da, Ferah'ın Sazı'nda... Novotni'de... Muhittin Bey'in gazinosunda, Avukat Kemal'in gazinosunda... Öyle mi efendim?.. Beni Kalamış'ta mı gördünüz... İyi alkış aldım mı bari?.. Peki, o halde size, 'Haydar Haydar'ı çalayım..."

BURALAR YIKILIRSA, ORTADA KALIRIZ

"...Gördüğünüz gibi biz bu Tarlabaşı'ndaki evde; güçlükleri de olsa bir hayat sürüyoruz... Dayım, iğneci Müyesser, menajerim Minay ve ben... Fakat mutluluğumuz pek uzun sürmeyecek gibi. Geçende yıkım kâğıdı geldi... Gelin, bankadan paranızı

alın, diyorlar... Şaşırdık kaldık tabii. Burası yüz senelik bina. Tarihi bina. Hiç yıkılır mı efendim?.. Evet, bu daireye 1.5 milyon lira paha biçtiler... Ne kadar komik değil mi?.. Tabii biz de, belediyeye bedel davası açtık...

Geçenlerde bir yerde okudum; Almanya'dan yetkili kişiler gelip, helikopterle Tarlabaşı'nın üstünden geçmişler. Yol projesini o şekilde yapmışlar; yani buraları görmeden, tanımadan, bilmeden... Biz buralarda doğduk; büyüdük... Burası bu haliyle korunsun; restore edilsin. Ne yaparız bu ev yıkılırsa, verdikleri parayla kümes dahi alınmaz; ortalarda kalırız vallahi... Zaten bu insanların çoğu yaşlı, fakir. Nerede otururlar, bunları düşünen yok. Tarlabaşı'nın yıkılması gücüme gidiyor doğrusu. Ne dersiniz yıkılacak mı buraları?.. Bir şeyler yapamaz mıyız?

Ne o, kalkıyor musunuz? Bir çay daha içseydiniz... Olmadı ki bu... Size gelin biblo koleksiyonumu göstereyim... Gelin gelin, içerideki odada kedilerim var; ben aynı zamanda Hayvanları Koruma Derneği'nin üyesiyim... Bütün sevgimi onlara yönelttim. Bunu saymayız, bakın yine beklerim olur mu? Size zahmetler oldu... Güle güle..."

CAMLARINDA SABUN KURUTULAN EVLER

Madam Anahit ya da diğer adıyla "Akordeoncu Kadın", yüzünde insanın içini ısıtan o müthiş tebessümle gülüyor ve bize el sallıyor... Sonra pencerede diğerlerini görüyoruz... Mustafa Kemal'in huzurunda cümbüş çaldıktan sonra şimdilerde 3 ayda 10 bin lirayla geçinmek zorunda kalan Stepan Erol'u; 40 yıl insanların sağlığı için koşuşturup duran ve şimdi Stepan Erol gibi "3 aylığı" ile yaşamaya çabalayan iğneci Müyesser'i; Madam'ın 20 yıllık arkadaşı, menajeri Minay Yüksel'i... Hepsi kendilerini ziyaret etmemizden dolayı son derece mutlu, gülümseyip, el sallıyorlar bize... Doğma büyüme İstanbullu olan bu insanlar, gerçek İstanbullular'a özgü, inanılmaz incelikleri, yoksulluklarını sonsuza dek gizleyen soylulukları ve özentisiz misafirperverlikleri ile yok edilen eşsiz bir kültürün son temsilcileri sanki...

İnsanı şaşırtacak kadar düşük gelirleriyle sürdürmeye çabalıyorlar bu kültürün gerektirdiği gündelik hayatı... Yol boyunca Tarlabaşı Caddesi'nde yıkılmış bazı binalar görüyoruz... Aklımıza Ece Ayhan'ın dizeleri geliveriyor hemen, "...Camlarında sabun kurutulan evler / Beyoğlu'nun yıkılacağını bildiriyorlar..." (Zambaklı Padişah). Evet, yoksa Ece Ayhan'ın yıllar öncesinden sezdikleri gerçek mi olacak? Evet, bir şeyler yapmalıyız. İstanbul elden gidiyor. Yoksa, yoksa bizi "...Cinnet basacak..."

Varoluşçu Boyacı

HAYRİ TONOZLU

Ahmet Oktay'la, rahmetli Edip Cansever'in şiir tiplerini konuşuyorduk. Oktay'a göre, Edip Cansever'in yarattığı şiir tiplerini gerçek hayatta bulmamız pek olanaklı değildi. Çünkü bu tipler öncelikle duyarlı yetkin bir gözlem gücüne sahip, kendilerinin ruhsal analizini titizlikle gerçekleştiren, dahası bilgili ve kültürlü kişilerdi. Böylesine gelişkin bir oltacı, garson, otelci, gül satıcısı, genelev kadını vd. görmek, hiç kuşkusuz mümkün değildi. Biz de katıldık bu görüşe, sonuçta, bu tiplerin Edip Cansever'in kendi düşüncesini açıklamak için kullandığı motif tipler olduğuna karar verdik. Bu kişiler, Edip Cansever'in düşünce katlarından başka bir şey değildi; dahası, konuşan, Edip Cansever'in kendisiydi...

Her şey buraya kadar iyi hoş da, siz, ayakkabılarınızı boyattığınız boyacının kültürlü bir varoluşçu olduğunu öğrenirseniz ne yaparsınız? Tabii ben de şaşırdım. Ve aklıma Edip Cansever'in yarattığı şiir tiplerinin gerçek olabileceği geldi. Demek böyle insanlarla karşılaşmak hiç de olanaksız değildi.

"BEN DE VAROLUŞÇUYUM"

Genellikle ayakkabı boyacılarıyla sıradan şeyler konuşulur. Ben de Taksim'deki bir boyacıya, "Nerelisin? Nerede oturuyorsun? Nasıl geçiniyorsun?" gibi sıradan şeyler sordum. Adının Hayri Tonozlu (58) olduğunu öğrendiğim ayakkabı boyacısı sorularıma, "Hususi hayatım sizi niye ilgilendiriyor? Öyle olmuş, böyle olmuş, ne fark eder?" diye cevap verdi. Onun ciddi bir boyacı olduğunu düşünerek, farklı şeyler sormaya başladım. "Eskiden İstanbul'da ne kadar seçkin yerler varmış, şimdi hiçbiri kalmadı. Her şey yozlaştı," dedim. Hayri Bey, bunun üzerine "Evet, Markiz, Baylan, High-life vardı. Ben eskiden hep High-life'a giderdim," demez mi, şaşırıp kalmıştım. Ama Hayri Bey, hem ayakkabımı boyuyor, hem de İstanbul'un sanatçı mekânlarını anlatıyordu. Bir ara "Siz hangi felsefi ekole yakınlık duyarsınız?" dedi. Onu hafife alma isteği, şaşkınlığımı bastırdı, "Eksistansiyalistim," dedim. Hayri Bey'in gözlerinin içi güldü: "Ne güzel, ben de varoluşçuyum," dedi. Elimde olmayarak ayağımı boya sandığının üzerinden çektim. Şaşkınlığım henüz geçmemişti; ama o devam ediyordu: "Bakın, varoluşçuluk deyince akla hemen Sartre gelir; oysa Sartre, parlak cümleler, gösterişli buluşlardan başka bir şey değildir. Gerçekte varoluşçuluğu sistemleştiren Heidegger'dir. Sartre, Heidegger'in yanında garnitürden başka bir şey değildir."

Bir şok yaşıyordum âdeta. Zaman kazanıp Hayri Bey'in üstüne başına bakmaya çalıştım. Üstünde siyah bir kaban vardı. Pantolonu yazlıktı ve çok eskimişti. Başında limon küfü renginde yazlık, keten bir şapka vardı; yüzü çökmüştü. Eğer çok dikkatli bakılırsa gözlerinde olgunluk ve zekâ belirtisi bir ışık fark edilebiliyordu.

Hayri Bey'le tartışamayacak kadar donatımsızdım. Heidegger'in hiçbir kitabını okumamıştım. Çünkü Hayri Bey gibi Almanca bilmiyordum. Bu arada Hayri Bey, canlı el kol hareketleriyle varoluşçuluğu tanımlamaya çalışıyordu bana. Her şey bir yana, beni tanıdığına sevinmişti. Hiç değilse bazı ortak bilgilere

sahiptik. Bir ara "Başlangıcından bugüne kadar felsefe bir arpa boyu yol katetmiştir," dedi. Artık her şey kabulümdü. "Ya öyle mi?" demekle yetindim. Ayakkabı boyacılarını hafife almanın cezasını çekmeye hazırdım. Beriki devam ediyordu: "Kant ne yaptı, insan beynini 12 kategoriye ayırmaktan başka? Spinoza yok güzellikmiş, yok ahlakmış, bir yığın metafizik şey attı ortaya. Dogmatikler keza öyle..."

"KAPİTAL" ÇOK SIKICIDIR

Bir ara Hayri Bey'e Marksist felsefeyi soracak oldum. Önce kısa bir açıklama yaptı. Daha sonra Marksist felsefenin ferdi yanının olmadığını iddia etti. Daha sonra söz Troçki ile Lenin'e geldi. "Bunların ikisi de aynıdır. Aralarında hizipleşme vardır o kadar. Bu kişiler şartlar neyi gerektirirse onu yaparlar. Yaratıcı değildirler."

"Unutmadan söyleyeyim, ben *Kapital*'i de okudum, *Kapital* çok sıkıcıdır. Rakamlar, misaller falan filan."

Cezamın hiç de hafif olduğunu sanmıyordum. Bu işkence ne zaman bitecek, diye düşünüyordum.

İNSAN KENDİ KENDİNİ YARATIR

Başlangıcından bugüne kadar felsefede bir arpa boyu yol alınmadığını söyleyen Hayri Bey, Nietzsche ve Kafka'nın, bilmeden varoluşçu felsefeye katkıda bulunuklarını iddia ettikten sonra bana, "Peki siz varoluşunuzu gerçekleştirdiniz mi?" diye sordu. Afalladığımı görünce konuşmasına devam etti: "Kendi kendimizi yaratmanın imkânı bizim elimizdedir," dedi. Bir ara üstün insan teorisiyle, varoluşçu düşünce arasında yakınmaya başlamıştı. Her şeyi oluruna bırakmıştım.

DİN ZARARLI BİR ŞEYDİR

Hayri Bey'in felsefe bilgisinin altında daha fazla ezilmemek için sık sık konuyu değiştiriyordum. Sözü dönüp dolaştırıp güncel bir konuya getirdim. Türkiye'de son günlerde sık sık konuşu-

lan irticayı nasıl değerlendirdiğini sordum ona. "Bakın bu politik sahaya girer. Din, yöneticilerin işine geliyor. Böylelikle halkı daha kolay isteklerine boyun eğdiriyorlar. Aslında din bir imajdır ve insan kendisi yaratır bu imajı; insan yine düşünmelidir ve yoğunlaşmalıdır, ama düşüncesinin içinden Allah, peygamber gibi imajları çıkarmalıdır. En eski din olan Budizm 5000 yıllıktır. Musevilik 3000, Hıristiyanlık 2000, İslamiyet ise 1400 yıllıktır; ama insanlığın tarihi 50 000 yıllıktır. Peki 45 000 yıldır ne oldu, onu soran yok. Ne yazık ki milyonlarca insan dine inanıyor ve onlara kimse ışık tutmuyor. İşin doğrusu din zararlı bir şeydir. Ama insan her şeye inanmak zorunda. İnançsız olmak da benim hayatımı hafifletiyor."

O'HENRY'Yİ ÇOK SEVERİM

Hayri Bey'in dünya görüşüne hiçbir idealist ve metafizik düşünce sızmamış. Kader, şans gibi toplumsal yaşantımızı yönlendiren kavramlarla hiçbir alışverişi yok, öyle ki bir ara bu durumu "ideolojinin ölümü" diye nitelendirdim.

Hayri Bey felsefe bilgisinin yanı sıra, geniş bir edebiyat bilgisine sahip, en çok O'Henry'yi sevdiğini söylüyor. O'Henry'nin, *Quartet*'ini, Viyana'da sinemaya uyarlanmış haliyle seyretmiş ve hayran kalmış. Dostoyevski, Hayri Bey'in başucu yazarıymış. Tolstoy, Bernard Shaw, Jean Jacques Rousseau ve Voltaire'i ilgiyle okuyormuş.

AVRUPA'DA DOLÇE VİTA, İSTANBUL'DA SEFALET

Hayri Bey, özel hayatların öyle rasgele anlatılmasına karşı; ama bu kadar uzun konuştuktan sonra, beni kırmayarak hayatının bazı dönemlerini bana kısaca anlattı. Hayri Bey, genç yaşında Avrupa'ya gitmiş. Almanya'da yaklaşık 14 yıl kalmış, bu süre içinde devlet dairelerine, hastanelere cam çerçevesi monte etmiş. Daha sonra Avusturya ve İsviçre'de kalan Hayri Bey, buralarda uzun süre Dolçe Vita bir hayat sürmüş. "Avrupa'da hayat o kadar güzeldi ki, kopmak imkânsızdı. İnsanı hep içine çekerdi.

Bu yüzden az kalsın sağlığımı kaybediyordum," diyor. 1975 yılında İstanbul'a dönmüş Hayri Bey. Kendisi kabul etmese de, şimdiki hayatı tam bir sefalet. Ayda yaklaşık 50 bin lira kazanıyor, kaldığı otele günde 1200 lira veriyor, otel parası olmadığı günler parklarda yatıyormuş. Almanya'dan getirdiği bir miktar parayı harcadığı için bu durumu kaçınılmaz buluyor. "Her şey olması gerektiği gibi," diyor. "Dolçe Vita yaşamaktan, evlenmeye zaman bulamadım," derken bile, kimsesizliğinin nedenini başkasında aramaya çalışmıyordu.

Hayri Bey, beni bilgisiyle olduğu kadar, kişiliğiyle de etkilemişti. Ayakkabılarımın boyanması bitmişti. Parayı uzattım. Teşekkür etti. Yeniden görüşmek üzere vedalaşırken, bir daha hiçbir ayakkabı boyacısını hafife almaya söz veriyordum.

İlaç Niyetine Şiir Satan Hüseyin Avni Dede

HÜSEYİN AVNİ DEDE

Ben Hüseyin Avni Dede... Beyazıt'ta, Çınaraltı'nda eski para alıp satıyorum. Esas işim şairlik. Nasıl mı başladım şiir yazmaya?.. Çocuktum... Bir akşamüstü içime bir sıkıntı düştü. Babam gibi, şiir yazmak geldi içimden... Bir şeyler karaladım, içimdeki sıkıntı hafifler gibi oldu; ama hiç dinmedi. Babam, devrik şair, Durmuş Dede... İlk o tuttu elimden; *ABC Extra, Ekspres, Ana* gibi dergilerde çıkan ilk şiirlerimi topladığım *Şairler Üzülmesin* isimli şiir kitabımı kaldırımlarda o sattı.

İLAÇ NİYETİNE ŞİİR SATTIM...

İlk kitabımı Bayraktar Yayınevi basmıştı (1973); ama masraflarını babamla birlikte karşılaşmıştık. İkinci şiir kitabımın adı *Acıya Kurşun Geçmez* (1976). Tam beş baskı yapıldı. Artık babam yorulmuştu. Ben düştüm yollara, kaldırımlara, cami köşelerine. Kendi kitaplarımla birlikte Hasan Tombo, Necati Er, Urfalı Babi'nin kitaplarını satıyordum. İlhami Bekir Tez, sık sık yanıma gelir, beni yüreklendirirdi. Çünkü hem Babıâli'nin dışında,

hem de kişisel çabalarla şiir kitabı bastırıp, dağıtmak kolay değildi. İnanır mısın, ilaç niyetine şiir kitabımı sattığımı bilirim. Bakardım, çevreme toplanan insanlar şiir kitabımı almak istemiyorlar, işte o zaman şiir kitabımın ilk boş sayfasını gösterip, "Dostlar, gördüğünüz bu boş sayfayı kopartın ve iyice kaynatıp, kesme şekerle karıştırıp için... Ne başınızda ağrı, ne midenizde ülser, ne de böbreğinizde taş kalır, hepsi geçer," derdim. Gülüşürlerdi. Kimisi yaptığım ince alayın farkına varır, kitabımı almak isterdi. Böyle böyle sokaktaki insanlar arasında bir şiir okuma alışkanlığı yarattım. Yolda beni görenler, "Yeni şiir kitabın yok mu?" diye sorar oldular.

...Şairliği besleyen, geliştiren en önemli kaynak, yaşantıdır. Ben bu kaynaktan yana hep şanslıydım. Bu yüzden şiirlerimde yaşantı, hep öne geçmiştir diyebilirim. Daha cılız kalan kaynakları ezip geçerek ama... Onu diyordum, kimi gün salaş bir meyhanede işportacılarla, torna işçileriyle, sepetçilerle, çiçekçilerle veya yoksul şairlerle ucuz şarap içerken; belki de aynı günün akşamı, Alman Kültür Merkezi'ne, bir sanat galerisine, ya da caz konserine davet edilebilirim...

OROSPULARA ZİYNET EŞYALARI

Bir de orospular var, şiirlerimde acılarını sıkça yinelediğim... Onlarla garip bir ilişkim var: Bilirsin, Çınaraltı'nda elime değerli, değersiz birçok ziynet eşyası geçer. Firuze broşlar, opal ya da akik yüzükler, gümüş kolyeler, kedi gözü, necef, yıldıztaşı... Pavyona gittiğimde, etrafımı sarıp, benden bunları isterler. Veririm ben de... Sevinçten deliye dönerler, kimisi cebimdeki kehribar tespihimi bile çalar. Parmaklarımdaki gümüş ve opalin yüzüklerimi de isterler. Ve her şey bitip, yalnızlığımla baş başa kalınca, torbamda orospuların kıymet verip de istemedikleri eski bir kol düğmesi kalır... İzin veririm orospuların müthiş öfkelerini ve yılların derin hıncını benden çıkarmalarına. Benimle olunca, peş peşe içerler rakılarını, viskilerini. Hiç sesimi çıkarmam...

ZENGİN BİR ŞİİR DAMARININ ÜSTÜNDE YAŞIYORUM

Şairin yaşantısı deyince, aklıma hep Rilke'nin sözleri gelir. O büyük şair için, birkaç dize yazmanın bedeli, "yaşantı" olarak ne kadar ağırdır değil mi?.. Yaşantı dedin de, bak, bize doğru elinde bavuluyla gelen, saçları tıraşlı genç var ya, işte o tezkere almış bir erdir.

Elindeki bavulunu, burada bir tek bana güvenip, emanet edecek, camide "şükür namazı" kıldıktan sonra, yanıma gelip, Malezya'da krom madenlerinde bir iş bulduğunu, oralarda sıtma ve kolera salgını olduğu için, çok yüksek ücret verdiklerini söyleyecek ve birlikte gitmemizi isteyecek.

Şu köşede beni gözleyen, yaşlı, kasketli adamı mı soruyorsun?.. O, günlerdir hep aynı saatte caminin avlusuna gelir, kapının yanında durup, saatlerce bana bakar. Duydum ki, zekât vermek istiyormuş, adağı varmış; beni çok sevmiş; hiç şaşırma, birazdan gelip, cebinden çıkardığı 2500 lirayı avucuma sıkıştıracak... Ben hiç sesimi çıkarmadan parayı alacağım. Sonra onu yoksul dilencilere dağıtacağım.

Şu ağacın dibinde durup bize bakan, zayıf, yoksul kılıklı adam var ya, işte o, cebindeki delik ve kulplu bir eski parayı bana satıp, karnındaki açlığını bastırmayı düşlüyor...

Bak şu yırtık pusulaya; kendini emekli banka müdürü diye tanıtan yaşlı bir adamcağız bıraktı bunu. "Hüseyin Avni Bey, sizden 1000 lira borç rica edeceğim," diye yazmış...

Birazdan yaşlı, başörtülü bir kadın gelecek yanıma. Oğlu gemiciymiş, Japonya'da Kırım Türkleri'nin çalıştığı bir maden ocağında iş bulmuş; taş kırma işi... "Ne olur ona bir şey söyle, beni bırakıp gitmesin, ondan başka kimsem yok," deyip dert yanacak bana.

Kim bilir, belki bu akşam bir konaktan çağırırlar beni; tezgâhımı toplayıp gideceğim. Osmanlı mangırları, yerli-yabancı geçer akçeler, manda gözü, kolye ve küpeler, 1800'lerde yaşamış bir Rum güzelinin fotoğrafları, taş baskılar, kitaplar... Evet

farkındayım, çok zengin bir şiir damarının üstünde yaşıyorum... Ama inan, çok ağır yine de, bir dizenin bedeli...

Artık vakit geldi. *Keman Çalan Ölüler* adlı kitabımı satmaya başlamalıyım. Biliyorsun, yeni kitabımın masraflarını henüz ödeyemedim. Borcum çok; ama olsun, öderim. Karşılığı ödenmeyecek olan, yalnız güzel dizelerdir... Sonra uzun bir yalnızlık istiyorum, hem şiir yazmak, hem de yaşadıklarımı tanıtmak için...

Dostlarım Yeşiller'e Katılmış

BALIKÇI ÖZER

Onu ilk kez dostum Ömer Arakon'un evinde gördüm. Üzerinde bir gemici fanilası, başında beyaz keten şapkası vardı. Güneşten kavrulmuş yüzündeki koyu siyah gözleri ve şapkasından taşan gür, beyaz saçlarıyla oldukça yakışıklı sayılırdı. Peter Handke'nin *Mutsuzluğa Doyum* adlı kitabını okuyordu. Beni görünce kitabını bıraktı, gülümseyerek elimi sıktı. Tanıştık. Olta balıkçılığıyla geçimini sağlıyordu. Yaz kış, Kumkapı'ya demirlediği teknesinde yatıp kalkıyordu. Balıkhane müdürü suları kesince, "hücrem" dediği teknesinden aylardır ilk defa, o da çamaşırlarını yıkamak için ayrılmıştı. Bana hayatını anlattı: "...Ben İstanbullu balıkçı Özer, 1933 yılında Kuzguncuk'ta doğdum.

FİKRET OTYAM'IN "PAVLİ KARDEŞ"İNDE VARDIM

"Erzincan depremi olmuştu; annem beni bakkala gönderdi, o zaman *Cumhuriyet* kaç kuruştu pek hatırlayamıyorum, bir *Cumhuriyet* aldım. Alış o alış, ondan sonra elime ne geçerse okudum. Kafka okudum. Dostoyevski, Tolstoy, Çehov okudum.

Bugünlerde Thomas Mann'a bağlandım. *Venedik'te Ölüm* romanı beni büyüledi. Ne müthiş romancı değil mi? Unutmadan söylemek istiyorum: Melih Cevdet Anday'la tanışmam mümkün mü?..

"1954'te Kore'ye, askerlik yapmaya gönderildim... Gittiğimde hâlâ savaşın dumanları çıkıyordu. Kore'de yaşadıklarımı, dünya güzeli insan, cansevenim, ağabeyim Fikret Otyam, *Pavli Kardeş* isimli kitabında yazdı. Şunu söylemek istiyorum, Kore'de Amerikalı erler yüz yirmi dolar para alıyorlardı, ama Koreli bir bakire kızın bir senelik fiyatı otuz dolardı. Amerikalı erler, Kore'nin ırzını tespih gibi dizdiler insanlık ideali için. Bana, kendine ikinci bir vatan seç deseler, Kore'yi seçerdim. İnsanları saygılı ve temizdir. Hele sabahları o kadar sakindir ki, ben Kore'ye, "Sakin Sabahlar Diyârı" derim.

"Kore'den döndükten sonra, bir süre daha balıkçılık yaptım. Ama olmadı, yürümedi. Almanya'ya gittim. Her işe girip çıktım. O koca Frankfurttar Caddesi'nin her karışında alın terim vardır. Ama bireysel ve ulusal onuruma çok bağlı olduğum için birçok işten kovuldum. Almanya'daki bütün çabam, bir deniz motoru alabilmekti. Sonunda aldım deniz motorunu...

"...Almanya'da çalışırken, çok sıkıldığımda, özlem gelip gırtlağıma dayandığında, bir Yunan lokantasına giderdim. İnanın yedi düvelle çalıştım; ama Yunanlılar'la hiçbir sorunum olmadı dokuz yıl. Çalışkan, sıcak insanlardı. Giderdim lokantalarına. O lokantalarda anlardım yalnız olmadığımı, çekinirdim başka lokantalara gitmekten...

"Türkiye'ye dönmeden önce iki sene barış, sevgi ve çiçek çocuklarıyla birlikte bir komünde kaldım. 12 kişiydik. Her karar oybirliğiyle alınıyordu. Çok güzel insanlardı. Ben birçok şeyi onlardan öğrendim. Onlarla nükleer silahlara karşı yapılan gösteri yürüyüşlerine katıldım. Bu barış çocuklarından bazıları bugünlerde hayli etkin olan "Yeşiller" Partisi'ne katılmışlar. Tabii buraya gelince onlarla bağımı koparmadım, sık sık beni ziyaret ederler, kayığımda yatarlar, onlarla balığa çıkarız, içki içer, şar-

kı söyleriz. Ben, insana, hayvana, doğaya sevgiyi, gerçek anlamda onlardan öğrendim...

TENTÜRDİYOTLU MARTI

"Şu balıkların sesi olsa, ağlasalar mesela, imkânı yok, tutamazdım onları. Bazen balık tutarken, oltamın ucundaki yemi kapmak için martı gelir ve iğneme takılır; yavaşça tutarım onu, o beni gagalar, ben onu kurtarırım iğneden, eğer gagası kanamışsa, tentürdiyotla ilk tedavisini yaparım ve bırakırım onu öylece gökyüzüne, sonra tanırım ben onu. Bembeyaz martının gagasında tentürdiyot lekesi hemen göze çarpar; o zaman ona gülümser ve birkaç tane balık atarım.

"Bakma yüreğim yufkadır, ama hayatım pek zordur. Bugün kazanır, bugün yeriz biz. Biz denizcilerin öğünleri yoktur. Ne zaman ekmek görseler, o zaman acıkırlar. Mesela beni al ele. 50-60 saat aç kalabilirim. Hiç mi balık tutamadım; sokarım kolumu denize 5-6 midye çıkarır, yerim; o da yoksa, mis gibi yosunlar var; pembesi, kahverengisi, grisi; biraz suda bekletir, öyle yerim. Biz balıkçılar yosuna "kadayıf" deriz. Açlığı çok iyi bildiğim için tuttuğum balıkların bir kısmını garibanlara ayırırım. Yemezlerse döverim alimallah.

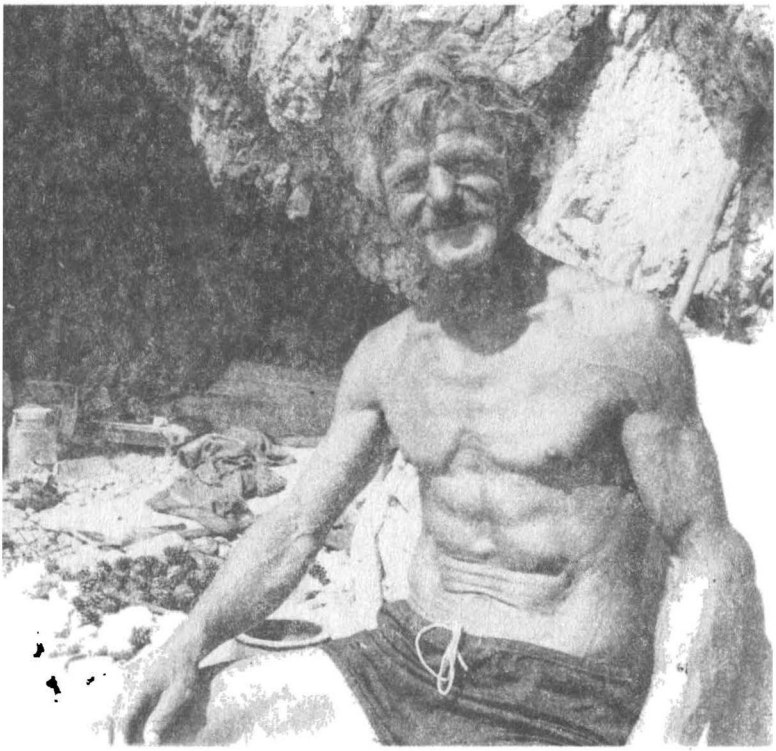
"Geçenlerde 12 gün 12 gece kar yağdığında, çevredeki üç beş evsizi, çulsuzu aldım teknemin altına. Atık sanayi yağlarını yaktığım bir sobam var, yaktık onu, ısındı garibanlar. Kar yağmadan bir gün önce ağa çıkmıştık, günlerce o balıkları yedik. Yoksa birikmiş para bende ne arar! Dedim ya, her sabah dünyaya sıfırdan başlarım.

"...Hayatım boyunca bir kadın sevgisinden, yumuşaklığından uzak yaşadım. Emir altında yaşamak, insanlık anlayışıma uygun düşmediği için, teknemde, herkesten uzak yaşıyorum; mutluyum mutlu olmasına ama, beni en çok bir kadının şefkatinden yoksun olmak üzüyor. Bir kadınım olsun, sırtıma yüklesin taşları, o taşları biriktirelim, birlikte bir ev yapalım kendimize; o balıkçılığı öğrensin; kimseye muhtaç olmayalım; yarın ne yapa-

cağız diye planlar yapalım, kararlarımızı ortak alalım; o çocuklarımıza balıkçılığı öğretsin. Aile özlemi bende o kadar yoğun ki, çocuk seslerini duymak için, parklara gidiyorum, o seslerle avunuyorum."

Balıkçı Özer, gökyüzüne baktı bir; hava kararmak üzereydi. "Artık dönmeliyim, yoksa annem kızar," dedi. Şaşırdım: "Anneniz mi, anlayamadım," dedim... "Benim annem, denizdir," dedi. "Çünkü beni emzirdi, o beni muhtaç etmedi, o beni doyurdu, o beni günlerce salladı, arada bir kızar, söylenir, ama bakmayın ona, deniz, annelerin en iyisidir." Kalktı, eşyalarını topladı, vedalaştık, giderken sıkı sıkı tembih etti: "Unutmayın, Melih Cevdet Anday'a kendisiyle görüşmek istediğimi söyleyin. Bir gün kayığıma gelip misafirim olsun. Söylemeyi unutmayın, olur mu?"

Antipsikiyatrist Bir Robenson

HÜSEYİN EYİCİ

İstanbul, tam anlamıyla bir şehir. Niye mi? Taşı toprağı altın olduğu için değil tabii. Her köşesinde, mutlaka bir marjinal yaşadığı için... "Prens Adaları"nın en güzeli olan Burgazada'nın güneybatı ucundaki bir deniz mağarasında yaşayan Hüseyin Eyici de İstanbul'da yaşayan bu marjinallerden biri. Onu gündüzleri Kalpazankaya'ya giden günübirlik tatilciler ya da adanın arka tarafında denize girmeyi yeğleyen kotra ve yat sahipleri -- eğer iyi dikkat ederlerse— belki görebilirler, ama geceleri bir elinde filesi, öbür elinde küçük, pilli el feneriyle, sivri ve yosunlu kayaların arasında pavurya avlayan Hüseyin Eyici'yi kim görebilir ki?.. Evet, geceleri pavurya avlayarak yaşamını sürdürmeye çalışan Hüseyin Eyici'ye deniz yoluyla ulaşmak pek kolay değil; çünkü mağarasının önü bir hayli kayalık. Karadan ise Burgazada'nın tepe yamaçlarında birikip, oradan denize akan yağmur sularının açtığı bir yol var; keçi yolu bile değil... Hüseyin Eyici bu yağmur yolundan çarşıya inip pavuryalarını satıyor, kendine yiyecek bir şeyler alıp, tekrar bu yağmur yolundan ma-

ğarasına dönüyor... Mağarasının önündeki beyaz taşlardan oluşmuş daracık yerde, parçalanmış sandalı duruyor... Hüseyin Eyici, bizi "benim misafir odam" dediği bu beyaz taşlardan oluşan yere buyur ediyor. Aslında bizimle konuşmaktan pek memnun değil, özgürlüğü yara almış gibi geliyor —bunu hissetmek zor değil—; bu yüzden zaman zaman hırçınlaşıyor. Güneş de kendisine hırçın davranmış, yüzü maske gibi, delik deşik, kırış kırış; siyah gözleri kuş gözü kadar ufak, ürkek; kırçıl saçları gür, fakat yıpranmış; zayıf mı zayıf, üzerinde eskimiş siyah bir şort var...

BAŞIMA NE GELDİYSE "AĞIR DÜŞÜNMEKTEN" GELDİ

Bir peygamber, bir ermiş ya da misyoner değil belli ki, ama bir kefaretin altında şüphesiz. Ağır bir günahın kefareti değil bu, "ağır düşünme"nin kefareti... 1936 Zonguldak doğumlu Hüseyin Eyici'nin başına ne geldiyse bu "ağır düşünmekten" gelmiş... Orta ikiden değil, lise ikiden ayrılmış — aynı şey bence. Ece Ayhan'ın kulakları çınlar, çınlamaz mı? Üstelik Hüseyin Eyici bir şair; gençlik döneminde yazdığı şiirleri Zonguldak "Halk Dostu" kültür dergisinde yayımlatmış, daha sonraları PTT ve Sahil Koruma'da memurluk yapmış.

"PSİKİYATRİ BENİM İÇİN HİKÂYE ARTIK"

Memurluk yaptığı sırada "ağır düşünme" hastalığı yüzünden tedavi görmüş. "Ben her şeyi düşünürdüm; yasaları, toplumu, kuralları, insan ilişkilerini, insanların neden bu şekilde davrandıklarını, partileri, kulisleri, hizipleri, hepsini hepsini; ama içinden çıkamazdım hiçbirinin," diyor Hüseyin Eyici... Herhalde "ağır düşünen memur" işimize yaramaz diye düşünmüş olacaklar ki, emekliye ayırmışlar onu. O da, bakmış olacak gibi değil, insanlarla pek anlaşamıyor, yine Marmara Denizi'nin kıyılarındaki "uygarlık dışı" yerlerden sonra, Burgazada'nın bu deniz mağarasına sığınmış... Kışın çok soğuk olan aylar dışında, bu mağarada gece ve gündüz yapayalnız yaşıyor; alkol almadığı za-

manlar duyumsadığı yoksunluğu, sinir nöbetlerini kimsenin yardımı olmadan geçiştiriyor... Psikiyatri tedavisi gördüğünden, bir ara her şeyi psikiyatri kavramıyla açıklayan Hüseyin Eyici, "Artık psikiyatriyi aştım, dahası ona karşıyım," diyor. Nasıl mı? Bir avuç dolusu Nobriyum içerek! Hapları içtikten sonra, beyninde can sıkıcı bir sinek iki üç gün vızıldayıp durmuş. Bunun üzerine psikiyatri üzerine düşünceleri tamamen değişmiş. "Artık benim için psikiyatri hikâye," diyor...

"İKİ KEZ İNTİHAR ETTİM, YİNE DE ÖLMEDİM"

Sınırı ufuk çizgisi olan deniz mağarasında, zamanın kayıtsızlığı bazen küstahlığa vardığı için, bu küstah kayıtsızlığa karşı bir muziplik düşünmüş Hüseyin Eyici; tutmuş bileğini kesmiş, "Oluk oluk kan aktı," diyor... Sonra uykuya dalmış, uyandığında bileğindeki kesilen yerin iyileştiğini, kanın kuruduğunu görmüş, eliyle temizlemiş kolunda kuruyup kararan kanı... Düşünmüş ki bu muzip ölme isteklerine rağmen, çok ağırbaşlı, erdemli bir güç kendisini koruyor: Yaşama isteği...

"MAĞARADA YAŞAYAN ADAMIN KORKUSU OLUR MU?"

Organizmasının aman vermez emirlerine uymaktan başka yol görememiş. Pavurya avına çıkmadığı gecelerin sabahı, ne yiyecek bir ekmeği, ne de içecek bir şişe şarabı var... Kendisini yitik, atılmış hissetmiyor; deniz mağarası, öyküsünü anlatmasa da, "kendi gerçeğini" oluşturduğuna inanıyor, öyle ki alaya alınmaktan ve skandaldan çok ürküyor. Geceleri korkup korkmadığı, güvenliğini nasıl sağladığı sorulduğunda gülüp geçiyor: "Mağarada yaşayan bir adamın korkusu olur mu?"

"FORMÜLLERİM BANKOLARA TESİR ETMİYOR"

Biz de acaba, Sahil Koruma'da memurluk yapmış Hüseyin Eyici, Sahil Koruma botlarını görünce ne düşünür diye aklımızdan geçiriyoruz... Zamanın kayıtsızlığı dedik ya, Hüseyin Eyici

bu "felâkete" karşı intihar oyunları dışında başka bir karşı koyuş yolu düşünmüş. Spor Toto'da 13 tutturabilmek için çeşitli formüller hazırlamakta bulmuş çareyi. "Çeşitli formüller, kombinasyonlar buldum; ama beni bu bankolar mahvetti, formüllerim, bankolar karşısında tesirsiz kalıyor," diyor...

"NE GÜZEL ALIŞKANLIKLARINIZ VAR SİZİN"

Hüseyin Eyici bir evde yaşama alışkanlığını, evi, yani insanların büyük çoğunluğu için "gerçeğin canevi olan" ve "insanın adından başka bir şey olmayan" bu mekânı yadsıyor. Evle birlikte diğer toplumsal tavırları da. Örneğin biz elini sıkmak isterken gülerek taklit ediyor bizi, "Ne güzel alışkanlıklarınız var," diyerek bizimle alay etse de el sıkışmayı unuttuğu kesin... Peki, bütün bunlar kabul, ama tam giderayak bize, "Ben eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyicioğlu'nun yeğeniyim," demesini nasıl yorumlamalı? Ziyaretimiz ona hiç sevmediği zamanı hatırlatmış olacak ki sıkıntıyla, "Bugün günlerden ne?", "Saat kaç?" diye soruyor; ama laf olsun diye sorduğu belli. Bize oynadığı kötü bir oyun bu, fark ediyoruz ve olmadık kehanetlerde bulunarak, büyülediğimiz ve büyülendiğimiz ortamlarımıza dönüyoruz ve marjinalin hakkını marjinale vermek gerekir, diye düşünüyoruz.

Müzik Aleti Çalmayan Ayıplanırdı

HRANT LUSİKYAN

Kazlıçeşme, Sırp Purgiç Ermeni Hastanesi; Boston, Providans, Lorens, San Fransisko Yardım Kolları Pavyonu'nda, "44 numara"da bir cazcı yaşıyor: "Müzik hayatı, aşk hayatı demektir, şimdiyse dünya benim için bitmiş demektir..."

Hrant Lusikyan, 70 yaşında. Güzel ülkemizin belki de en yaşlı cazcısı. Kimsesi yok, tek varlığı, "Artık kurudu, kurudu" dediği "Lobe" marka emektar klarineti... Kendisi gibi tek başına kalmış, yoksul, kimsesiz, tutunamayan insanların —ki hepsinin yüzü acıdan, balmumundan yapılmış gibi donuk ve ölesiye solgun— mecburi ikametgâhı huzurevinde "emprovize desenler" çiziyor; mavi, kırmızı, yeşil tükenmez kalemleriyle... Gözlerindeki zeki kıvılcımlar, yorgun yüzüne melankolik bir ifade veriyor. Zayıf, futbolcu yürüyüşlü, yüzü incecik ve soylu, dalgın; kendisini tanıtmasa bile, siz onu bulup seçeceksiniz: Hayatını müzik aşkıyla yaşamış bir sanatçı o. Unutulmuş, huzursuz ve arkadaşsız.

Herhangi bir müzik aleti çalmayanın ayıplandığı İstanbul'da.

Tarlabaşı'nda otururlarmış, 7 yaşındayken keman çalmaya heves eder, daha sonra —deli bir kan damarlarında akmaya başlayınca— keman hafif gelir ona, çünkü aklı fikri trompettedir. 19 yaşında, müzik dersleri veren ağabeyinin saksofonunu alıp, evin tavanarasında gizlice çalmaya başlar, ağabeyi durumu fark eder. "Sen ders alacaksın, çaresi yok," der. Askerlik yaşına gelir Lusikyan, ama müzik tutkusu her şeyin üzerindedir, bedelli yapacaktır askerliği. Askerlik şubesine giderler babasıyla, babası bedel karşılığı 350 lirayı çıkarıp masanın üzerine koyar. Yetkili memur, "Geç kaldınız. 5-10 dakika önce gelseydiniz olurdu; oğlunuz askerlik yapacak, paranızı geri alın," der. Pek üzülmez bu işe Lusikyan, aklına parlak bir fikir gelmiştir: "Baba," der, "madem bu para bize kaldı, gel, bana şu *Papa Jorci*'den bir klarinet alalım." Ee, tabii, babası da müzisyen, bilir bu şifa bulmaz hastalığın şiddetini ve oğluna 225 lira verip bir klarinet alır. Lusikyan, askere gitmeden önce kısa bir süre, rahmetli Cemil Bey'den ders görür; sonra da kendini yetiştirir ve önünde coşku, sevinç, eylem dolu caz günleri başlar. Önce küçük bir amatör caz orkestrası kurar arkadaşlarıyla. Klarinet, saksofon ve kontrbasta Hrant Lusikyan, davulda Paul Lee, kemanda Nubar Seynur, piyanoda Orhan Avşar ve Avusturyalı Lederer. 1943-45 yıllarıdır; Dünya oldukça karanlık, İstanbul ise caz müziği için ışık doludur ve Hrant'ın soyadı Lusikyan, Ermenicede "ışıkçı" anlamına gelir. 1945'ten sonra işi büyütürler ve caz tutkunları 17 kişilik bir orkestrada birleşirler. Orkestranın adı Swing Amatör'dür... Cazın Swing dönemi İstanbul'da altın günlerini yaşamaktadır ve bu orkestrada Lusikyan'ın çoğunun soyadını veya ismini unuttuğu, döneminin hızlı cazcıları vardır: Arto ve Dikran Haçaturyan, İsmet Sıral, Dido Konfit, Salih, Robert, Berç, Kaya ve diğerleri... Ve 35 yıl boyunca İstanbul'un çeşitli gazino ve otellerinde çalar Lusikyan; Park Otel'de, Hilton'da, Tokatlıyan'da, Yeşilköy Çınar'da, Kervansaray'da, Akdeniz Gemisi'nde, Bodrum Caz Kulüp'te ve daha birçok yerde...

"1950'li yıllar müthişti, caz tutkunları vardı o zaman, ecnebi

orkestralar gelip giderdi, işimiz biter bitmez cazcı arkadaşlarla As Sineması'nın terasında buluşur, sabahlara kadar çalardık; o zaman Hilton'da İspanyol cazcılar vardı, onlarla çalardık, bizi dinlemeye birbirinden güzel kadınlar gelirdi, düşünün o zaman her lokalde 3 orkestra vardı; yemek, dans ve caz müziği için..." Bir düş denizi gibi gizemli açılıyor önümüzde Lusikyan'ın anlattıkları ve bu büyülü denizde yıldızlar yanıp yanıp sönüyor: Django Reinhardt, Woody Helmann, Dizzy Gillespie, Charlie Parker, Benny Goodman, İbrahim Özgür, Süheyl Denizci, Altan İlter, Erol Pekcan, Selçuk Sun, Emin Fındıkoğlu... Anlattıkça bir coşku imgesi haline geliyor ve nobranlığın, kahredici unutkanlığın zehirli çemberini, müziğin iyileştirici gücüyle eritiyor: "Yumuşadı, içi boşaldı dudaklarımın, klarinetim de kurudu," demesine rağmen, o denli güzel caz parçaları çalıyor ki bize, etrafımızda yorgun hayaletler gibi dolaşan "tutunamayanların" soluk alın yazıları bile aydınlanıyor; ama moral dengesini başarı beklentileri ve esenlikler üzerine kuran toplumun bütün yüzleri kararıyor. Artık huzurevindeydik, toplumun "sosyal tuzaklarının" en sonuncusunda.

Müzik aşkıyla yalnızca kendine sadık kalmış Lusikyan, ruhuna hiç kiracı almamış; yani hiç evlenmemiş ve çok uzun yıllar, yatalak kız kardeşine bakmış; elindeki avucundaki para doktora, ilaca gitmiş, huzurevine gelmeden önce Burgazada'da oturuyormuş, dostu Demirci Hayko, "Sen tek başına kaldın, kimsen yok, gel seni huzurevine yatırayım," demiş ve şimdi Lusikyan, topluma tersten bakıyor, huzurevinden.

"Biz müzisyenler pek para tutamayız zaten, elimize geçeni harcarız, tabii işini bilen şimdi rahat, mesela bizim bir davulcu Viktor vardı; müziği bırakıp Şevrole fabrikalarının müdürü oldu. Herhalde çok zengin olmuştur..."

Lusikyan'ın bu sözleri aklıma Hulki Aktunç'un *Ten ve Gölge* kitabındaki "Algılar Efendisi" isimli öyküsünü getiriyor; evet tutunamayan cazcılar artık bizim bireysel tarihimizin en trajik kahramanlarından oluyor hiç şüphesiz...

Lusikyan'ın "44 numaralı" sessiz ve loş odasına, banyo sırası yüzünden kavga eden huzurevinin huzursuz insanlarının sesleri geliyor; Lusikyan'a en çok neyin ihtiyacını duyuyorsunuz burada diyorum:

"Arkadaşların ve Birinci sigarasının" diyor. "Geçende eksik olmasın, Erol Pekcan aramış beni; ama henüz gelmedi, selam söyleyin ona..."

Lusikyan'a çok yakın bir zamanda, Selçuk Sun ve Erol Pekcan'ı da alıp, huzurevinin bahçesinde bir caz konseri düzenleyeceğimizi söylüyoruz; buruk bir gülümsemeyle bakıyor bize, güç de olsa inanmak ister gibi.

Çünkü herkesin, "O kadar çok işi" var ki(!)

Acılar topluluğunun huzursuz cazcısı Hrant Lusikyan'ı anılarıyla baş başa bırakıp huzurevinden ayrılıyoruz. Evet, siz de bir pazar günü Lusikyan'ı ziyarete gidin, hem onu mutlu edin, hem de topluma, onun bütün aldatıcı maskelerini düşüren huzurevinden bakın; iyi oluyor...

Tuvalette
Bir Tiyatrocu

SUZAN ABLA

Küçük Sahne'de Orta Oyuncular, Karl Valentin'in "İçinden Tramvay Geçen Şarkı" adlı oyununun öncesinde, Nazi üniformaları giyerek oyunu izlemeye gelenlere "sıkı" bir şekilde kimlik yoklaması yaparlar. Seyirciyi yabancılaştırmak, totaliter ve baskıcı yönetimlere karşı tepkilerini yoğunlaştırmak için düşündükleri bu "oyun öncesi oyun", bir dönem, ülkenin her köşebaşında "gösterildiği" için yaratılmak istenen sonucun ne derece verimli olduğunu pek bilemiyoruz; ama bu kimlik yoklamasından sonra tuvalete giden seyirciler, tuvaletin bakıcısı yaşlı, öksürüklü, ufak tefek kadını görünce gösteriden "yeterli bir ders" aldıklarını belirtmekten kaçınamazlar... Ve tuvalet bakıcısı kadına, "Size de mi kimlik göstereceğiz?" diye sorarlar... Dostlarının "Suzan Abla" diye çağırdıkları tuvaletçi kadın, "Hayır, ben kimlik sormuyorum, siz tuvalet ücretini verin, yeter," der... Bu "yabancılaştırmalar" süredursun, biz, herkesin kendisini yanında rahat, "güvenli", dahası "önemli" hissettiği Küçük Sahne'nin tuvalet bekçisi Suzan Abla'yı tanıyalım...

AKROBAT MARİKA VÜCUDUMU BEĞENDİ

"...7. sınıfa kadar Musevi okulu Aliance'ta okudum. 3 sınıfım kalmıştı. Paris'e gidecektim... Olmadı, okuyamadım fazla, durumumuz kötüydü... Okuldan çıkıp, terzi olan ablamın yanına gittim. Terzilik öğrenmeye başladım. Ama ablam bana pek yardımcı olmadı, küçük işler yaptırdı bana... Sıkılmıştım terzi çıraklığından. Bir gün sinemaya gittim. İzmir'deki Asri Sineması'na; o zamanki sinemalarda hem akrobasi, hem film, hem tiyatro gösterisi olurdu. 5 kuruştu bütün bu gösteriler... Şimdi 5 kuruş öldü tabii. Sinemada Marika isimli akrobat bir kızcağız vardı. Parsaya çıkmıştı, kart satıyordu, 1 kuruş verdim kart satın aldım. Marika bu sırada benim vücudumun akrobasiye çok elverişli olduğunu söyledi. Akrobatlık böylece benim zihnime girmiş oldu. Bir de yaşlı bir cambaz olan Faik Bey adında biri vardı... İşte ben 1930'lu yılların sonundan itibaren 1339, yani 1923 doğumluyum.

"Söke Bağarası'nda akrobasiye başladım. Aslen İzmirliyim. Daha sonra yer ve tel cambazlığı yapmak üzere Söke'ye gittim. Söke'de kantoculuğu öğrendim ve o zamanın meşhur "Rus geliyor aşka, Rus'un aşkı başka" adlı şarkıyla kantoya çıktım, çok tutuldu, çok beğendiler beni. Başka şarkılar da öğrendim. Grubumuzda Akrobat Faik Baba'nın kızı Losa vardı, o da çiftetelli oynardı. Bir süre kantoculuğa devam ettim. Kantoculuk yetmedi bana, tiyatroya heves ettim. İzmir Halkevi'ne girdim. Burada dramlar, komediler, vodviller, piyesler oynadım. Tiyatro çalışmalarım sırasında bir komedyen olan kocam Nuri Şenşakrak (Akay) ile tanıştım. Kocamla birlikte o zamanın çok tutulan oyunlarında oynardım. *Sen Nehri Cinayeti* hem vodvil, hem komedi tarzında bir oyundu. Mesela, *Senede Bir Yalan*, *Lades* gibi halkın severek izlediği komediler oynardık...

"Bu sıralarda savaş başlamıştı. Öyle ki bazı oyunlarımızı, mesela Aydın'ın ilçesi Koçarlı'da karartma altında oynadık. Ama halkın ilgisi hiç eksik olmazdı oyunlarımızdan, karartma sırasında bile kalabalık dolup taşardı tiyatrolarda. Kocamla savaş yılla-

rında evlendim... Çok uyumlu bir beraberliğimiz vardı. Birlikte tuluata çıkardık. Çevremizde hep sevilen, tanınan tiyatrocular vardı.

MUAMMER KARACA İLE...

"Daha sonra kocam palyaçoluğa başladı. Ben tiyatroculuğa devam ettim. Muammer Karaca beni beğenip *Cibali Karakolu*'nda oynamamı istedi. Kabul ettim. Muammer Karaca'yla Gaziantep'te bu oyunda oynadım... Allahım, ne sevimli bir insandı o... Jestleri, mimikleri çok başka biriydi... Tanıdığım en renkli tiyatrocuydu Muammer Karaca... Daha sonra kuklacılık yapmaya başladık kocamla birlikte. Hazırladığımız kuklalara, tiyatro kostümlerini bozup elbise yaptım. Tiyatroya kesinkes veda etmiştik. Anaokullarında, ilkokullarda kukla gösterileri yapmaya başladık. İşimiz iyiydi. Ama bu sırada kocamı kaybettim. 1973 senesiydi, çok sarsılmıştım. Kuklacılığı tek başıma sürdüremezdim. Hastaydım, ses tellerim iltihaplanmıştı, işsiz kalmıştım. Sağolsun Ferhan Şensoy Bey yardımcı oldu, beni yanına aldı. Şimdi Küçük Sahne'nin tuvaletine bakıyorum... Bu durumdan rahatsız olmuyorum, tam tersi övünüyorum. Hiç olmazsa elim ayağım tutuyor, çalışabiliyorum... İş olunca çalışıyor, iş olmayınca yatıyorum aşağı... 1974'ten beri buradayım... Tuvalet bekçiliği yanında, Yeşilçam filmlerinde figüranlık yapıyorum... Aklıma gelenleri söyleyeyim: Ferhan Şensoy'la *Parasız Yaşamak Pahalı, Köşe Dönücü* gibi filmlerde oynadım. Allaha şükür bu işlerden elime birkaç kuruş geçiyor... Yoo hakkımı kimseye yedirmem, bilirsiniz sinemacıların 'atlatması' çoktur; ama ben alacağım parayı baştan konuşurum...

KUKLALARIMI POYRAZOĞLU'NA SATTIM

"Sen bana vereceğin parayı söyle, ben de ona göre uçuruma atlayayım, değil mi ama... Parasızlık kötüdür bilirsiniz. Ali Poyrazoğlu bir gün durumumu öğrenip yanıma geldi. *Hoşçakal İstanbul* adlı oyununda kullanmak üzere kuklalarımı istedi ben-

den, kabul ettim. Elimde kalan tiyatro kostümlerimle kuklalarımı onardım, süsledim, götürüp teslim ettim Ali Poyrazoğlu'na... Sağolsun o da karşılığını fazlasıyla ödedi. Yani artık ne kostümlerim ne de kuklalarım var benim..."

Söyleşinin sonunda Suzan Abla, Türkiyeli birçok marjinalin yaptığı gibi, heyecanını yenemeyerek nüfus cüzdanını gösteriyor. (Bu anlamlı tepkinin yorumu tartışmaya açıktır şüphesiz.) Böylelikle Suzan Abla'nın gerçek adının Saadet Akay, doğum yeri ve tarihinin İzmir-1339 olduğunu öğreniyoruz... Annesi Refka, babası Yako... Yani Suzan Abla bir Türkiyeli Yahudi. Gerçekte bunu en çok kendi dışına çıkma ve çevreye uymak için gösterdiği çabadan anlıyoruz. Sık ve hızlı jestlerle konuşarak, göründüğü gibi "önemsiz" olmadığını vurgulamaya çalışıyor...

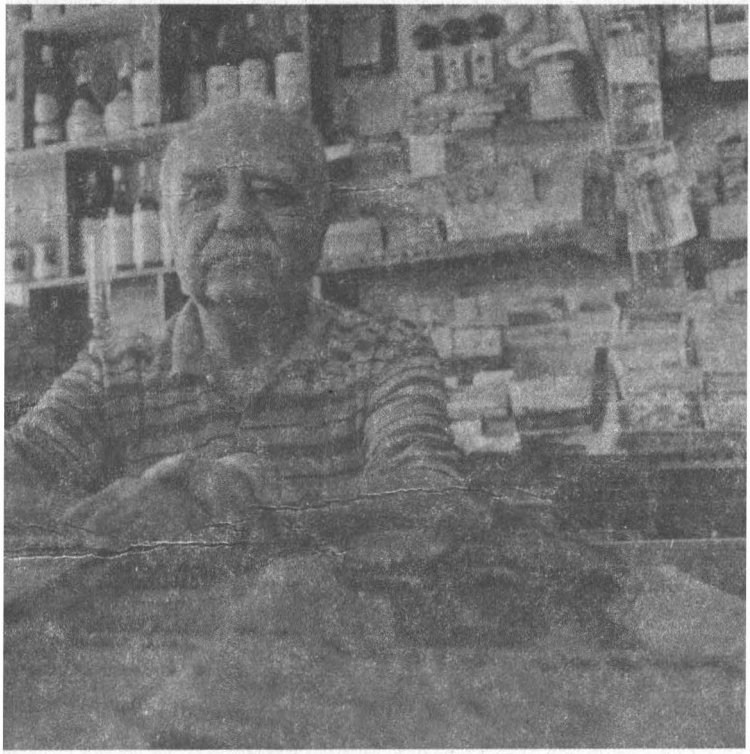
TEMEL PRENSİP: "AÇIK VERMEMEK"

Akrobatlık, tiyatroculuk gibi birçok tehlikeli "durumu" yaşadığı gibi, şimdi de insanları daha hazırlıksız ve gerçek yüzleriyle görebilme imkânı sağlayan çok daha tehlikeli bir "durumu" yaşıyor: Tuvalet bekçiliği... Tabii bu "uslu" yazıdan anlaşıldığı gibi biz onun "yaşantı"larını yeterince öğrenemedik, ama hissettiğimiz kadarıyla Suzan Abla, bu ilginç yaşam süresince "açık vermemek" gibi çok temel bir beceriyi prensip edinmiş kendine... Sakınıp, çekiniyor, duygularını pek belli etmiyor, kırıcı olmamaya çalışıyor; öfkelenirse, bunu uzun süren öksürük nöbetleriyle, belli etmemeye çalışıyor... Hayatın, en tehlikeli akrobasi gösterileriyle kıyaslanmayacak kadar tehlikeli ve kaypak olduğunu biliyor, besbelli.

Evet, bir tiyatronun tuvaletine giriyorsunuz ve buranın bekçiliğini yapan kadının, akrobat, kantocu, tiyatrocu, kuklacı, sinema oyuncusu olduğunu öğreniyorsunuz. (Birçoklarının "eğreti" olarak hissettiği tuvaletçi kadınların böylesine "gizli" özellikleri olabiliyormuş demek ki.) Artık gönül rahatlığıyla "Bir tuvaletçi kadınla bile selamlaştım, onunla konuştum, acılarını ve özlemlerini öğrendim," diyemeyeceğiz. Yani artık yüzlerine bile bakma-

dığımız tuvaletçi kadınların yanında kendimizi "rahat", "güvenli", dahası "önemli" hissetmemiz için bir neden kalmadı... Ve biz "seyircilere" tuvalette bile huzur yok!.. Düşünün bir kere; akrobat, kanıtocu, tiyatrocu, kuklacı, sinema oyuncusu, Yahudi ve ufak tefek, yani tam marjinal bir tuvaletçi kadın; namı diğer Suzan Abla... Başınızı kaldırıp, saygıyla selamlayın...

Gençliğimizin Yazarları Birer Masal Kahramanı

BAKKAL NURİ ERTEN

"Vedat Günyol Bey aracılığıyla *Yurt Ansiklopedisi* yönetmeni Yücel Yaman'la tanıştım. Yücel Bey, eski yazı bildiğim için, 1900 yıllarında Türkmen aşiretleriyle ilgili geniş bir araştırma yapan Alman bir doktor ve mühendisin hazırladıkları kitaptan, Adana yöresiyle ilgili bölümleri çevirmemi istedi. Bu çeviriyi yaparken kütüphanede zaman zaman göz attığım *Resimli Ay* ve *Resimli Perşembe* dergilerinde Ahmet Rasim'in kitaplarına alınmamış matbuat hatıralarını yazdığı yazılarına rastladım. Adana yöresi ile ilgili çevirilerimi Yücel Bey'e teslim eder etmez, yine Vedat Bey aracılığıyla tanıştığım Sami Karaören'e fikrimi söyledim; sevinerek kabul etti. Ben de Ahmet Rasim'in *Resimli Ay, Resimli Perşembe* dergileri, *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerindeki, kitaplarına alınmamış günlük fikra ve haftalık yazılarını derledim ve günümüz Türkçesine çevirdim; Ahmet Rasim'in *Anılar ve Söyleşiler* kitabının Çağdaş Yayınevi tarafından basılması böyle oldu işte."

Bu sözleri bir edebiyat araştırmacısı ya da bir öğretim üyesi

söylemiyor. Bu sözler, 17 yıldır Bostancı'da bakkallık yapan, Demiryolları'ndan emekli Nuri Bey'e ait. Süleyman Nazif'ten Refik Halit'e, Nâzım Hikmet'ten Cenap Şahabettin'e uzanan büyülü ve iyileştirici edebiyat sohbetimizi, "Şuradan bir paket sigara ver", "iki kilo şeker tart", "Ekmek var mı?" gibi "çok hayati" istekler bile bölemedi. Sadece Nuri Bey mesleğine biraz daha yabancılaştı ve yitirdiği neşesine kavuştu; bense hem öğrendim, hem şaştım. Şaşmamak elde mi? Yazar, eleştirmen, edebiyat araştırmacısı Vedat Günyol'un zaman zaman içinden çıkamadığı konularda fikir danıştığı komşusu bakkal Nuri Bey için "Nuri Bey, Türk edebiyatına tamamen egemen olduğu gibi, Divan Edebiyatı'nı da ezbere bilir," dediğini duysanız, siz de şaşardınız kuşkusuz.

"...Edebiyata ilgim çok küçük yaşta başladı; okula başladığımda, eski yazıyla eğitim vardı. Bir sene sonra, 1928'de yeni yazıya geçildi. Herkes eski yazıyı bırakıp Latin harflerini öğrenmeye başladı; zaten eski yazıyı öğrenmek son derece güçtü; ama ben kendi kendime eski yazıyı da öğrenmiştim. 1929'larda yeni Türkçe ile basılan *Çocuk Sesi* ve *Muhit* mecmualarını okurdum; ilk edindiğim ciddi kitap Ahmet Rasim'in *Muharrir Bu Ya* adlı kitabı ile Fazıl Ahmet'in 7.5 kuruşa aldığım *Kırpıntı* adlı kitabı idi. 12-13 yaşlarında edindiğim bu kitaplar edebiyata olan yoğun ilgimi açıklıyor sanırım...

MASAL KAHRAMANI YAZARLAR

"...İlk gençlik dönemlerimizde kitaplarımız dışında bizi pek oyalayacak şeyler yoktu. Ne spor, ne sinema, ne başka bir şey. Radyo deseniz sadece birkaç yerde vardı. Bazı büyük kahvehanelerde ve halkevlerinde. Zaten radyo yayını oldukça kısa sürerdi. Tabii böyle bir ortamda kitaptan başka dostumuz yoktu. Uzun kış gecelerinde hepimiz kitap okurduk. Öyle ki, yazarlar, şairler bizim için yanlarına ulaşılamayacak masal kahramanları gibiydiler. Nasıl birileri olduklarını hayal edip dururduk. 30'lu, 40'lı yıllarda edebiyatçılar olay yaratan kişilerdi. Sık sık basında

edebiyat yazıları, eleştirileri yayımlanır, yazarların çalışmaları anlatılırdı. Herkeste yoğun bir edebiyat sevgisi vardı...

"...Dedim ya, o zamanlar edebiyata büyük bir ilgi var diye. Daha yasaklamalar, baskılar başlamamıştı. Nitekim Nâzım Hikmet'in 'Yaralı Hayalet' şiirini ilkokul 5. sınıf *Hayat Kıraatı* adlı okuma kitabında gördüm (Sabiha ve Zekeriya Sertel'in çıkardıkları). Halit Fahri Ozansoy'un çıkardığı (Okuma) kitabında Nâzım'ın 'Kırk Haramilerin Esiri' şiiri vardı. Öyle ki ortaokul 1. ve 2. sınıflarda okurken bize Nâzım'ın 'Salkım Söğüt' şiirini ezberletmişlerdi... Yine Nâzım'ın 'Varan 3' şiirini ben ortaokul kitaplarından okumuştum. İsmail Habip Sevük'ün *Edebiyat Antolojisi*'nde, *Simavna Kadısı*'ndan ve *Kuvayı Milliye Destanı*'ndan bölümler vardı; iyi hatırlıyorum...

"...1937'de ortaokulu bitirdim. Bir süre nüfus dairelerinde, dosyaları eski Türkçeden yeni Türkçeye çevirmenlik işi yaptım. Yapı dairelerinde ve tahrir komisyonlarında çalıştım. Muallim Mektebi'ni kazanamayınca Demiryolları'na başvurdum, kabul edildim ve 1938'den 1971'e kadar Demiryolları'nda gar şefliği yaptım. Gerçekte asıl isteğim lisede edebiyat öğretmenliği yapmaktı, ama olmadı, bugün bile bu isteği taşırım kalbimde. 1971'de emekli olduktan sonra bu bakkal dükkânını bir arkadaşımla birlikte ortak olarak açtım. Bakkallığı şimdilik sürdürüyorum. Geçim derdi, ne yapacaksınız?

DEMİRYOLCULARIN KİTAP SEVGİSİ

"...33 yıllık demiryolculuğu hayatımda, Anadolu'nun birçok tren istasyonunda görev yaptım. Ne yalan söyleyeyim, demiryolculuğu temiz işti, hilesi hurdası yoktu. Maaşımız azdı, mesaimiz çoktu; ne bayram, ne pazar, ne de tatilimiz vardı. Ama kafamız dinçti. Her gittiğim istasyonda çalışma arkadaşlarıma edebiyat sevgisi, okuma zevki kazandırdım. Benim sandıklar dolusu kitaplarımı görenler, hemen kitap edinme telaşına kapılırlardı. Hiç unutmam, bir gün hareket memuru, kumardan kazandığı 125 lirayı olduğu gibi kitaba yatırmıştı. Oysa o tarihlerde aylık

maaşımız yaklaşık 50 liraydı...

"...Oldukça ilgi uyandıran yazı dizilerinden bazılarını hatırımda kaldığı kadarıyla söylemek isterim. Örneğin 1936/37'li yıllarda *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan Reşat Nuri'nin 'Anadolu Notları', aynı gazetede Peyami Safa'nın 'Avrupa Anket' ve yine *Cumhuriyet*'te İsmail Habip Sevük'ün 'Yurttan Yazılar'ını severek okumuşuzdur. 1938 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan Peyami Safa'nın 'Türk İnkılabına Bakışlar' adlı yazı dizisi de ilgi uyandırmıştı. Ahmet Rasim'in, *Cumhuriyet* gazetesindeki 'Asri Fanteziler' başlıklı yazılarını hiç kaçırmazdık. Osman Cemal Kaygılı, *Yedigün* dergisinde 'Ambar' takma adıyla yazılarını yayımlıyordu. Halit Fahri Ozansoy da 'Edebiyatçılar Geçiyor' adlı yazı dizisini *Son Posta* gazetesinde yayımlatmıştı. Nâzım Hikmet ise 1934-35 yıllarında *Akbaba* dergisinde 'Bendeniz' takma adıyla yazılar yayımlıyordu.

"*Akbaba*, mizah içeriği yanında, edebi boyutu olan bir dergiydi. Bütün bu yazı dizileri edebiyat bilgimizi, politik düşüncelerimizi geliştiren özellikler taşıyordu. O zamanlar edebiyat okuru bugünkü kadar yalnız değildi. Bazen düşünürüm, geçim derdim olmasaydı, daha birçok araştırma kitabı hazırlardım diye... Bugünlerde aklımda Mehmet Rauf'un *Güneş* dergisinde yazdığı edebiyat anılarını, günümüz Türkçesine çevirme düşüncesi var; yazıların hepsini toparladım, biraz vaktim olursa çevirmeye başlayacağım. Ve yine Cumhuriyet dönemindeki Türk basınına ilişkin bir yazı dizisi hazırlamayı öteden beri düşünüyorum. Sonra Hüseyin Rahmi'nin bugünkü dile kötü uyarlanmış kitaplarını elden geçirip, asıllarına bakarak yeniden ve daha özenli bir şekilde uyarlamayı düşünüyorum.

ZAMAN ZEMİN MESELESİ

"...*Yurt Ansiklopedisi*'nde Adana yöresiyle ilgili maddeleri hazırlarken, orada çalışan arkadaşlar, bana sık sık "Hocam" diye hitap ederlerdi. Bu benim çok hoşuma giderdi. Çünkü hayattaki tek isteğim, lisede edebiyat hocalığı yapmaktı. Olmadı, kısmet

değilmiş... Şimdilerde tek mutluluğum, değerli arkadaşım Vedat Günyol'un dostluğunu paylaşmak.

"Sık sık evine gider edebiyat sohbetleri yaparım. Karşılıklı bilgi alışverişinde bulunuruz. (Beni Vedat Bey'le tanıştıran da Mehmet Başaran'dır. Başaran da iyi dostumdur, onunla da sık sık görüşürüz.)

Bakın, bir keresinde Vedat Bey dükkânıma uğradı. Sadri Maksudi hakkında bir şeyler yazıyordu, kaynak sordu bana, kendisine Samet Ağaoğlu'nun *Babamın Arkadaşları* adlı kitabında Sadri Maksudi ile ilgili bir şeyler bulabileceğini söyledim. Ayrıca Sadri Maksudi'nin kızı Adile Ayda'nın 1955'lerde *Cumhuriyet* gazetesinde çıkmış bir yazısı vardı, o yazıyı kesip saklamıştım. Koşup gidip getirdim evden. Çok memnun oldu. İşte böyle şeyler beni çok mutlu ediyor. Tevfik Fikret'in, Nefi için dediği gibi, 'Bana bir başka zemin, bir başka zaman lazımdı...'

"Edebiyat öğretmeni olmak isterken edebiyatı reddeden bakkallık işini sürdürüyorum, ister istemez."

Kalbe Çevrilen Gözler

ZİYA MISIRLI

Ziya Mısırlı 1926 yılında Zonguldak-Çaycuma'da doğmuş. İlkokul birinci sınıfta gözlerindeki ışık azalmaya başlamış. Öğretmenin karatahtaya çizdiği "rengârenk" bir kedi resmini ancak karatahtanın yanıbaşına gelince görmüş, çok sevmiş bu rengârenk kediyi, yanından ayrılmak istememiş; ama o sene sınıfta kalmış Ziya Mısırlı. Sonraki sınıflarda ön sıraya oturtmuşlar onu, o söylememiş zor gördüğünü, öğretmenleri fark etmiş; o da arkadaşları ona "dörtgöz" diyecekler diye bir türlü gözlük takmamış, gözleri 5 derece miyop olduğu halde.

Yine de ortaokulu takdirnameyle bitirmiş. Yazları, sâraçlık yapan babasının yanında saya parçalarından iskarpin dikermiş; evin tek erkek çocuğu, nazlısı; ama yine de, "dışarıda" ve öncelikle okulda tokatlardan, darbelerden kurtulamamış (hem bu dünyada hangi insan baskıdan kurtulmuş!). Okulda kitap okuduğu için edebiyat öğretmeninden (!) esaslı bir tokat yemiş!..

Sonra talihsiz bir deniz kazasında tümüyle yitirmiş gözlerindeki zayıf ışığı. Retina tabakası yırtılmıştır, hayatının sonuna

dek göremeyecektir. Zonguldak Çelikel Lisesi'nde okumaktadır, yaşı 18'dir, son okuduğu kitap Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu* adlı romanıdır. Yıl 1944'tür. Savaş zamanıdır. İyileşme umudu için 1000 lirayı sevgili anacığı bulup buluşturur. İstanbul'a gelirler, göz doktoru Naci Bengisu bakar gözlerine, pek umut yoktur, ama aşka umut vardır ve hep olacaktır; Cerrahpaşa Hastanesi'nin hemşirelerinden Üsküdarlı İsmet Hanım'a gönlünü kaptırır Ziya Mısırlı.

İsmet Hanım, doğup büyüdüğü İstanbul'u bırakıp onunla birlikte Çaycuma'ya döner: "Vapurdan uçan martılar hatırlatsın sana / Ey güzel İstanbul elveda sana..." Artık gözleri yoktur Ziya Mısırlı'nın, "rakibi de yoktur". Tek dostu karısı İsmet Hanım'dır. Ona bıkmadan kitaplar okur, notalar öğretir. Ve 5 yıl sonra (1945'te ayrıldığı İstanbul'a bir daha dönemez) İsmet Hanım difteriden ölür, geride Ertuğrul'u bırakmıştır.

Ziya Mısırlı hiçbir çocuğunu görememiş, ne İsmet Hanım'dan olan Ertuğrul'u, ne Neriman Hanım'dan olan Erkan ve Ertan Mısırlı'yı... Acıya tutsak olmamak için, oğlu Ertuğrul Mısırlı'nın kundağını ayağına bağladığı iplerle sallarken can havliyle keman çalmaya çalışır ve bu sırada şiirler ve günceler yazmaya başlamıştır. Bazı akşamlar, lokantacılık yapan —kunduracılığın yanında— babasının Yeşil Köşe Ses Lokantası'nda keman çalar, başı dumanlı müşterilere; belleğinin en dokunaklı yerinde ilk aşkı, karısı İsmet Hanım'ın şafak ışığı gibi görünen yüzü; sonra hiçbir insan yüzü görmemiş Ziya Mısırlı.

Ve ilk şiir kitabı *Kalbe Çevrilen Gözler*'i Hüsnütabiat Matbaası'nda yayımlatır. Diğer şiir, öykü ve romanlarını da (tam yirmi iki yapıtını) bu matbaada bastırmış, matbaanın sahibi Mithat Dördüncü kendisine çok yardımcı olmuş. Kendi kısıtlı imkânlarıyla bastırdığı kitaplarını yine kendi dağıtmış Ziya Mısırlı.

1951-1960 yılları arasında "İzmir Körlere Yardım Derneği"nin üyesi olmuş ve Anadolu'da yüzlerce okulda görmeyen insanların sorunlarını duyurmaya çalışmış, kitaplarını tanıtmış, görmeyen, muhtaç insanlar için yardım toplamış. Ziya Mısır-

lı'nın sekiz kitabı *Tebliğler* dergisinde ilk ve orta dereceli okul öğrencilerine salık verilmiş. Ve şimdi 18 yıldır oturduğu Doğancılar'daki evindeyiz Ziya Mısırlı'nın. Sımsıcak bir sohbet başlıyor aramızda. Yazı masasına oturuyor, arada bir kitaplığından, yazdığı kitapların bazılarını çıkarıp gösteriyor. Dosyaların içinden günce ve şiirlerini çıkarıyor, kimi kez on parmak ve neredeyse hatasız yazdığı daktilosunda bazı güftelerini temize çekiyor (Ziya Mısırlı'nın yazdığı ve bestelediği 17 şarkısı var). Fotoğrafçı arkadaşım Hüsnü Atasoy'un geleceğini öğrenince sakal tıraşı oluyor ve yeşil desenli yeni kazağını giyiyor. Duvara astığı kemanını eline alıp, "Bu pozum nasıl?" diyor ve insanın yüreğini aydınlatan kahkahalar atıyor; bütün bunları öyle bir canlılık ve titizlikle yapıyor ki, bazen gözlerinin olmadığını unutuyorum onun.

Evi çiçek gibi tertemiz, çay servisini elleriyle yapıyor, çamaşırını kendi yıkıyor, söküğünü kendi dikiyor. 3. eşi Pembe Hanım'dan ayrıldığından bu yana 4 yıl geçmiş, Suudi Arabistan'a çalışmaya giden Pembe Hanım'a yazdığı 200 mektuptan bir roman malzemesi çıkarmaya çalışıyor. Yazmadığı gün yok gibi; basılmayı bekleyen öykü, şiir, roman ve güncelerini 1979'dan beri parasızlık yüzünden bastıramamış...

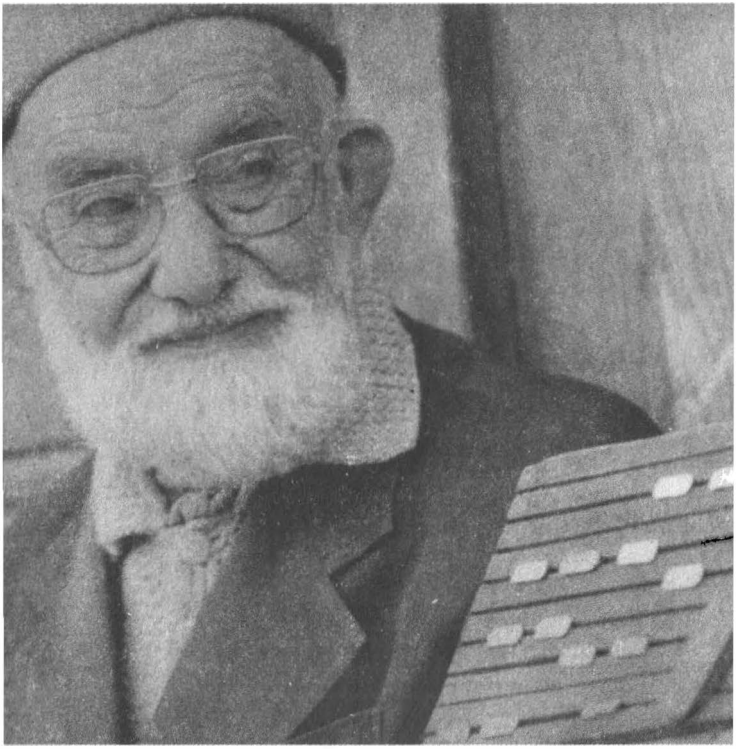
Yazarlar Sendikası'nın başında olan birçok yazarın Ziya Mısırlı'nın anı defterine oldukça hamasi övgüler yazdıklarını okuduktan sonra, Ziya Bey'in sitemlerine daha çok hak veriyorum. Bakın Demirtaş Ceyhun ne yazmış Ziya Mısırlı'nın anı defterine: "Yürekli ve yiğit meslektaşım Ziya Mısırı'ya, yazarlık denilen bu kutsal savaşta verdiği onurlu mücadelesine hayranlık duyarak saygılarımı sunuyorum."

Anı defterinde Yaşar Nabi'den Behçet Necatigil'e kadar birçok seçkin edebiyatçının övgü dolu yazılarını okumak mümkün; ama ne tuhaf ki Ziya Mısırlı'nın yanıbaşında hiçbir edebiyatçı, yazar yok. Yanıbaşında hep, onu içtenlikle seven, ünü olmayan, ama gerçek edebiyat dostları olmuş. Ziya Bey, 1964'ten beri kendisine roman (öykü, şiir) okuyanların adını beyaz defterine

kaydetmiş. Saygılı ve mahcup bir duyarlılıkla bakıyorum.

Ve sesler kesilince, ziyaretçiler evlerine dönünce, röportajlar bitince, yazılanlar, okunanlar tükenince, Ziya Mısırlı, yaşamının tek ortak paydasına dönüyor: Acıya!.. Ve Dylan Thomas'ın şiiri gibi, hiçbir kimse, hiçbir duygu artık yumuşak yaklaşamaz o usul geceye: "Kör gözler meteorlar gibi ışık saçabilirdi keyifle; öfke, öfke ışığın ölümüne."

Bütün İş Bilekte...

MÜHÜRCÜ MEHMET BARAN

İstanbul Yeni Cami'nin arkasında, Hatice Turan Sultan Türbesi'nin önünde 70 yıldır mühürcülük yapan Mehmet Baran, mühürcülüğün bilek işi olduğunu söylüyor, ama övgüden hoşlanmadığı için hemen tevazuyla ellerindeki tığ izlerini gösteriyor.

"Hâlâ tığı ellerime kaçırıyorum, bakın şu ize, kanı durdurmak için sigara külü bastım, elimde kan izi kaldı, yani ben acemi sayılırım aslında."

87 yaşındaki Mehmet Baran, küçük hırsları geride bırakmış, sık sık tezgâhından uzaklaşıp bir duvarın gölgeliğine ilişip, geçen onca yılı düşünüyor.

Antalya'da doğmuş. Kurtuluş Savaşı'nda Samsun'da bulunmuş, cephe gerisinde yazıcılık yapmış savaş bitene kadar. Sonra Ankara'ya gelmiş, İstanbul'a geleli ise 14 yıl olmuş. Ufak tefek işlerin dışında hep mühürcülükle uğraşmış, on binlerce mühür yazmış; şimdi ülkemizin en yaşlı mühürcüsü o...

Osmanlılar'da altın dönemini yaşayan mühür yazıcılığı, yani

hakkâklık, artık son günlerini doldurmakta... Mehmet Baran, hakkâklık mesleğinin ülkemizdeki son temsilcisi sayılabilir. Ondan icazet alan çırakları, lastik ya da "otomatik" mühür yapıyorlar artık... Mehmet Baran'dan sonra kimse çiçek motifli ya da değişik şekillerle süslenmiş ve eski yazının naif stilleriyle mühür yaz(a)mayacak. Böylelikle köklü bir geçmişi olan bir sanat kolu daha kaybolup gidecek; zümrüt, elmas, akik, bronz, necef, altın, gümüş ve pirinç üzerine kazılan ve birbirinden güzel mısra ve ayetlerin yazıldığı mühürler, saklandıkları yerde iç burkucu bir anı, yitirilen tüm güzel şeylerin simgesi olup çıkacak...

Osmanlı döneminde padişahlardan, halktan kişilere kadar herkes kendine mühür yaptırır, üzerine isimleriyle uyaklı dizeler veya özelliklerini belirten ifadeler, hatta Allah'a, Peygamber'e olan bağlılıklarını gösteren ibareler yazdırırlarmış. Osmanlılar'da süreç içerisinde bir mühür edebiyatı bile oluşmuş. Bu bilgileri aldığımız Halûk Y. Şehsuvaroğlu, "Eski Türk Sanatları" adlı kitabında, "Mühürcülük Sanatımıza Dair" başlıklı yazısında şöyle diyor:

"Her devirde çıkarılan kanunnamelere, mühür kazıcılar hakkında da hükümler konulmuştu. IV. Mehmet zamanında çıkarılan bir kanunnamede, pirinçten kazılmamış mührün tanesi bir buçuk akçe, on tanesi sekiz akçe; zikr olunan mühürlerin kazılmışı mısralı olursa on iki akçe, sade isim olursa sekiz akçe olarak itibar edilmiştir."

...Şimdiyse, Mehmet Baran'a titrek, yoksul ve solgun yaşlılar geliyorlar; kimisi okuma yazma bilmediği için imzasını atamıyor, kimisinin gözü pek iyi görmüyor, kimisinin eli titriyor, imzasını tutturamıyor bir türlü... Mehmet Baran, onlardan kimliklerini istiyor, ad ve soyadlarına bakıyor ve başlıyor mühürlerini yazmaya. Yaşlıların çoğu üç aylık dul veya emekli maaşlarını almak için mühür yazdırıyor. Sarı pirinç üzerine yazılan motifsiz, şekilsiz, mısrasız, ayetsiz mühürler bunlar...

Mehmet Baran, mührü kaça yaptığını sorduğumuzda, "Adamına göre," diyor, "kiminden 1500 lira, kiminden 500 lira, ba-

zen hiç almadığım bile oluyor... Bazıları, o da tek tük oluyor, hatıra için eski yazı mühür yazdırmak isterler, eski yazı grifttir, evde hazırlarım yazıyı, o mühür için 5000 lira alırım..."

Mehmet Baran, bunları söyledikten sonra, gözlerindeki canlı bir ışıltıyla, yazdığı bazı eski yazı mühür örneklerini gösteriyor: "Sabır ister, itina ister, ince iştir bunlar," diyor. Eski yazıları yuvarlak pirinçten mühürlere; dörtgen pirinçlere de Latin harflerle ad-soyad yazıyor. Sözlerinden, heyecanından anlaşılıyor ki, yorucu da olsa eskisi gibi eski yazı mühür yazmayı istiyor ve kenarlarına birbirinden zarif çiçek motifleri çizmek... Bırakın eski yazı ve çiçek motifli mühür yazmayı, Latin harflerle ve sıradan mühür yaptıranların bile oldukça azaldığı ve Mehmet Baran'ın deyişiyle "Hükümet kapalı" olduğu zamanlarda, hemen hiç iş olmadığı düşünülürse, bütün bu isteklerin bir hayal olduğu anlaşılır. Özellikle 18. yüzyılda Dânâ, Yümnü, İrfan ve İzzet gibi ünlü saray hakkâkları yetiştiren bir kültürün son üyesi Mehmet Baran, "Bir santimetre kare mühre, süsleri hariç 8-10 kelime istif eden" (Nurettin Rüştü Birgil, *Eski Eserler Ansiklopedisi*, sayfa 25) hakkâk kuşağının –belki de– en talihsiz ustası; bir ömrünü verdiği mesleği, gözlerinin önünde kayboluyor çünkü...

MİDHAT PAŞA'NIN MÜHRÜ

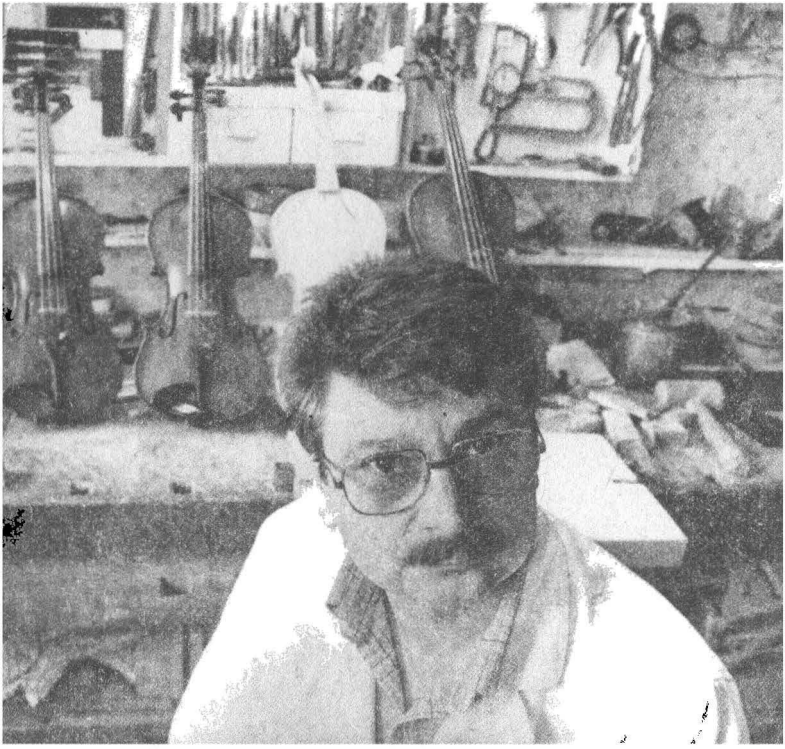
Abdülhamit tarafından 1881 yılında, Yıldız Sarayı'nda yargılanmak üzere İzmir'den İstanbul'a getirilen Meşrutiyet Türkiyesi'nin sadrazamı Midhat Paşa'nın (İstanbul, 1822-Taif, 1884) şahsi mührü ile bağlantılı bir olayı, Halûk Şehsuvaroğlu, "Mühürcülük Sanatımıza Dair" yazısında (*Eski Türk Sanatları* adlı kitabı, sayfa 76) şöyle aktarır:

"Midhat Paşa, ailesine bıraktığı vasiyetnamede zati mührü hakkında şunları yazmaktadır: 'Daima umurda (işlerimde) kullandığım Midhat mührü, ölümümden sonra şunun bunun eline geçip de çocuklar ızrar (zarara uğramak) olunmamak için, İzmir'den gelirken denize attığımdan emval-ı metruke (sahipleri olmayan, sahipleri kaybolmuş, sahipsiz mallar) içinde zuhur et-

mezse merak etmiyesiniz.'

Bu kayda rağmen, Midhat Paşa'nın ailesi nezdinde bir mühür bulunduğunu zannediyorum..."

Keman Yapmak İçin İçbarışa Sahip Olmalı…

SÜREYYA PİRİLER

Nigacesyan isimli Ermeni keman yapım ustası, atölyesini kapatıp, bir dostunun yardımıyla Amerika'ya kapağı attıktan ve "süper zengin" olduktan sonra Kuledibi'nde, bu yalnızca ve yalnızca gönül işi olan ve antiticari bir zanaat kolu olan keman yapım ustalığını bir başına sürdüren Süreyya Piriler'i, Yörük Çıkmazı Sokağı'nın isimsiz bir hanında, altında, üstünde ve yanında mobilya atölyeleri olan, toz, cila, rutubet kokan ve karanlık koridorlardan geçerek, küçücük atölyesinde ibadet eder gibi sessiz ve dingin, çalışırken bulduk. Elinde küçük bir kızın göğüs kafesi kadar narin ve dokunaklı bir keman kapağını işliyordu... Süreyya Usta çalışırken dudaklarında yumuşak bir tebessüm vardı, çünkü yanıbaşında o müthiş kemanî Ali Erköse kürdili hicazkâr bir şarkının nağmeleriyle bu yoksul ve içburkucu atölyenin içini sımsıcak süslüyor, başka bir düş boyutuna sokuyordu...

Sıcak ve mahcup bakışlı biri Süreyya Usta; bütün has zanaatçılar gibi içe dönük, tedirgin ve tevazu sahibi... Tanışıyoruz; hemen küçük tüpünün üzerinde demlediği "sıkı" çayından ikram

ediyor... Laf lafı açıyor... İlk kez bir gazeteciyle mesleki bir konuda söyleşi yapmanın telaşını üzerinden atıyor. Bu sırada Ali Erköse hicaz bir taksime başlayınca saygıyla susuyoruz... Bu altın sesleri çıkaran usta parmaklara, ağaca ruh verip, keman adındaki büyülü kutuyu yaratan işçiliğe hayran oluyorum... Ali Erköse elimizi sıkıp, vedalaşıyor bizimle. Tatlı sohbetinden kalan bazı sözleri yeniden geçiriyorum belleğimden:

"...Neydi o Bükreş'teki konser, kemanımla oynuyordum, bırakmıyordum onu, minörlerle, majörlerle dolaşıyordum, nağme yapıyordum... Neydi o Bükreş'teki konser..."

Ali Erköse gittikten sonra, Süreyya Usta'nın atölyesine birçok kemancı ve müzisyen ya ufak bir onarım işi için ya da hal hatır sorma bahanesiyle uğradılar... Süreyya Usta o çelebi hali ve mahcup tebessümüyle, hem bana öyküsünü anlattı, hem de gelenlerin işlerini kotardı, gönüllerini aldı... Küçük bir çocukken başlamış Süreyya Usta'nın müzik aleti yapma tutkusu; kibrit kutularından, mukavva parçalarından, misinalardan tuhaf müzik aletleri yapar ve çalmaya çalışırmış... Aradan yıllar geçmiş, evbark, çoluk-çocuk sahibi olmuş Süreyya Usta. Bir ara ayakkabıcılık yapmış, fakat atölye haline getirdiği evinin bir odasında keman, viyolo ve hatta viyolonsel yapmayı sürdürmüş; ilginçtir, bu arada bir başka tutkusu olan saksofon çalmayı hemen hiç aksatmamış. Ayakkabı dükkânını kapattıktan sonra burada, Kuledibi'ndeki bu isimsiz hanın küçücük bir atölyesinde çocukluk düşlerine dönmüş yeniden: Luthier'lik; ülkemizin belki de en kıyıdaki zanaatkârlık kolu, hiç kuşkusuz... Hele keman yapım ustalığı oldukça kıyıda; İTÜ'ye bağlı Enstrüman Yapım Bölümü öğretim üyesi Cafer Açın'a göre bu işi kendi dükkânında profesyonelce yapan birkaç kişi... Adını bildiğim bir diğer keman yapım ustası da Emin Konal... 1978'de kurulan ve 1986 yılında ilk mezunlarını veren Enstrüman Yapım Bölümü mezunlarından kimi evlerinde, kimi konservatuvarlara bağlı olarak, bu seçkin zanaatçılığı sessizce ve sabırla sürdürüyorlar.

YILDA 6 PARÇA İŞ ÜRETİYOR SÜREYYA USTA

Bunun 4'ü ya da 5'i keman (violin) oluyor, 1'i ya da 2'si viyolo... Viyolo, bu bir ara altın dönemini yaşayan, sonraları "tutunamayan" enstrümanın sürümü şimdilik oldukça az. Boyu 38, 40, 42 cm'lerde olabilen (kemanın boyu 35-36 cm arasında), sesi kemana göre kalın ve geniş aralıklı (do sol re la) olan viyoloyu şu sıralar Türk Sanat Müziği icra edenler satın alıyor. Viyoloya göre daha tiz (sol re la mi) ve sesi diğer tınıların üzerinde yüzen kemanın sürümü, viyoloya göre daha iyi; sonuçta ikisi de nazlı, kıyıda ve popüler olmayan sazlar; bağlama, gitar varken kim bakar onların yüzüne!..

"İÇİMİN SIKINTISI MUTLAKA KEMANIN SESİNİ ETKİLER..."

Bir kemanı (veya viyoloyu) ortalama 1.5 ayda bitiriyor Süreyya Usta. Benzetmemiz yanlış anlaşılmasın, ünlü keman yapım ustası Antonio Stradivari bir haftada bir keman yaparmış. Bu aradaki fark için psikolojik güç, içbarış, gerekli malzemeyi çabucak bulma olanakları, kurumlarına soyal güç ve yüksek talep gibi insani ve stratejik faktörleri göz önüne koymak gerekiyor sanırım. Süreyya Usta, "Gerekli malzemeyi bulmak için akla karayı seçiyorum," diyor. "Tabii psikolojik durum, yani içbarış çok önemli. Eğer içim rahat değilse, huzursuz ve mutsuzsam, o gün tezgâhın başına oturmam; yoksa içimin sıkıntısı mutlaka kemanın tınısını, sesinin rengini, ahengini etkiler, mutlaka..."

İTALYANLAR KÜREK KERESTELERİNDEN KEMAN YAPTILAR...

Bir keman ya da viyolo yaklaşık 500-600 bin lira arasında alıcı buluyor... Batı'da fabrikasyon kemanların fiyatının 400 bin liraya yakın olduğu düşünülürse, korkunç düşük bir fiyat bu... Yine Batı'da el yapımı kemanların fiyatı 3.5-4 milyondan başlıyor: Fark trajikomik... Gelelim Süreyya Usta'nın gerekli malze-

meyi nasıl ve kaça bulabildiğinin öyküsüne... Bir anektodla başlamak istiyorum bu öyküye; ilk kemanı yapan İtalyan, ünlü Amati ailesi, keman yapımı için gerekli keresteyi Venedik'ten alıyormuş, gerçekte tekne ve kürek yapımı için Osmanlı Türkiyesi'nden Venedik'e getiriliyormuş bu keresteler. O dönemlerde Hıristiyan Avrupa'yla sürekli savaş halinde bulunan Türkler savaş gemilerinin kürekleri çabucak kırılsın diye dayanaksız bir türde kereste ihraç etmek gibi bir "sivri zekâlılık" yapmışlar. Gerçekte bu kereste keman yapımı için en uygun keresteymiş. Hiç kuşkusuz Amati ailesinin medar-ı iftiharı Antonio Stradivari işte bu kerestelerden o paha biçilmez kemanlarını gerçekleştirmiş. Geçmişteki bu küçük kurnazlık, şimdi de bir aymazlığa dönüşmüş ülkemizde... Kemanın alt tablosunun (sapı ve yan kısımlarının) yapıldığı kelebek ağacının bugün Avrupa'daki fiyatı, gümrük masrafları hariç 1 metreküpü 600 milyon lira bizim paramızla. Lutiherlere verilmeyen bu ağacın, ihaleleri kazanan ve resmi müessese sıfatına kolayca sahip olabilen herhangi bir müteahhite ormanlık bir bölümü 50 milyona verilebiliyor; dahası bu ağaçların kerestesi inşaatlarda kullanılabiliyor, hatta odun niyetine yakılıyor. Cide, Hereke ve Doğu Karadeniz'de sıkça bulunan ve dünyanın en kıymetli ağaçlarından olan kelebek ağacının bilgisiz ellerde ve en kötü şekilde kullanılmasının sorumluluğunu Orman Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan orman mühendislerinin görmüş olduğu geri ve yetersiz öğretime bağlıyor enstrüman yapım bölümü başkanı ve halen ülkemizin en yetkin enstrüman eksperlerinin başında gelen Cafer Açın.

Enstrüman yapımında kullanılan ağaçların standartlarını çıkardığını ve bu konuda defalarca yetkililere uyarılarda bulunduğunu söylediği halde hiçbir sonuç alamadığını belirtiyor. "Artvin ve Borçka'da bulunan ve kemanın göğüs tahtasının yapıldığı güzelim ladin ağaçları sorumsuzca satılır. Ve köylüler bu ağaçtan balta veya baston yaparlar. Müteahhitler kilosunu 1 liradan odun niyetine satarlar. SEKA'da bu ağaçları talaş haline getirirler – binbir emekle yazılan kitaplar SEKA'da katledilmiyor mu

(!) – oysa bu ağacın 1 metreküpü 35-40 milyondur. İnanır mısınız, daha kelebek ağacını, ladin ağacını tanımayan, bilmeyen orman mühendislerine rastlanıyor. Korkunç bir katliam yaşanıyor bu alanda," diyor.

Evet bu ahvalde, Süreyya Usta ne yapsın, sağa sola koşturuyor, Avrupa'ya giden dostlarına bu ağaçlardan ısmarlıyor, ülkemizde sıkça bulunan bu ağaçları dışarıdan getirmek zorunda kalıyor çoğu kez, öte yandan ağacın bulunması yetmiyor kullanılması için; deseni geniş yüzeyine gelecek şekilde uygun kesilmeli. Daha sonra kemanın tuşesi için tropik bir ağaç olan fernanduk ve yılan ağacının da ithal edilmesi gerekiyor...

Ayrıca ithal edilen telleri, cordieri, burgusu (abonoz ağacından yapılıyor), filetosu, yan kenar çıtaları, piramiti, eşiği, maskirişi, özel bir tropik ağacından yapılan arşesi (keman yayı) ve daha birçok ayrıntıda kalan, özel bir nitelik gerektiren, güç bulunan diğer malzemeleriyle keman (ya da viyolo) yapımı olsa olsa bir gönül işi, bir batınilik işi sayılmalı. Çünkü bu denli güç bulunan malzemelerin fiyatını oturup, teker teker saptadık ve toplayınca, cila masrafı hariç karşımıza 200 bin lirayı hayli geçer bir rakam çıktı. 1.5 ayda yapılan ve 500-600 bin lira fiyata ancak alıcı bulan keman için 200 küsur bin lira masraf yapmak ve bu işi inatla sürdürmek bu para çağında bir "aşk" işi mutlaka; ne diyor İsmet Özel: "Çiçek alıp eve götürüyoruz, bunun bir delilik olduğunu bile bile..."

"KEMANIN CİLASI, BENİ, KEMANIN YAPIMINDAN DAHA ÇOK YORUYOR..."

Süreyya Usta'nın tatlı bir kahverengiye çalan kemanlarının cilasının içinde neler yok ki; vernik, damla sakızı, sandarak, benzoin, reçine, saf alkol ve istediği en güzel sese ulaşabilmek için bitmeyen bir tutkuyla defalarca denediği bazı katkı maddeleri... Bu katkı maddeleri Süreyya Usta'nın sırrı olarak kalıyor... (Antonio Stradivari'nin cila formülü bir sır değil mi?) Neyse ki bu cila maddelerini ülkemizin aktarlarından sağlayabi-

liyor Süreyya Usta. Ama bu kemanın ağacına bir yumuşaklık veren, onun nefes almasını önlemeyen, sıcak ve içe işleyici bir tınıya ulaşabilmek için, kemanın yapımı sırasında gösterdiği incelik, beceri ve sezgiden çok daha, çok daha fazlasını cilasını hazırlarken göstermesine engel değil tabii ki... Son olarak Vivet Kanetti'nin Ocak 1988, *Gösteri* dergisindeki "Sanatkâr Nostaljisi" başlıklı yazısına katılmamak mümkün değil; ama tüm değerlerin altüst edildiği bir toplumda, Süreyya Usta'nın bu küçücük atölyesinde her şeye sevgiyle katlanarak, ağaca ruh verip, kemanlar yaratması bende yine de nostaljik bir tat bırakıyor!..

"İskarpilasız kalma Süreyya Abi!"

(İskarpila: Luthierlerin kullandığı, tornavida biçiminde bir atölye gereci.)

(Hazar Alapınar, *Gergedan* dergisi, Nisan 1988.)

"Dezavantajlı"
Bir Şair

KEMAL KALE

Kemal Kale, masasında duran çiçek dolu bir vazoyu önüne çekebilmek için dakikalarca uğraşıyor. 11 yaşındayken okulunun bahçesinde yere düşen Kemal, o gün bugündür tekerlekli sandalyesinde... Amansız bir hastalık, bacaklarından sonra, vücudunun üst kısmını ve sağ kolunu kullanılmaz hale getirmiş... Şimdi "kurtardığı beyin hücreleri", yakışıklı yüzü, zorlukla hareket eden sol eliyle ruhunun kanayan yarasına eğilmiş, şair olmanın, "ruhu" olmanın, isyan etmenin büyük, yakıcı sorularına yanıt arıyor usanmadan, yılmadan... Hem bu "sorunsallar" yanında bedenin hükmü ne ki, özürü ne olsun!..

"HAYATIM KELİMELERİN İÇİNE GİRDİ..."

"Yaşamaya ne zaman başladın Kemal?" diye soruyorum: Gözleri hüzünle aydınlanıyor. Bir sevinç kaplıyor öte yandan içini. Çünkü bu soruyu kendisine sıkça sorarmış... Yakınlaşıyoruz. Birbirimize gönül gözüyle bakıyoruz. "Ben aşırı coşkulu biriyim, şiirle, aşklarla yaşarım. Hayatı doyasıya yaşamak isterim.

Ama durumumu biliyorsun. Yaşamım şoklarla doludur benim. Hep aşırı coşkulu halimi gizledim. Yazdım, durdum hep. Neredeyse hayatım kelimelerin içine girdi. Hani demiş ya Borges, 'Yazdım, yaşamadım,' diye, işte benimkisi de öyle..."

KADERİN AMANSIZLIĞINI İPLEMİYOR...

11 yaşında düşüş, yani ilk şok... 13 yaşında Nâzım Hikmet'i tanıyış, ikinci şok; şairliğe adaydır artık. Ve üçüncü şok: İlk aşk. 19 yaşına kadar yaşadığı Rize'de, Tapu Kadastro memurunun kızına âşık olur. 3 yıl sürer bu aşk... Sonra kızın babası Giresun'a tayin olur. Geriye unutulmaz anılar kalır. Artık ruhundaki gerilim artmıştır. Kaderin amansızlığını pek iplemiyordur. Özgün bir şair olmaktır arzusu. Yitirilecek saniyesi yoktur. Okur, yazar, araştırır... Toplumun insanı ezen yargılarıyla hesaplaşmaya başlar... Sıradanlıktan nefret eder. Konformizmin batağında çırpınan insanlara acır derinden: Onlara "Kibrit Çöpleri" adlı şiirini yazar (*Yaşlanmayan İklimler*, s. 40).

Varsın amansız hastalığı hızla ilerlesin; Kemal Kale 70'li yılların sonunda siyasi mücadeleye atılır. Hayatın düşmanları, balkonunda sol içerikli protest şarkılar dinleyen Kemal Kale'yi yok etmeyi düşünmüşler bir biçimde, aldırmamış o bu tehditlere... Sağ elini kullanana dek sürdürmüş saz çalmayı... Şimdilerde pek çalamıyor. 12 Eylül geldiğinde, o da herkes gibi kitaplarını, dergilerini yakmak zorunda kalmış çok büyük çoğunluk gibi... Baskıdan nasibini almış. Hem bu dünyada baskıdan kim kurtulmuş ki!.. Yaşadığı bu şok, ona yeni bir duygu ve bilinç serüveninin kapılarını aralamış. Gerçekte siyasi mücadelenin insanı kısıtlayan, kıyasıya ve sevgisiz yanını hiçbir zaman kanıksayamamış, kendi bilinciyle amansızca uğraşırken, insan ruhuna sevgi ve merakla dalmaya karar vermiş bir şair olarak... Bu tehlikeli yolda sivil ve "sıkı" şairler tanımış: Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreyya, Ece Ayhan, İsmet Özel, Metin Altıok, İlhan Berk. Bu isimlerden, Kemal Kale'nin şiirin hasını bildiği açıkça anlaşılıyor. Genç yaşında aramızdan ayrılan Nilgün

Marmara'yı da, hayranlıkla okuduğunu söylersek bu yargımız iyice pekişir, sanırım.

ISLIK ÇALMAK AŞK HALİ GİBİ BİR ŞEY

1983 yılına dek kapanık bir hayat sürmüş Kemal Kale. *Yazko/Somut* dergisinin ilan tahtasına kendisini anlatan bir mektup yollamış. Yayımlanmış o mektup...

O mektuptan sonra hiç eksilmemiş dostu, arkadaşı, arayanı... "Öyle ki," diyor, "bazen yazmaya, okumaya vakit bulamıyorum, biri geliyor, biri gidiyor... Kapım her gün birkaç kez çalınıyor mutlaka..." Kof bir iyimserlikten nefret ederim, ama, hayatımız, kültürümüz üzerine öyle şeyler yazıldı ki, Kemal Kale'nin bu söyledikleri handiyse şaşırtıyor beni... "Yahu ne güzel insanlarımız var," diyorum içimden: "Ne sıcak, ne özverili..." Bu güzel insanlar Kemal Kale'yi kıyı yollarında gezdiriyorlar. Adalara götürüyorlar... Sinemalara, tiyatrolara, eğlence yerlerine... Rakıyı çok seven, ama onu ancak pipetle içebilen Kemal Kale'ye özenle yaptıkları mezeleri, yine kendi elleriyle yediriyorlar... "Kız arkadaşlarım beni çok sever ve şımartırlar... Hemen hepsinde bana karşı analık duyguları uyanır," diyor... Onun yalnızlığı arkadaşsızlıktan ileri gelen bir yalnızlık değil, onun yalnızlığı şair bir ruhun kaçınılmaz yalnızlığı olsa olsa... Pek olmuyor ama, diyelim yalnız kaldı Kemal Kale, o zaman başlıyor ıslık çalmaya... "Islık çalmak, bana güç veriyor. Ömrümün bir özeti bu ses. Islık çalmak aşk hali gibi bir şey," diyor. Ve bence belki de, ilk kez ıslık çalmanın büyüleyici etkisini anlıyorum. O kadar güzel anlatıyor ki...

ŞİİRLERİ İNGİLİZCEYE ÇEVRİLECEK...

Kemal Kale'nin ilk kitabının adı *Adım Kalabalıktır...* 1984'te Yazko yayınlarından çıkmış. İkinci kitabı *Yaşlanmayan İklimler*, 1987'de İz Yayınları tarafından yayımlanmış... Etap Marmara, İzmit Karamürsel, Moda Sineması ve Hatay Restaurant'ta Feyyaz Kayacan'la birlikte imza günleri düzenlemiş...

Gösteri, Milliyet Sanat, Yazko/Edebiyat, Temmuz, Kıyı gibi edebiyat dergilerinde şiirleri yayımlanmış. Türkiye Yazarlar Sendikası'nın üyesi... Yakında şiirleri İngilizceye çevrilecek...

"Ben dezavantajlı bir şairim," diyor Kemal Kale... "Nasıl?" diyorum. "İnsanlar ikiye ayrılır: Bir fiziksel özürü olmayanlar avantajlı, fiziksel özürü olanlar ise dezavantajlıdır," diyor. "Başkaca bir şey söylenmez. Ben dezavantajlıyım o kadar..." Ben de ona "Türk edebiyatına hoş geldin, dezavantajlı şair," diyorum.

HAYATIMIZI ACILAR AYDINLATIYOR

Ailesiyle birlikte yaklaşık 9 yıl oturduğu Ethemefendi'deki evinden ayrılırken, yeniden görüşmek üzere sözleşiyoruz. Çok sevdiği ve mutlaka mektuplaşmak istediği Metin Altıok'un adresini ona ulaştırmaya söz veriyorum. Vedalaşıyoruz... O bu sıralar hiç aksatmadığı nehir güncelerini yazmaya koyuluyor... Sonra yeniden Haiku tarzı şiirler yazmaya başlayacak. Yolda düşünüyorum: Hayatımızı acılar aydınlatıyor, artık hep böyle olacak. Evlere bakıyorum: Televizyonların yapay renkleri sıkıntıyla camlara vuruyor. "Acaba kimler dezavantajlı?" diyorum kendi kendime. Kulaklarımda Kemal Kale'nin dokunaklı sesi: Adımlar duyarım odama yaklaşan / kapımdan giren yaz hafifi adımlar... (*Yaşlanmayan İklimler*, s. 9)

Gerçek Beyoğlu'nun Son Midye Dolmacısı

Sakın inanmayın "halkçı" belediyenin nostaljik Beyoğlu masallarına. Beyoğlu artık yalnız bir sokakta can çekişiyor! Nevizade Sokak ya da Eski Kilise Sokak'ta.

Artık "ölmeme günleri" yapılmıyor Çiçek Pasajı'nda, o güzelim Krepen'de. "Ölmeme günleri"nin o güzel insanları aramızdan birer birer ayrıldı. Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya... Sevgili Tomris Uyar ise kendini misafir gibi hissediyor yüzlerce defa doğduğu şehrinde. "Ölmeme günleri" dedim de, sahi, son rakı şişesi kimde kalmıştı? Tanrım, anılar kül oluyor...

Midye dolmacısı Haydar'dan sonra bu coğrafyada, yüzü hep tebessümlü, saçları briyantinli, kravatlı, tertemiz önlüklü başka midye dolmacı kalmayacak. Kucağında üzeri havluyla örtülü tenceresiyle; içinde baharatı, yağı kıvamında, pirinci güzelce kavrulmuş, dumanı tüten, lezzeti doyumsuz midye dolmalar içki masamıza renk katmayacak, Haydar Varna'dan sonra...

1946 yılında Kırcaali'den Beyoğlu Çiçek Pasajı'na mülteci olarak gelen ve burada Pavyon Birahanesi'nde garsonluk yapmaya başlayan Haydar Varna'nın talihi, kaderi, rüyaları nedir? Ne kadar tanıyabiliriz onu?

Haydar Varna'nın garsonluğu 1955 yılına kadar sürer. Sonra bir arkadaşıyla Çiçek Pasajı'nın ortasında karides, pavurya, ıstakoz tezgâhı açar. İşler iyidir. Yüzündeki tebessüm daha aydınlıktır, buruk değildir bakışları. Talihini sevdiği yıllardır.

Sonra Krepen yılları başlar. O serin, o sevinç dolu Ceneviz meyhaneleri kolonisi. Hey gidi Krepen! Krepen'de artık, Haydar Varna'nın kucağında o muhteşem midye dolma dolu tenceresi vardır. Anılar ışıltılıdır henüz.

Haydar Varna'nın sevgili karısı, günde beş tencere midye dolması içi kaynatır. Baharatları kendi eliyle çeker. Dolmaların yağını, malzemesini hiç esirgemez. Günde 800 midye dolma sattığı yıllardır bu yıllar Haydar Varna'nın. Evde, içinden gürül gürül suların aktığı üç yalak vardır. Midye kabukları üç kez bu yalakta yıkanır.

Ne yıllardır 60'lı yıllar. Mütevazı bir midye dolmacısının gönlünce hovardalık yapabildiği yıllar. Hayat nispeten daha geniştir, daha cömerttir. Haydar Varna, pavyondan gecenin bir vakti çıkar. Boğaz'a kahve içmeye gidecektir. Taksici dostları onu paylaşamazlar. "Sen götüreceksin, ben götüreceğim." Haydar Varna onları mı kıracak.

"Tamam, patırtı yapmayın." Ceketini çıkarır. Arkadaki taksiye bırakır, öndeki taksiye biner.

"Haydi çek Boğaz'a..."

Ya da bir gece çalışmak ağır gelir. Kucağında içi midye dolma dolu tenceresiyle Kurtuluş'taki Despina'ya gelinir. Haydar Varna'nın yanında Beyoğlu'nun sivil ve şair tarihçisi güzel insan Özdemir Kaptan vardır. Despina'nın garsonu çağrılır. Masalara tabak tabak bedava midye dolma gönderilir. (Bir rivayete göre midye dolmalarının parasını baştan, yemin billah Özdemir Kaptan vermiştir.)

Bu cömert hayat 75'lere kadar sürer. Hayat sıkıştırmaya başlar sonra. Bir midye dolmacı –ayda yılda bir de olsa– hovardalık yapamaz. Köşesine çekilir. Felâketlerin şuuru yaşanır artık. Haydar Varna'nın oğlu Erzurum'da askerdeyken ölür. Yüzünde-

ki tebessümün aydınlığı solar, acılaşır...

Krepen'den sonra son sokağı Nevizade Sokak'tır Haydar Varna'nın. O, yine bin yıllık tören geleneğine uyarak, masalara yaklaşıp, bir papatyanın taç yapraklarını açar gibi, midye dolmalarını masanin ortasına açarak yerleştirir.

Şimdilerde Haydar Varna'nın karısı yorulmuş. Bir aşçı tutmuş o da. Küçük bir ardiyede. Yine temiz, yine özenli, ama bu defa 5 tencere değil, 2 tencere kaynıyor. Haydar Varna karısıyla 20 sene boyunca hiç yapmadığı kavgaları yapıyor. "Malzemeyi eksik koymuşsun, pirinci yeterince kavurmamışsın."

Artık, "ölmeme günleri" yapanlar aramızdan ayrıldı. Krepen yok artık. Son Rum meyhaneci artık çok yorgun ve 71 yaşında. Son midye dolmacının yüzündeki tebessüm giderek acılaşıyor. Ne olur biraz daha özen. "Her şey suya saplanıyor." Bu son aydınlık anıların, titrek, solgun ışığında, ne olur biraz daha...

Romantik Komünist: Patriyot Hayati

Komünizm gözden düşebilir, ama bazı komünistler asla. Türkiye'de bunların başında Patriyot Hayati gelir. O, tanıdığım en romantik komünisttir. Onca baskıya, hapislere, sürgünlere, ihbarlara, alçaklıklara rağmen inancından bir milim sapmamış (tabii tüm değişimleri yeniden değerlendirerek). Ve şair duyarlılığını hep korumuş, Türk entelijansının sevimli ve saygın bir siması olmuştur. Öylesine naif ve inceliklidir ki, ona Patriyot sıfatını kazandıran ataklığı, dikbaşlılığı, sert muhalifliği konusunda anlatılanları hep biraz abartılı bulmuşumdur. Lafını esirgemezliği ve dobracılığı yüzünden başı çokça derde girmiştir, ama içi çok yumuşaktır. 1947'de, kurdukları Türkiye Gençler Derneği yüzünden emniyete götürüldüklerinde, 1. Şube Müdürü kendisine tokat atmadan önce şöyle deme gereği duyar: "Siz nezaketi ve zarafetiyle maruf Hayati Tözün'sünüz değil mi?"

İKİNCİ PATRİYOT

İlk patriyot, İstanbul'dan, Saray'dan "ulufeler" kesildiği için kendisini Paris'ten Sen Nehri'ne atan Jön Türk Hilmi'dir. Ancak

o sıralar ülkenin bahtı her geçen gün karardığından ve 31 Mart Vakası henüz yeni olduğundan bazı Fransız gazeteleri aslında züğürt kaldığı için kendisini Sen Nehri'ne atan Jön Türk Hilmi'yi "patriot" yani "vatanperver" ilan etmiştir, ülkesinin durumuna daha fazla tahammül edemediği için bu yolu seçtiğini yazmışlardı. Hayati Tözün ise, tam anlamıyla bir patriyottur. Haksızlığa hiç gelemez. Doğru bildiğinden hiç şaşmaz. Ezilenlerin yanındadır ve sık sık kendini ortaya atar. Bu yüzden en yakın arkadaşı Çatalcalı Şevki Akşit ona bu sıfatı layık görmüştür. Hayati Tözün de, doğrusu, bu sıfatı hep haklı çıkarmıştır. 1945 yılında TKP'ye girmiş, bu nedenle de yaşamı bir siyasi düşünceye inanmanın dramatik belgeseli haline dönüşmüştür.

"İYİ YILLAR"

1949'u 1950'ye bağlayan gece Ankara Maltepe'de Patriyot Hayati, Ahmed Arif, İbrahim Erdem, Hilmi Artan'la birlikte "gelecek iyi yıllara" kadeh kaldırdıkları için, o sırada orada bulunan ve şimdi çok iyi mevkilerde olan bir arkadaşı tarafından ihbar edilirler. Marksist terminolojiye göre "İyi Yıllar", "Devrim inşallah başarıya ulaşır" anlamına geliyormuş(!) Bu olay yüzünden aylarca tutuksuz yargılanan Patriyot Hayati, bir gün dayanamayıp hâkime "Şu davayı bir an önce sonuçlandırsanız" ricasında bulununca, hâkim onu kürsüye, yanına çağırarak: "Hayati, cumhuriyet tarihinde 141'den yargılanıp da davası tutuksuz süren ilk insan sensin, o yüzden şımarma, sen bu anlamda bir fenomensin" der. Böylelikle, Patriyot'a Türk hukuk sistemi tarafından oldukça garip bir unvan verilmiş olur. Ama bu tutuksuzluk çok yakında uzun bir tutukluluğa dönüşecektir; 1951 Komünist Tevkifatı.

Adnan Menderes hükümeti, Amerika'ya şirin gözükmek için Türkiye'nin en büyük tevkifatını gerçekleştirir. Önce 167 kişi, sonra 193 ve takibata uğrayanlarla beraber bu sayı 300'e çıkar. İçlerinde Patriyot Hayati'nin de olduğu bir grup komünist önce Sansaryan Hanı'na getirirler. Daha sonra Harbiye ve Balmumcu

Tutukevi'nde kalırlar. Patriyot'un dışarı çıktığını öğrenen Yüksek Deniz Ticaret'ten okul arkadaşı Kaptan Ziya onu yurt dışına kaçırmayı teklif eder. Patriyot bu teklifi kabul etmez; yanıtı kesindir: "Ben her şeyi atlattığım gibi, bunu da atlatırım. Benim ülkemin hapishaneleri bile kutsaldır, yatar çıkarım." Patriyot, tahliye edildikten 8 ay sonra tekrar tutuklanır. İki sene daha yatar. 1956 yılında özgürlüğüne kavuşur. Ama mahkeme 4 yıl sonra "emniyet-i umumiye nezareti" altında bulundurulmasına karar verir. Bunun anlamı, Patriyot'un 18 ay boyunca Niğde'ye sürgün olarak gönderilmesidir.

1952'yi 1953'e bağlayan yılbaşı gecesi, Sansaryan'dadır Patriyot ve o gün başına geleni hayatı boyunca unutmasına imkân yoktur. 3 kişilik bir işkence timi ona işkence yapmaktadır: Falaka. Her nasılsa dışarda kalmış komünist arkadaşlarının isimlerini öğrenmek istemektedirler ondan. Patriyot ise, "Parti Terbiyesi" almış sıkı bir yoldaş olduğu için işkencecileri uğraştırmaktadır. Ancak, ayak tabanlarına inen sopalara dayanmak giderek güçleşir, amansız bir acı sarar içini. Bacakları kırılacak gibidir. Bir an arkadaşlarının adını vermeyi aklından geçirir. Hafifçe doğrulur, ama o anda müthiş bir darbeyle kendinden geçer, bayılmıştır. Ayıldığında bir de bakar ki, kendisini bayıltan görevli, elinde pamuk, alkol, Patriyot'un kan içindeki patlamış ayaklarına pansuman yapmaktadır. Patriyot, "Ne oldu bana" der. Görevli: "Konuşacağını anladım, dayanamadım, konuşmayasın diye vurdum bayılttım seni. Bakma, ben bu işi yapıyorum ama, içim başka, anlıyor musun?" Patriyot yarı şaşkınlık, yarı sevinç içinde görevlinin ellerine sarılıp, öpmeye çalışır: "Sağol arkadaş, devrimci onurumu sana borçluyum."

İKTİDARA HİZMET RİSKİ

Patriyot Hayati'nin ütopyası yakınlaşır, ama olayların da arkası kesilmez. Nitekim, 1960 yılında 28/29 Nisan İstanbul-Ankara, olayları nedeniyle gözaltına alınır, kendisi gibi mimlenmiş birçok komünist arkadaşıyla birlikte. O tarihte Ankara Em-

niyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürü Niyazi Bicioğlu'dur. Niyazi Bicioğlu, Patriyot Hayati'nin Ankara il sınırları dışına çıkartılmasına karar verir. Patriyot, Edirne'de oturan kızkardeşinin yanına gönderilir. Bunda amaç, komünistleri değişik illere sürerek bunların oralarda CHP ile çalıştıklarını göstermektir. Adnan Menderes'in Meclis konuşmaları, radyolarda Vatan Cephesi'ne girenlerin adlarının açıklanması, tahkikat komisyonları, iktidardaki Demokrat Parti'nin bir ihtilale hazırlandığını göstermektedir. Patriyot Hayati, kendisini sürgüne gönderen Niyazi Bicioğlu'na bu durumu şöyle açıklar: "Bazen egemen sınıflara bu denli canla başla hizmet etmek, egemen sınıflara muhalif olmak kadar rizikoludur". Gerçekten de, tam bir ay sonra 27 Mayıs olur ve Niyazi Bicioğlu bir başka iktidar tarafından Yassıada'ya tutuklu olarak gönderilir. Patriyot Hayati'nin bir ara çalıştığı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Muhasebe Müdürü Niyazi Egesel, ne ilginçtir ki, Yassıada Mahkemesi Savcısı Altay Egesel'in ağabeyidir. Patriyot, Niyazi Egesel aracılığıyla Yassıada'da tutuklu bulunan Niyazi Bicioğlu'na 3 paket Birinci sigarası gönderir. 3 paket sigara, iktidara hizmet etmenin muhalif olmak kadar rizikolu olduğunu Niyazi Bicioğlu'na anlamlı bir şekilde anımsatma şeklidir.

Patriyot, 27 Mayıs iktidar değişikliğinden sonra Ankara'ya döner. İşsizdir. Yaşaması için çalışması lazımdır. O tarihte yeni kurulan Temsilciler Meclisi'nin en genç iki üyesi Altan Öymen ve Oktay Ekşi, diğer bir genç gazeteci Nilüfer Yalçın ile birlikte Patriyot'a gelerek Ankara Gazeteciler Cemiyeti Lokali'ni çalıştırmasını isterler. Çünkü Patriyot'un o çevrelerde büyük bir popülaritesi vardır. Kabul eder. Ancak, gazeteciler yerken içerken son derece bonkör, ama hesap ödemeye gelince bir o kadar da cimri oldukları için Patriyot bir süre sonra sıfırı tüketir, bu iş için kendi koyduğu parayı da yitirir. Patriyot için sevdiği arkadaşlardan borçlarını istemek, mutlaka iflas etmekten daha zor ve güç bir olay olduğu için, her şey çabucak unutulur. Patriyot Hayati, İstanbul'a gelir ve yeni bir iş aramaya başlar. Ama girdiği

her işte en fazla 6 ay çalışabilir, bu süre içinde çalıştığı işyerinin kapısına mutlaka bir polis dayanır ve patronuna "Bu adamı işten çıkartın, bu adam bir komünisttir" der ve Patriyot 6 ay sonra yine bu şekilde işten çıkartılmak üzere yeni bir iş aramaya başlar. Böyle böyle 1971 yılına kadar tam 21 iş değiştirmek zorunda kalır Patriyot Hayati.

Patriyot Hayati, Aka Gündüz'den Orhan Veli'ye, Ruhi Su'dan Cemal Süreya'ya kadar cumhuriyet kuşaklarının en parlak simalarıyla çok güzel ve incelikli dostluklar kurmuştur. Öyle ki, Edip Cansever bir dava adamı olduğu kadar, yaşam ve sevgi sanatlarını hakkıyla bilen Patriyot Hayati'ye tüm yeni âşık olduğu hanımları tanıştırır, onun bu konudaki engin tecrübesinden yararlanmaya çalışırmış; çünkü ona göre kadın ruhundan anlama, yaşama sanatının en zorlu derslerinden biridir. Onun için Edip Cansever "Bir gün bile ölmezsin benim sözlüğümde" cümlesini boşuna söylememiştir. Nitekim, Yalçın Doğan, Mustafa Ekmekçi, Teoman Erel ve Rafet Genç bir Samsun gezisinde "Yaşama Sevinci Tarikatı" kurmaya karar verdiklerinde, bu tarikatın şeyhliğine hiç düşünmeden Patriyot Hayati'yi getirmişlerdir.

Ben komünist değilim, ama Patriyot Hayati, Mehmet Bozışık, İdris Erdinç gibi romantik ve inançlı komünistlere büyük sempati duyuyorum. Bütün değerlerin gündelik çıkarlara tahvil edildiği bir dünyada her şeye rağmen, davalarına sarılan insanlara yakınlık duymadan edemiyorum. Şüphesiz bugün Patriyot Hayati'nin de partisine ve dava arkadaşlarına bazı kırgınlıkları var.

En çok yakındığı, onca yaşanandan sonra hâlâ eleştiri ve özeleştiri mekanizmasının yeterince işlememesi ve insanların her şeye sünger çekmek istemeleri. "Oysa" diyor, "Eleştiri ve özeleştiri yapılmadığı için ilişkilerde apseler oluşmuşur. Bunları neşterle deşmek gerekmektedir. Neşter de, konuşup tartışmaktır. Yoksa önümüz açık ve aydınlıktır ve hep öyle olacaktır."

Ortaköy Meyhanelerinde Bir Paganini

Paganini Bülent'i yıllardır Çiçek Pasajı'ndan tanırım. O yorgun kemanıyla çaldığı Hicaz Peşrev'den sonra anlattığı tasavvuf felsefelerini hiç unutmadım. "Buralarda bu felsefeyi yalnız sana anlatıyorum," derdi. "Çünkü beni yalnız sen anlıyorsun. Aslında biz burada değiliz, şu anda başka bir yerdeyiz, insanlar bedenlerimizi görüyorlar, biz uçtuk, vahdet-i vücuda kavuştuk."

Çoğu kere bana söylediklerinin çoğunu demir tüccarı kılıklı heriflere de aynen söylediğini duyardım. İçim burkulurdu. Üzülürdüm. Paganini Bülent'in sırdaşı olmak isterdim. İkimiz de sokaklara atılmıştık. Bir sokak kemancısıyla "görünmez" olmak isterdim.

Bir kış akşamı, aşk'ın yetmediğini hissettiğim bir akşam, yalnızlığımdan hüzünlü bir keyif alarak Çiçek Pasajı'nda rakımı içiyordum ki, saç-baş darmadağın, yüzü allak bullak, Paganini Bülent yanıma geldi. Ve nefes nefese "Kemanımın tellerini vandallar kopardı," dedi. "Nasıl olur?" dedim. "Oldu," dedi. "40 senedir başıma böyle bir şey ilk defa geliyor. Dün gece Tophane'de bir içki âlemine çağırdılar, gittim. Önce iyi gitti, ne istedi-

lerse çaldım. Sonra adamın biri, 'Ben hiç bu kadar sevmemiştim ömrümce siyahı / Görmem gözünün nuruna daldıkça sabahı' adlı şarkıyı istedi. 'Bu şarkı bende yok,' dedim. 'Yalan söylüyorsun, bu şarkıyı çalmak istemiyorsun,' dedi. 'İnanın yok,' dedim. 'Peki öyleyse,' deyip ayağa kalktı. 'Eğer bu keman bu şarkıyı çalamıyorsa, telleri kopsun,' dedi. Kopardı tellerini."

Sonra yanıma oturdu, ona da rakı söyledim. Onun kemanı yoktu, bana hiçbir aşk yetmiyordu. Benim içimdeki kadın kırılmıştı, onun kemanının telleri kopmuştu. Cebimdeki paranın yarısını giderken eline sıkıştırdım: "Al," dedim. "Nasılsa bizi şimdi burada kimse görmüyor, biz başka yerdeyiz." Parayı aldı. Sahne Sokağı'nda kaybolup gitti. Sonra ardından düşündüm. Bana bir masal uydurmuş olabilirdi. Hiçbir vandal kemanının tellerini koparmamıştı belki de. Doğrudan para isteyememişti benden. Bir hayal oyunu oynamıştı bana; etkileneceğim türden. Şairce bir oyun. Böylesi daha iyiydi.

Beşiktaş Belediye Konservatuvarı'nda 4 yıl okuyup, büyük keman virtüözü Ekrem Zeki Ün'den dersler aldıktan ve yıllarca Çigan müziği çaldıktan sonra, Beyoğlu'nun iç karartıcı kahvelerinde "Sarışınsın Sarısın" adlı şarkıyı söylemeye zorlandığında artık onun için gerçeği unutmak, dahası bir daha hatırlanmamak üzere bozmak başlıca zevki haline gelmişti. Hem, "Gerçek, hayallerimizin ürünü değil midir ki zaten?"

Akrabaları keman çaldığı için onu yanlarından uzaklaştırmışlar. Neden? Sormayacaksınız. Hayalini bozmayın. Onu İzmir'de Bergama Restaurant'da yaz akşamları birbirlerine deliler gibi âşık çiftlere Çigan müziğini çalarken tasavvur edin. Masalarda güller vardır, mum ışığında bütün kadınlar imkânsızcasına güzeldirler. Sonra devir değişir, başka özlemleri olan insanlar gelip otururlar o masalara.

70'li yıllardan bu yana Paganini Bülent'ten alaturka müzik çalması beklenir, istenir. Batı müziği çalan Paganini Bülent'in, bu değişim yüzünden kendi deyimiyle "maneviyatı bozulur". Parmakları kendisini terk eder. Bir süre arka odasına çekilir. Bi-

lir ki parmaklar beyninin uzantısıdır. Kendi zamanının dışına çıkar. Muharrem Çetinyay'dan alaturka dersleri alır. "Şarkılar Seni Söyler, Dillerde Nağme Adın."

Ve 1975 yılında İstanbul'a Çiçek Pasajı'na gelir. Pasaj bir neşe, bir muhabbet tramvayı gibidir o yıllar. Şimdiki gibi erkek liselerinin yemekhanelerine benzemez. Günlük hayatın bir şiiri vardır. Paganini Bülent burada çok sevilir. O zamanların şimdiki gibi tutunamayan ve hülyalı kemancılara yasak koyan Lion Kulübü üyesi ya da sözümona halkçı belediye başkanları yoktur. Canı isteyen Paganini Bülent'in keman nağmelerini gözü kapalı dinleyerek istediği hayale kaçabilirdi. Şimdi onu turist avcısı, sonradan görme restaurant sahipleri Çiçek Pasajı'na sokmuyorlar. Eskiden meyhaneciler de birer sanatçıydı kendi başına, şu sıra hepsi birer işletmeci oldular, gözlerinde dolar işaretleri parlayan. Şimdi zaman onların...

Paganini Bülent'in Ortaköy'ü anlaması kolay olmamış, günlerce gelip gitmiş. Sonra bir ikindi vakti, birkaç kadeh rakıdan sonra cesaretlenip Osman Nihat Akın'dan "Bir İhtimal Daha Var"ı çalmış. Şapkasını ters çevirip içine bir bin lira koymuş. O gün bugündür, Ortaköylüler Paganini Bülent'in şapkasını parasız bırakmıyorlar. O kadar kendine özgü keman çalıyor ki Paganini Bülent, son günlerde Ortaköy'ün müdavimleri artık İstanbul'un başka kıyılarını özler hale geldiler. Başka, gizli kıyılara gittiklerinde de Ortaköy'ü özleyecekler, bir azınlık hüznüyle, çaresizlikle...

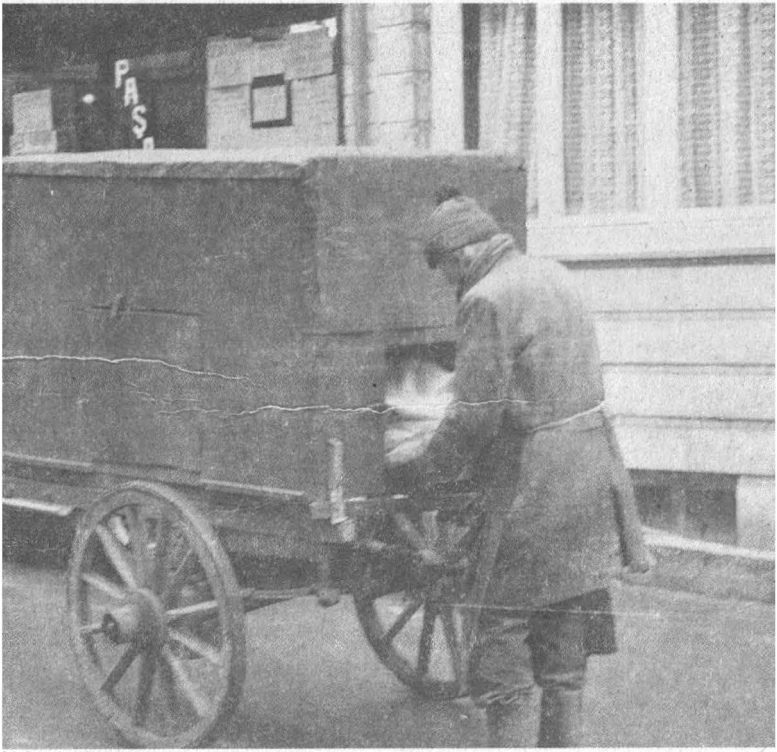
Paganini Bülent her sabah güneş doğduğunda, Tarlabaşı'nda kaldığı Sema Oteli'nde, cebinde 2 bin lira ile uyanır. Günde 20 bin lira kazanır. 7 bin lirayı oteline verir. Sabah 3 bin liraya çorba içer. Geri kalan 7-8 bin lira ise öğle ve akşam azığı içindir. Hasta olsa, işe çıkamasa otelcinin merhametine sığınır. Bu kentte, insana başka kıyıları, ancak otellerde kimsesiz yaşayan ve tutunamayan yaşlı bir kemancı özletir: Yoksulluğun manevi imtiyazları vardır...

Paganini lakabına gelince... Onu Bülent Özyurt'a müzikten

çok iyi anlayan bir İtalyan soylusu takmıştır. "İtalya'ya gelin, işte adresim şu, size orada muazzam imkânlar yaratırım," diyen bu İtalyan soylusu, Bülent Özyurt'un tellere ustalıkla ve düz vuran parmaklarını görünce heyecanlanmış, "Bu kemancı Paganini gibi çalıyor," demiştir.

Rivayete göre o sırada Paganini Bülent, Çiçek Pasajı'nda olduğunu unutup, içtiği içkilerin etkisiyle Paganini'den bir şeyler çalmaktadır.

Beşiktaş'ta Sabah Sesimle Başlar

"Bir ben kaldım, hepsi ölüp gittiler. Artık buraların ayakta kalan son atlı ekmekçisi benim. Eskiden böyle miydi ya, Teşvikiye'de 2, Beşiktaş'ta 3 bakkal vardı. Ekmekleri hep benim gibi atlı arabacılar dağıtırdı. Şimdi her taraf bakkal oldu, bize iş kalmadı. Ahbapların hatırına yapıyorum ben artık bu işi. Yok, ekmek almazlar bakkaldan, beni beklerler.

Bazen yorgun olurum, bazen hava yağışlı olur işe çıkamam, gelip beni fırıncıya sorarlar "Ali Dayı bugün niye gelmedi?" diye. Çünkü onlar benim onlara seçtiğim gibi ekmek seçemezler kendilerine. Şimdi sabah 4'te kalkarım ben. Atımı Ihlamurdere'nin oradaki ahırından alırım, takarım arkasına arabamı, hemen fırına gelirim. Orada öylece ekmeklerin çıkmasını beklerim. Biraz sonra ekmekler çıkmaya başlar. Şöyle iyice bakarım onlara. Bir kere pişkin olacak, kabarık olacak, sonra öyle ekşi ekşi kokmayacak, mayası çok konursa ekmek ekşi ekşi kokar. Sonra ekmeği elimle şöyle bir tartarım. 1 gram eksik olsa bile anlarım, hemen onu yerine koyarım. Ağırını alırım. En önemlisi benim ekmeğim taş ekmek fırınındadır. Ekmeğin hasıdır o. İki

gün koy dolaba bayatlamaz. Sıhhidir. Kesilirken dökülmez. Ama tava ekmeği öyle mi ya, hemen bayatlar, kesilirken dökülür. Şimdi halk onu "sütlü ekmek" diye tanıdı, bilmeden alıyor. Oysa tavaya yapışmasın diye ona kireç gibi bir yağ sürüyorlar ki, onu gören bir daha almaz tava ekmeğini. Fırıncılar neden tercih ediyor, diye sorarsan yapması kolaydır da ondan, az emek gerektirir. Taş ekmeği öyle mi ya, 15 işçi az gelir onu yapmaya...

Tam 50 senedir hep mütevazı, hep ağırbaşlı olan Beşiktaşlılar'ın mutlu kahvaltılarına, iştahlı öğle yemeklerine, telaşlı akşam sofralarına, sıcak, namuslu, pişkin ekmekler taşıdım ben. Yorgun ve yaşlı atlarımla yokuşlar indim, yokuşlar çıktım, merdivenleri tırmandım, kapıları çaldım, pencereleri tıklattım. Tam 50 senedir, bu ağırbaşlı Beşiktaş'ta sabah benim, "ekmekçi, sıcak ekmek!" sesimle başladı. Gün yine benim aşina sesimle bitti.

Bu yollarda tam 12 at tükettim. Hepsini oğlum gibi sevdim. Hiç oğlum olmadı benim. 73 yaşındayım, ama hiç evlenmedim. Hiç evim olmadı. Kışın sıcak, yorgun fırınlarda, yazın Ihlamur'un çayırlarında, dere kenarlarında yattım, rüyalar gördüm. Atlarım oğlum gibiydi dedim ya, geceler boyu onları bekledim ben. Çünkü çocuklar hayvanlara karşı çok acımasızdır, bilirsin. Benim atlara taş atarlardı, üstüne binip eziyet ederlerdi. Ben oğlumu yalnız bırakmamak için yanında kalırdım. Sonra da yorgunluk, uyku ağır basar, ahırda birlikte uykuya dalardık onunla. Şu son atım da epey yaşlandı. 32 yaşında. Sen de mi 32 yaşındasın? Senin yaşında işte. Bu ilkbahar defnedeceğiz onu artık. Nasıl mı? Sucukçular var, bir telefon açarım, bir kamyonet gönderip aldırırlar. Edirnekapı'nın orada, surların dibinde kesiverirler bizim emektarı.

Benim babam Kırım'da fırın sahibiydi. Biz ailece ekmekçiyiz. Severiz bu işi. Ama içlerinde bir tek ben fırın sahibi olamadım. Bir sır vereyim mi sana? Ben bunca yıldır para saymasını öğrenemedim. Alırım fırından ekmekleri, satıp parasını getiririm

fırıncıya. O sayar, sonra da bana paramı verir. Çoğu kez eksik çıkar, açık veririm. Bilmem nasıl olur? Bazen veresiye veririrm, kime verdiğimi unuturum.

Bir de kötü niyetliler vardır. "Seni evlendireceğiz" diye benden para alırlar, alış o alış bir daha vermezler. Beni umutlara sürüklerler. Üzerler. Hem şu aralar fazla bir para da kazanmıyorum. Günde, 30-40 bin lira kazanırım, kazanmam. Onun 10 bin lirasıyla da bizim emektara yem alırım. İşte kalanıyla da...

Hem ben para saymasını hiç bilmem. Eskiden durumum iyiydi, para saymasını bilmesem de daha çok kazanırdım. İnşaatları, fabrikaları kendime bağlamıştım. Oralara toplu ekmek götürürdüm. Şimdi fırından kendileri alıyorlar. Hem de yarı fiyatına, onlar için iyi tabii. Ben yine eski ahbaplara kaldım. Hem benim ekmeğime güveniyorlar, hem de nasıl desem, onlara geçmişi, yitirdikleri geride bıraktıkları günleri, anıları hatırlatıyorum. Bir titreşim. Aslında biraz acıklı bir durum bu, ama yine de güzel. Geçti artık o günler. Hâlâ bana gerek var mı sen söyle? Yüzlerce arabanın arasında atıyla ekmek dağıtan yaşlı bir adamım ben.

Şimdi sen beni yazıyorsun ya, bu benim çok tuhafıma gidiyor. Eskiden Beşiktaş'ta Amerikalı bir adam vardı. Penceresinden benim fotoğrafımı çekerdi. Sonra da fotoğrafı makineden çıkartıp rüzgârda biraz sallardı. Ve aşağıya atardı. Bir bakardım fotoğrafta ben, yorgun atım ve kahverengi arabam. Hemen çıkmışız. Garip bir adamdı, fotoğraf makinesi de onun gibi garipti.

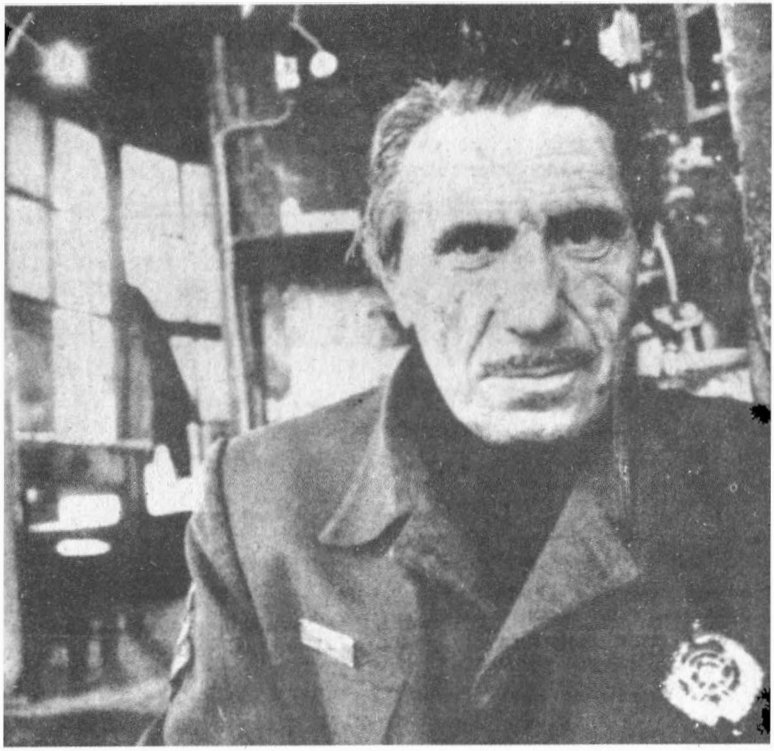
Üç tane Türk filminde oynadım ben. Tabii. İşte böyle ekmek satarken, atımla yokuşları çıkıp inerken çektiler beni. İşte böyle. O filmler burada Yumurcak Sineması'nda oynadı. Birkaç arkadaş gidip seyrettik. Olduğu gibi çekmişler. Bir de Alman televizyonundan gelip çekmişlerdi.

Madem her şeyi yazıyorsun. Şunu da yaz, ekmeklerin içine çavdar, arpa, fasulye karıştırıyorlar. Fakat ben ekmeği kokladım mı anlarım içine ne karıştırıldığını.

Ben Beşiktaş'ın son at arabalı ekmekçisi Ali İhsan, 1938 yı-

lında Artvin'den İstanbul'a geldim. Fırınlarda, dere kenarlarında yatıp kalkarın. Para saymasını bilmem. Hiç evlenmedim. Beşiktaş'a sabah benim sesimle gelir, gün burada benim sesimle biter. Geçen gün gazeteci bir çocuk geldi, benim atım yaşında. Kafasına göre yazıp gitti beni..."

Şehrin Beyin Gücü Olmuşum

Bence İstanbul'da yaptığı işi en çok seven insan Kâmil Karatekin'dir. Nerede mi çalışıyor? Beyazıt Yangın Kulesi'nde. 68 metre, yani 180 basamak çıktığınızda, karşınıza kararlı mavi gözleriyle dimdik çıkacaktır. Yangın Kulesi'nde tam 30 senedir, kendi deyimiyle "gramofon plağı gibi hiç durmadan dönerek" evlerimizin bacasından, pencerelerinden çıkabilecek yangın dumanlarını keskin gözleriyle anında "gözaltına alıyor" ve evimizin bulunduğu itfaiye grubuna ihbarı veriyor. "Kule merkez! Cihangir Tavukuçmaz! Yangındır!"

Yaklaşık 14 yıldır çıkılması yasaklanan Beyazıt Kulesi'nde meslek aşkıyla yanan Kâmil Karatekin "Dünyaya bir daha gelsem, yine itfaiyeci olmak isterdim" diyor. Ve ekliyor: "Yangını görüp anında gruba bildirirsem kendimi öyle mutlu hissediyorum ki... Ama yanlış anlamayın; yangın olmasını kesinlikle istemem tabii."

Evet, yangını ihbar ettiği zaman Kâmil Karatekin, "mesut bir üzüntü" duyuyor. Şimdi bu çağda hâlâ görevini aşkla seven bir yangın gözlemcisinin duygularını okuyacaksınız:

"Buyrun, hoşgeldiniz, şeref verdiniz. Siz gelmeden önce bir ihbar verdim. Bakın Çakmakçılar Yokuşu'nun arkasındaki bölgede bir duman çıkıyor. Görüyor musunuz? Ne olur ne olmaz diye ihbarımı yaptım ben.

Benim bilmediğim mahalle, cadde yoktur. Sokaklar haricinde İstanbul'u, semt-i meşhur 1416 camisi, 2500 işhanı ve yüzlerce apartmanlarıyla sana şıkır şıkır sayarım. Baca yangını başlangıçlarına iki araba gönderirim, biraz daha büyük olursa yangın takım gönderirim. Ama yanan yer hastane ya da devlet dairesiyse, tam takım gönderirim.

Ben bir görüşte soba dumanıyla yangın dumanını ayırt ederim. Hiç gözümden kaçmaz. Bir keresinde Büyükada İskele Caddesi'ndeki bir yangını ihbar ettim, müdürlerimden teşekkür aldım. Yeri bazen sis olduğundan tam göremesem bile, her pencerenin bir semt-i meşhuru vardır. Oradan tahmin ederim.

Yine geçmiş günlerden birinde İstanbul'da sis vardı. Nasıl her taraf derya deniz gibi, göz gözü görmüyor. Karşı tarafta bir yerde yangın çıkmış, alevler Arap'ın dili gibi çıkmış sisin üzerine. Üsküdar diye tahmin ettim. İhbarımı yaptım. Doğancılar'daymış yangın. Beni tebrik ettiler. İstanbul'a her gün baka baka, öğrene öğrene, artık İstanbul'un beyin gücü olmuşum. Her yeri karış karış öğrenmişim. Kule Merkez Beyoğlu yangın diyemezsin. Semt–i meşhurunu söylesene. Asmalımescit mi? Çatmalımescit mi?

Göremediğimiz yerler vardır. Bu, kulenin tarihçesinde de yazar. Beşiktaş Köyiçi bize gözükmez. Sonra Kadırga, Cinci Meydanı, Kumkapı bize bir adım yerler, ama gözükmezler. Yine Kalamış, Eyüp Koyu bize gözükmezler.

En çok yangın kış aylarında ve gece 23.00-24.00'te çıkar. Genellikle işyerlerinde... İşçi dalgınlıkla, sigara izmaritini yere atar, unutur. O, için için yanar, orada da kimse yoktur. Dumanlar çıkmaya başlar, ama ben burada dumanı anında görür ve gözaltına alırım.

Akşama kadar halktan kişilerden, yüze yakın ihbar alırız.

Bizi işletmektir amaçları. "İşte falan yerde yangın var, takım gönder" diye. Nezaketen, tamam kardeşim derim. Hani o da kırılmasın. Sonra söylediği yere iyice bakarım, bir şey görememişsem, gruba soranım. Telsizci arkadaşlara söylerim. Böylece bu ihbar blöf mü değil mi anlamış olurum.

En çok hangi semtte mi yangın olur? İlginç bir soru. Hemen söyleyeyim. Gedikpaşa Fırın Sokak'ta bugüne kadar en az 20 yangın ihbar etmişimdir. Neden mi? Bu sokakta işyeri çoktur da ondan.

Bir de Kule'ye Faruk Ilgaz zamanında meteoroloji ışıkları takıldı. Fransa'ya gittiğinde görmüş.

Akşam ezanından yarım saat önce "İyi akşamlar. Kule, ne yakıyoruz efendim?" diye sorarız. İşte "mavi" derler, "yeşil" derler, biz de ona göre yakarız. İlk yıllar halktan kişiler bize açıp sorarlardı: "Mavi nedir?", "Yeşil nedir?" diye. Şimdi pek sormuyorlar. Eskiden meteoroloji yanlış ışık yaktırırdı. Bu yüzden halktan çok eleştiri alırdık. Şimdi doğru tahmin ediyor. Aslında biz buradaki arkadaşlarla ertesi gün havanın nasıl olacağını, ta öğleden tahmin ederiz ve mutlaka da doğru çıkar.

Depremde burası beşik gibi sallanır. Bakın tavanda meşhur Erzincan depreminin hâlâ izleri durur. Çatlakları sıvayla yapıştırdık. Rüzgârlı havalarda da hafif hafif sallanırız. Korkmak mı? Niye korkalım ki? Allah'a sığınır, işimizi yapmaya devam ederiz. Bir keresinde bir Japon'un fotoğraf makinesi şu pencerenin kenarından düştü, halatla kendimi bağlayıp inip aldım.

Kulenin tepesinde bayrağımız var. Bazen halktan kişiler ihbar eder, "Bayrağınız dolaştı" diye. 13 metrelik bayrak direğine tırmanır, dolaşan bayrağı açarım. O yine nazlı nazlı salınır.

Yemeklerimizi hafta içi üniversitenin yemekhanesinden alırız. Hafta sonları da biz burada kendimiz yaparız. Buzdolabımız yok, zaten gerek de yok. Bakın şu Anadolu testisi, pencerenin kenarında durur. Her zaman buz gibi su içeriz. Karpuzlarımızı merdivenlerin altına koyduk mu tamamdır. Televizyonumuz yoktur, hem yasaktır. Televizyonu ne yapacağım. Ben 30 sene-

dir burada İstanbul'un manzarasına bakmaya doymadım ki... Küçük bir radyomuz var, o bize yetiyor.

Aaa bakın Kadıköy'de, Paris Mahallesi civarında bir duman çıkıyor. Siz göremiyor musunuz? Bakın iki binanın arasından çıkıyor. Ben şimdi bu dumanı hemen gözaltına alıyorum. Ve telefonu açıp ihbarımı yapıyorum. "Kule merkez! Kadıköy, Paris Mahallesi'nde bir duman görülmüştür. Yangın başlangıcı olabilir. Tamam!"

Akıntı Burnu'nda Bir Karavan Bedri Yaşar

İstanbul'da her güzel köşe sahibiyle anılır. Arnavutköy, Akıntı Burnu'nda, Çamlıbahçe durağının arkasında, bir apartmanın gölgesi altında küçük bir dünyadır burası. Kapıda bir yaşlı adam sizi dev rakı kadehi ve İtalya'da yaptırdığı plastik dev istakozuyla karşılar. Gözlerinize bakar, elbiselerinize değil, gözlerinize ve yüreğinize. Gözü sizi tutmasın, "Kusura bakmayın, konuklarım var, doluyum" der. Biri karavanın içinde, ikisi dışarda üç masalık bir meyhane. Karavan Bedri'nin yeridir burası. Yani Prodromos Papayuva'nın meşhur meyhanesi. Siz hiç karışmayın efendim, sormayın, buyurmayın. Belli ki yorgunsunuz. Akıntı Burnu'nun deli sularını, Boğaz'ın o temiz rüzgârını içinize çekerek unutun sıkıntılarınızı. Karavan Bedri size kendi seçtiği yemeklerden yapacak birazdan. Siz sadece ne içeceğinizi söyleyin yeter. Gözlerinizden ağzınızın tadını anlayabilecek kadar eski bir meyhanecidir o. Pilaki mi seversiniz, yoksa kâğıtta balık mı, imambayıldı mı, yoksa acem pilavını mı seversiniz? Ona bırakın. Karşınızda meşhur Pandelli'nin çırağı bin yıllık meyhaneci Karavan Bedri vardır. Efendim hikâye eski...

Prodromos Papayuvan 1937'lerde o zaman Eminönü Yemiş İskelesi'nde bulunan Pandelli Lokantası'nda sıradan bir komi olarak çalışmaya başlar. Bu Arnavutköylü Rum çocuğunun kendi küçük, ama hayalleri büyüktür. Ustası Pandelli gibi iyi bir meyhaneci olmak. Bir gözü ustasında, bir gözü de Pandelli'ye gelen o dönemin seçkin konuklarındadır. Şu iki parlak siyah atın çektiği faytonu kullanan ve elindeki kırbaçla garip garip bağıran tuhaf giyimli kadın, ünlü piyangocu Nimet Abla (Özden) değil midir?

İşte Şirketi Hayriye vapurlarının sahibi ve eşi geliyorlar kol kola. İşte İstanbul'un en zengin kadınlarından biri daha. Bu kadın, o yaştaki belleğinde, 40 anahtarlı kadın olarak kalmıştır. Günler böylesi ünlü kişilerle renkli geçer. Ancak ustası Pandelli biraz aksi, hayli sinirli biridir. Hakkını yemeyelim, iyi ustadır ama. Her bir şeyi öğretir ona. Bilgisini, görgüsünü esirgemez...

Prodromos büyür, delikanlı olur, askere gider. Ordu evinin birinde İsmet İnönü'ye garsonluk yapar. Paşa ismini sorar. "Prodromos" der o da. Paşa "Sen buna kısaca Bedri desene" der. İsmi o günden beri Bedri olarak kalır. Türk büyüklerinin, azınlıkların isimlerini değiştirme merakı çok eskilere dayanır zaten. Bedri askerden sonra Tahtakale'de kendi lokantasını açar: Tahtakaşık. Kısa sürede çevre esnafına kendisini sevdirir. Öyle ki birçok kişi ona, "Küçük Pandelli" demeye başlar. Eli biraz para görür. Keyfi yerindedir. 60'lı yıllardır ve Türkiye'nin birçok bakımdan en mutlu yıllarıdır.

Enflasyon yok gibidir. Hoşgörü vardır. İnsanlar iyimserdir. Bedri bu yıllarda 5 bin liraya Tunus'a, İspanya'ya, Cebelitarık'a, Malaga'ya Tura Turizm'le yolculuk yapar. 5 bin liraya. Neden olmasın efendim? 1 dolar, 2.5 liradır. Beyrut'u bu arada unutmayalım. Zevk ve sefa gecelerini. Lakin güzel günler yeterince uzun sürmez. 1978'de Bedri Usta'nın Tahtakaşık Lokantası yanıp kül olur. Ortada kalır. Hovarda adam olduğu için para biriktirmemiştir. Ne yapsın. Kendini Boğaz sahillerine vurur. Balık tutmaya başlar. O zamanlar balık arkadaşı Beşler Sucukları'nın

sahibi Hayri Beşler'dir. Aklı o verir. "Sana bir karavan vereyim. Şu Akıntı Burnu'nda küçük bir yer aç. Tuttuğun balıkları pişirip sat. Gelene geçene rakı servisi yap. Yolunu bul," der. İşte Karavan Bedri'nin yeri böyle kurulur.

Efendim, bir akşam mutlaka Karavan Bedri'yi ziyarete gidin. "Ziyaret" diyorum, çünkü onun için müşteri yok, konuk vardır. Karavanın küçük olduğuna bakmayın. İçerde size de bir yer bulunur. Şaşırmayın, belki o gece Bedri Usta'nın konukları arasında Sezen Aksu, Metin Akpınar, Zeki Alasya, Emel Sayın gibi ünlüler vardır. Çekinmeyin. Birazdan masalar birleştirilecek. Bedri Usta esprileriyle, şakalarıyla, herkesi kaynaştıracaktır. Unutmadan, siz karışmayın, o sizin ne sevdiğinizi bilecek, onu getirecektir. Hesaba gelince, o size ürkütücü pusulalar getirmez. Siz gönlünüzden ne koparsa hesap olarak onu verirsiniz. Lafı bile edilmez. Yalnız arada bir Bedri Usta bir kartona yazdığı, "Şimdi geliyorum" yazısını göğsünde tutarak mahcup bir şekilde kaybolur. Aldırmayın, "Allah başımdan eksik etmesin" dediği karısı Vaso çağırmıştır. Maksadı, kocası Bedri Usta fazla içmesin diye onu denetlemektir. "Yok karıcığım, içmiyorum" deyip ondan onay alacak ve sizin yanınıza geldiğinde bu sözünü unutacaktır.

"Hayırlı işler olsun paşam" diyerek kadeh kaldırıp sağlığınıza içecektir. Akıntı Burnu'nda bir akşam size geniş ve mutlu zamanlar sunacaktır. Boğaz'ın en deli dolu aktığı yerde dertsiz bir akşamınız olacaktır...

Bu Şehirde Başka Saksofon Tamircisi Yok

Medreseden bir saksofon sesi yükseliyor. Cazın devrimci sesi bu... Yoksa cazcılar bu kara hayatın devranına tahammül edemeyip uzlete mi gömüldüler? Beyazıt'taki Çorlulu Ali Paşa Medresesi'nde inanca mı çekildiler? Seslerinin ruhuna âşık. Henüz değil... Cazın ruhu dünyanın dışına düşmedi daha! Bu ses şehrimizin tek saksofon tamircisi Şerafettin Ünlüer'den geliyor. Günlerdir sesi yaralanmış bir saksofonu dinmeyen sabrıyla, bir derviş bilgeliğiyle tamir etmeye çalıştı. Eksik parçalarını tamamladı. Bozuk taraflarını onardı. Kolay mı? Bir saksofonun yüzden fazla parçası var. Tam bir inanç işi bu. Şimdi de medresenin bahçesine çıkmış yeniden yarattığı saksofonun sesini sınıyor. Cazın soluğu yüzlerce parçada tekrar sınanıyor. Yorgancılar, halıcılar, ayakkabıcılar, tamirciler, çaycılar... Medresenin öbür sakinleri cazın sesine fena halde aşina olmuşlar. Hepsi bu sesin coşkusuyla büyülenmişler.

Bu sesi duyunca dükkânlardan dışarı çıkıp onun etrafını alıyorlar... Ve cazın sesi birden kaplıyor bu fakir medreseyi. Ve medrese birden "kırmızı bir soluk" haline geliyor. Bu alet yeni-

den yaratılmıştır. Bu ses dünyaya çıkmaya hazırdır. Şerafettin Abi, 1951 Bando Mızıka Okulu mezunu. Devlet onu müzisyen yaparken o kendini bir taraftan bu nefesli ve büyülü aletlerin serüvenine kaptırmış. İnsanın kanını tutuşturan bu ses nasıl oluyor diye bütün bu aletleri açıp açıp içlerine bakmış. Bakış o bakış, "Bir daha o daireden dışarı çıkamamış". Önce hocalarının sonra arkadaşlarının aletlerini onarmaya koyulmuş. Saksofondan klarnete, trompetten obuaya. Kısa bir sürede ünü dört bir yana yayılmış. Bu işi yapmak üzere Amerika'ya çağırmışlar onu. "Gel maceranı burada sürdür" diye. "Fazladan seni milyoner yaparız, mesele değil!" Zenginlik düşleriyle süslenmiş bu serüven bir an güzel gözükmüş Şerafettin Abi'ye. "Niye olmasın" demiş. Fakat ordu mensubu olduğu için izin alıp gidememiş. Kimden izin alamamış bir tahmin edin. O dönemin askeri amiri olan Kenan Evren'den! Gitseydi şehrimizde bugün bir saksofon tamircisi olmayacaktı...

Gitseydi, caz festivallerine konuk olarak gelen müzisyenler aletleri bozulunca gece yarıları yana yakıla Şerafettin Abi'yi evinden arayamayacaklardı, onu gece yarıları evinden alıp konser verdikleri yere nefes nefese götüremeyeceklerdi. Evet bugün Amerikalı ve Avrupalı birçok cazcı için Şerafettin Abi gibisi yok. Çünkü kendi ülkelerinde yorgun düşen, sesi incinen nefesli aletler bir köşeye bırakılıveriyor. Cazın bu devrimci neferi unutulmak tozlarına karışıyor o ülkelerde. Bu yüzden Amerikalı ve Avrupalı cazcılar Şerafettin Abi'yi "mükemmel ve acayip" bir adam olarak görüyorlar.

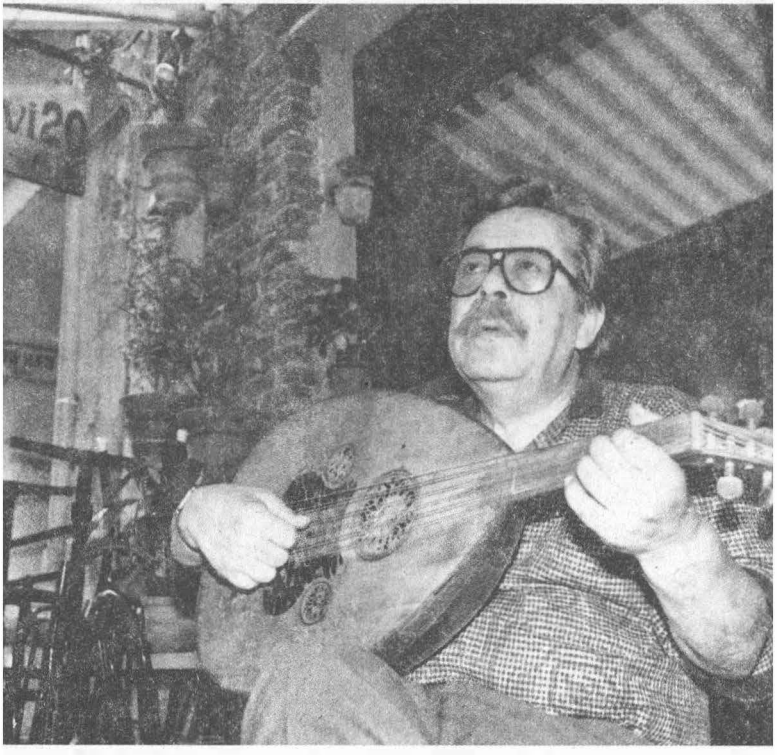
Oysa canım Şerafettin Abi'nin medresedeki dükkânı tam 3 metre kare. Küçücük. Aletlerini koyacak yeri yok. Her şey üst üste. İçinde cazın perileri dolaşan bu dükkân yoksul mu yoksul. Bu yüzden bizim bazı snop ve saftirik saksofon heveslileri burun kıvırırlar Şerafettin Abi'ye. Ama yabancılar onu olmadık zamanlarda heyecanla, korkulu bir saygıyla uyandırmaya gelirler. Milyonluk aletlerini onun şefkatli ellerine bırakırlar.

Bu büyülü aletleri onarırken Şerafettin Abi yalnız değildir.

Mercan Yokuşu'nda, Çarşıkapı'nın gariban hanlarının daracık atölyelerinde tornacılık, kalıpçılık yapan iyi kalpli, becerikli ve zeki dostları vardır onun. Binlerce mil uzaktaki gâvur şehirlerinde yapılan aletlere şık parçalar yaparlar. Tıpatıp uydururlar. Yakıştırırlar. Küçük paralarla hayatlarını sürdüren bu onurlu insanların, bu tornacıların, bu kalıpçıların Caz Tarihi'ndeki yeri nedir? Kim bilir, kim sorar onları? Kim kurtarır onları yoksul hayatlarından, ışıksız atölyelerinden?...

Şerafettin Usta biraz yaşlı, biraz hasta. Çorlulu Ali Paşa Medresesi'nin 4 no'lu atölyesinde şehrimizin son işini yapmaya çalışıyor. Soysuz zamanların teneke ruhu gelmeden, son güzellikler tamamen kaybolmadan bütün sevgimiz onun olsun. Cazın ruhu "dünyanın dışına düşmesin" diye bütün ilgimiz onun olsun. Çünkü bu şehirde başka yok!... Bu zamanda başka yok!...

Ey İstanbul! Udi Polat Ölürse, Ona da Sana da Yazıktır!

Beyoğlu, Kallavi Sokak'ta, adını bu sokaktan alan Kallavi Meyhanesi'nde her sabah güne rakıyla başlayan bu hüzünlü, kırgın, yapayalnız adam kim acaba? Beyoğlu'nda küçük, mahzun, ama merhametli oteller vardır. İstanbul'un bu otelleri güne rakıyla başlayan, dalgın, efendiden, ama çok kırgın bu insanları bağrına basar. Ağır ağır yürüyüp, her sabah Kallavi Meyhanesi'ne gelen bu adam da 6 yıldır bu sokaktaki Devran Oteli'nde kalır.

Sessiz ve saygılı yaklaşıyorum yanına, yol arkadaşı olmak istiyorum ona. İnsanı soruyorum ona. Büyük harfle başlayan. Gözlerini acıyla yumuyor ve fısıldıyor:

Yıllar yılı dolaştım gönül ülkelerinde / İnsanlığı aradım, insan gölgelerinde... Peki aşk diyorum, hasret diyorum: "Sigaramda duman duman / Kadehimde yudum yudum" diyor.

Tanışıyoruz. Ünlü udi, bestekâr ve Arya Plak Şirketi'nin sahibi Polat Tezel. "Hoşgeldin," diyor, "Yolumuz açık olsun". İşte İstanbul'u bundan seviyorum. Otellerinde koruduğu, göğsüne bastığı, acılarını dindirdiği udileri, müzikçileri, bestekârları yüzünden seviyorum...

1951 yılında, Ankara'da, koltuğunun altında uduyla Mesut Cemil Bey'in önünde diz çöktüğünde henüz 19 yaşındaymış. Müzik o zamanlar bir din gibiymiş. Müziğin sırrını keşfeden zamana da sahip olurmuş. Mesut Cemil Bey, beğenmiş ud çalışını Polat Tezel'in, yola çıkması için izin vermiş. O da önce gazinolarda çalışmaya başlamış, sonra radyoya girmiş. Bir süre İstanbul'a gelmiş. Müzik o zamanlar İstanbul'da "yüksek terbiye"nin yerine geçiyormuş. Selahattin Pınar, yani udi Polat Tezel'in kalbindeki büyük usta, "Kalmadı bende ne arzu" diyormuş ama, İstanbul'da müziğin kalbini de tutuyormuş. Mualla Mukadder, Radife Ertem, Saime Sinan, Münir Nurettin. Aşk, hasret, özgürlük, sır, her şey, her şey o zamanlar bu insanların sesleri içindeymiş...

Polat Tezel böyle bir İstanbul'da sevilen, aranan bir udi, bir bestekârdır. Bunlarla da yetinmez. 1963'te Atlas Plak Şirketi'ni kurar, sonra ortağından ayrılarak Arya Plak Şirketi'ni açar.

O zamanlar Ahmet Özhan, gencecik bir çocuk. Esas mesleği terzilik. Ama sesi de güzel. Yetenekli oğlan. Elinden tutmuş Ahmet Özhan'ın. Plağını çıkartabilmek için birkaç ev satmış. İlk çıkış istendiği gibi olmamış. Umutlar kırıldı kırılacak. Ahmet Özhan küsmüş müziğe, "Abi" demiş "ben vazgeçeceğim bu işten terziliğe döneyim, olmayacak. Sen de çok yoruldun". Tam bu sırada bir şarkı çıkagelmiş, hızır gibi: "Bak Yeşil Yeşil". İşte bugünkü Ahmet Özhan olmuş sonra...

Kimlerin elinden tutmuş Polat Tezel? Ferdi Özbeğen, Vahdet Vural, Seracettin Erman. Geçiyoruz. Bir gün sıska, ufak tefek bir kız getirmişler. Saçları yağmurdan ıslanmış, perişan bir görünümde. "Abi," demişler "bir dinle, bu kız İzmir'den, bir şey olacak gibi". Dinlemiş sesini Polat Tezel kızın. Olacak gibi. Kız bir yılbaşı gecesi televizyondan "Kimbilir" adlı bir şarkı okumuş. İşte bugünkü Kibariye. Ardından acıların kadını Bergen'in elinden tutmuş. Onu da sahne ışıklarına taşımış Polat Tezel.

Gelip geçiyor hepsi de. Kala kala Beyoğlu'nda mahzun bir otel odası, birkaç mektup, birkaç anı ve hep dost olan rakı ve si-

gara kalıyor geriye. Ve her sabah hiç aksatmadan tekrarlanan alkolün büyülü yolculuğu. Ve hep kulaklarda o özgürlüğünü ve zamanın sırlarını saklayan o müzik nağmeleri. 50'den fazla bestesi var. Ama en çok Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirinden yaptığı bestesini seviyor: "Alemde gündüz gönlüme işkencedir/ Bence bayram ufukta gün bitincedir." Sonra diğerleri. "Seni andıkça içim yanıyor", "Alma mazlumun ahını" ve diğerleri...

Yalnızlığa gelince, hiç sevgili Edip Cansever gibi düşünmüyor o. "Yalnızlık sevmesini bilmeyenlerin icadı" değil ona göre. "Aramaktan, insanları sormaktan yoruldum artık" diyor. "Bittim. Artık kimseyi aramıyorum. Bu sokak, bu otel, bu kadehimde içkim bana yetiyor. Bir de kulağımda o nağmeler. " Zaten" diyor "vefasızlık, arayıp sormamak, unutmak insanın özünde vardır. Pek şaşmıyorum, yüksünmüyorum. Ben bu yalnızlığımı, çok önceden, taa 30 yaşımda gördüm..." Selahattin Pınar'ı, Saadettin Kaynak ve Şükrü Tunar'ı görmekten mesut ve o yılların İstanbul'unu yudum yudum tatmaktan bahtiyar olan bu insana hayatı soruyorum, onca yıldan sonra. Bana Dede Efendi'nin bir sözünü söylüyor, ömrünün son deminde hayat için söylediği sözü: "Önümde bir derya gördüm/ ayağımı batıramadan gidiyorum."

Peki, "ölüm" diyorum Polat Tezel'e, kendisi mi kötü, yoksa şuuru mu? "Hazırlıklıyım" diyor. "Ama en güzeli kalpten ölüm" diyor. Susuyoruz. Ölümü düşünmek için daha erken. Henüz öğlen bile olmadı, akşama yıllar var daha. "Garson bey, rakıları tazeleyin, bir de beyazpeynir lütfen, yolumuz uzun." Ey İstanbul, biz ölürsek, sana da bize de yazıktır!

Bir Badem Ağacı Gibi Yaşamak

Gülben Anastasias hep duygularına göre hareket etti. Öyle yaşadı. Duyguları daha sahiciydi, onlara inandı. İlk kocasından ayrılıp Almanya'ya işçi olarak gitmeye karar verdiğinde aristokrat ailesi şiddetle karşı çıktı kendisine. Aldırmadı, gitti. Siemens fabrikasına girdi. Almancasını geliştirdi. Onu büro işine aldılar. Bir süre sonra büro işi onu boğdu. Bu sırada Victor (Anastasias) adlı Güney Amerikalı bir dişçiyle tanıştı. Sevdi onu; bağlandı. Birlikte Türkiye'ye geldiler. Güzel Sanatlar'ın Seramik Bölümü'ne girdi. 3. sınıfa kadar okudu. Kocasıyla Ege sahillerini dolaşırken Bodrum'da Yalıkavak köyüne geldiler. "İşte burası sahici bir yer" dediler, manzarasına, doğasına hayranlıkla bakarak. Yalıkavak'ta bir ev, iki değirmen, biraz tarla alıp burada yaşamaya başladılar. Burada Gülben'in Viktor adında bir çocuğu daha oldu. Sonra kocası kendi dünyasına, Şili'ye döndü. Gülben, Yalıkavak'ta duygularına göre yaşamayı sürdürdü. Vejetaryendi, vegan oldu. Yani hayvan sütünü, yumurtayı, yoğurdu, tereyağını, sentetik şekeri, deri ayakkabıları kendine yasak etti. Köylülerden yufka ekmeği yapmasını öğrendi. Buğdayın besleyici gü-

cünü keşfetti. Buğdaydan çeşitli yemekler yapmasını öğrendi. Ve güneşin, ayın, börtü böceğin, badem ağacının ritmiyle yaşamayı sevdi. Hep duygularıyla. Akşamları yaptığı en sahici iş, bütün işlerini bitirip günbatımını seyretmek oldu. Tıpkı badem ağaçları gibi. Kenti, didişmeyi, beklemeyi kapattı kendine. Badem ağaçları gibi hayal kurarak yaşamaya başladı...

Ancak Yalıkavak'ta kaçtığı şeyler peşini bırakmadı: Para, yol, televizyon, teknoloji, beton binalar... Yalıkavak "beyazlar" tarafından işgal edilmişti. O çok sevdiği köylüler ocaklarını söndürmüşler, Aygaz edinmişler, toprak tencerelerini atıp, emayeler almışlar; el örgüsü halılarını, dokuma halılarla değiştirmişler; dantel perdelerini çıkarıp sentetik perdeler takmışlardı. Artık akşamları, günbatımlarını değil, televizyonda "yalan rüzgârları"nı seyrediyorlardı!...

Gülben Yalıkavak'taki düşünü bitirip Fethiye'deki dağ köyüne göç etti. Bir marangoz arkadaşına, 3 metreye 5 metre baraka yuvasını yaptırdı. Ormana ve denize kendini konuk ettirdi. Seramik fırınları yaptı kendine burada. Köylülerle, çevredeki hayvanlarla, ağaçlarla, börtü böcekle tanıştı. Gökyüzüyle, her çeşit kokuyla...

Yıllardır olduğu gibi burada da hep güneş doğmadan uyandı. Kuşluk vakti, çiçeklerin uyanışıyla birlikte. Kahvaltı yapmadan dışarı çıkıyor, ormana, ormanı derin duygularla geçip denize ulaşıyor. Kayalıklardan iyileştirici sulara bırakıyor kendini. Yaz-kış, her güneş doğarken. Dağların doruklarında kar varken yüzmekten delice bir zevk alıyor. Tekrar ormana döndüğünde bedenindeki o sağlıklı sıcaktan; içindeki kanın delice akışından da. Sonra "selam, selam" adını verdiği meditasyon hareketleriyle doğan güneşi karşılıyor. Ve gün başlıyor. Gün onun için bizlerde olduğu gibi anlamsız bölümlere ayrılmamış. Gün bir akış onun için. Mükemmel bir bütünlük. Yemek öğünlerine bölünmüş bir telaşlar, koşuşturmalar, kopuşlar hali değil. Bir ırmak gibi erinçli bir şey gün onun için...

Peki, ne yer ne içer bu kadın? Her şeyi, doğadaki saf olan

her şeyi. Köylü kadınlarla yufka ekmek açar. Biraz zeytinle o yufka ekmeğinin tadına doyulmaz. Sonra çok sevdiği gomassio vardır yediği. Susam ve deniz tuzu karışımı bir yemektir bu. Zeytinyağında tampirinç yapar. Meyvenin her çeşidi. Sebzeler. Buğdaydan yapılan onlarca yemek. Buğday tatlısı. Şekersiz aşureler. Bulabilirse koko adı verilen tahıl sütü. Doğa o kadar cömerttir ki...

Peki, ona kentli bir soru soralım: Koca gün nasıl biter o dağ başında? Bağışlar bu soruyu, tebessümle karşılar. İş o kadar çoktur ki o dağ başında. Seramik fırını yakılır. Seramikler, emaylar yapılır. Buğday öğütülür. Ekmek açılır. En uzak çeşmeden su getirilir. Çiçeklerin saksısı değiştirilir. Köylü kızlara çeyiz yapılır. Onlara İngilizce öğretilir. El işi yapılır. Otlar toplanır. Değişik çaylar yapılır. Doğal yaşam ve beslenme üzerine kitaplar yazılır.

İşte büyüleyici bir sessizlik! Çoban kız yayladan dönüyor keçileriyle. Sesleri derinden derine yankılanıyor. İşte çoban kız keçileriyle konuşuyor, onlarla dertleşiyor: "Boziş gel buraya, ne o Kırıkboynuz neyin var?" Gülben işte bu sesleri duyunca bütün işini gücünü bırakıp dinlenmeye başlıyor. Günün sahici işlerinden biri de bu. Günbatımını seyretmek de apayrı bir iş onun için. Sonra cin fikirli köy çocuklarını evine çağırıp, beyaz kâğıtlara renkli kalemlerle şekiller çizdiriyor. O şekilleri alıp bembeyaz perdelerine desenler yapıyor. İşte size bir iş daha!...

Sonra gün tamamen batıyor. Güneşle vedalaşıyor. Uyku vakti gelmiştir. Hayvanlarla, ağaçlarla, börtü böcekle birlikte. Doğanın, uykusunun koynuna girip melekler gibi uyumaya başlar. Güneş hiç üzerine doğmayacaktır.

Peki Gülben neleri bırakmıştır yaşadığı bu hafiflik, özgürlük ve o saf sağlık duygusu için? Elektrik kullanmıyor. Güneş ışığıyla aydınlanıyor. Buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, telefon, gazete, ilacın her türlüsünü hayatından çıkarmış. Yanında para ve saat taşımıyor. Yaşadığı yerde tek bir bakkal bile yok. Burada rekabet, hırs, nefret, kin, kıskançlık, didişme, ayak oyun-

ları, sevgisizlik yok. Bir badem ağacı gibi neşeli, güleryüzlü, bereketli yaşayıp gitmek var. Yumuşacık bir düş gibi...

Peki "yalnızlık" diyorum. "Sen yine de bir badem ağacı değilsin. Kentlerin havasını yıllarca soludun. Birçok dostun var, ilişkilerin." "Asıl kentte çok yalnızım" diyor. "Beni anlamayan, beni, yaşantımı garip, tuhaf bulan insanlar arasında inan çok yalnız hissediyorum kendimi. Ben orada dağ köyümde, buradaki, bu kentteki dostlarımı düşünerek daha dopdoluyum. Hem aradan çok yıllar geçti. Ben kenti, kentleri çoktan kapattım. Tanıdığım insanlar da orada kaldılar."

Gülben o uzak, o ıssız dağ köyünde kentteki gibi kaçınılmaz, zorunlu "dostluklar" yaşamıyor üstelik. Dünya küçük. Onun dağ köyündeki pastoral yaşantısını duyan birçok insan gelip onu buluyor burada. Avusturya'dan, İngiltere'den, Latin Amerika'dan, İstanbul'dan, Ankara'nın birçok yerinden bu kazanılmış hayatı arzuyla merak edenleri küçücük barakasında, köylü dostlarının yardımıyla konuk ediyor. Ormanını gezdiriyor, hayvanlarıyla, ağaçlarıyla tanıştırıyor.

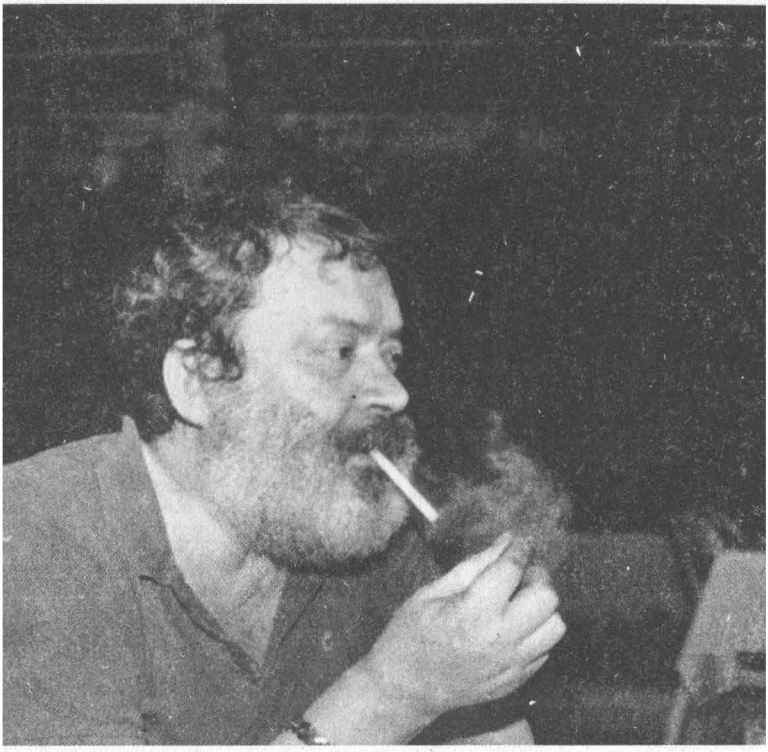
"Peki, tümüyle hayatına baktığında, bir eksiklik duygusu, keşke şunu da yapsaydım arzusu içinde uyanmaz mı senin?" diyorum. "Kentte, kentlerde çok sık yakalar da bu duygular insanları. Sen ne dersin?" "Söylediğin duyguların zerresi yok içimde," diyor. "Öylesine dolu dolu yaşadım ki, inan bazen, artık yeter, diyorum. Doydum, diyorum. Öyle bir an gelirse, yani bu duygunun sahiciliğine tamamen inanırsam, hayatıma kendi ellerimle son vermek istiyorum. Bunu bir kez çok yoğun duydum. Bir keresinde 'Heraklia' diye bir yere gitmiştik. Geceydi. Yazdı. Bir kaleye çıktık. Aşağıda deniz muazzam görünüyordu. Gökyüzünde bir yıldız yağmuru vardı. Doğa sarhoş gibiydi sanki. Bir an kendimi öylesine mutlu hissettim ki, işte o an hayatıma son vermeyi düşündüm. Kendimi denizin yumuşacık kollarına bırakmayı..."

Öyle güzel anlatıyordu ki intihar düşünü; sanki ben de o gece, onunla birlikte yumuşacık denizin kollarına atılmış gibi his-

settim kendimi. Sonra o usulcacık bir sır verir gibi, mahcup: "Bu yaz sana gelsem, bir gece olsun beni konuk eder misin, bir gün olsun senin gibi yaşamamı sağlar mısın?" diye sordum. İri mavi gözleri şefkatle açılıyor, heyecanla: "Hemen gel, bu yaz, yoksa çok geç kalabilirsin, bir dahaki yazlarda benim ormanım, barakam yerinde olmayabilir, teknoloji o kadar hızlı geliyor ki, çevreciler 'çok geç olmadan' falan diyorlar ya, aslında yanılıyorlar. Aslında çok geç oldu. Benim cennet köşem teknolojiye teslim olmadan, bu yaz gel, gecikme..."

Gülben Anastasias, İstanbul'a seramiklerini, emaylarını satmaya ve dostlarını görmeye gelmiş. Arkadaşımın arkadaşı. Kentte çok kalamadı, duygularına kapılıp yine Fethiye'deki dağ köyüne, tahta barakasına döndü. Daha sahici olan yüreğine. Sevgilerine...

İstanbul'un Yalnızlığı Boktandır

İstanbul'da Yeşilyurt'ta, güzel, duyarlı, cesur bir adam yaşar. Her akşam Beton Salih'in yerinde, "Tanrı'yla meyhane arasında merhametli köprüler" kurar. Alkolünü yudumlar, yakar içinin ışığını, güzel yolculuklara çıkar. Küfür, ağzında en sevimli akşam sefaları gibidir. O küfredince içiniz yıkanır gibi olur. Onun küfrüyle sanki özgürleşirsiniz. Çünkü Babıâli'nin cücelerine küfreder O. Kara vicdanlı adamlara. İçinde merhamet duygusu olmayanlara...

Halit Çapın'dır bu adam. O, bu meslekte en çok kıskandığım insandır. Öfkesini ve o büyük duyarlılığını kıskanırım onun. Ayrıca her genç adamın kalbinde büyük bir abi vardır. Halit Çapın da işte benim için böyledir...

"Bu meslekte, gazetecilikte, yani şu Babıâli denen cehennemde nasıl yaşamalıyız?" sorusuna en doğru yanıtı o verir. 55 yaşındadır. Yıkmadığı duvar, görmediği eziyet pek kalmamıştır çünkü...

"Bu yaşlarda adamı ezerler" diyor. "Peki ne yapmalı Halit Abi, her tarafımız sarılmış. Ezilip büzülmezsen, inançlarını sat-

mazsan iş yok" diyorum. Önce susuyor, insanın içine işleyen o zeki bakışlarıyla bakıyor ve hep o aynı şeyi söylüyor:

"Kaçın, kaçın ve başka işler bulun kendinize. Girmeyin bu berbat çarka. Burası bir saman yığınıdır. Burası adam katili..."

"Peki abi, işsizlik..." diye soruyorum. Bu kez de anlamlı anlamlı gülüyor. "İşsizlik özürlülüktür oğlum," diyor.

Türkiye'nin en iyi röportaj yazarlarından Halit Çapın, işsizliğin ne olduğunu çok iyi bilir. Babıâli'deki kötülük dayanışması, işine gelmeyen adamın burnunu sürtmek için bir süre refleks olarak ona kapılarını kapatır. Cesaretini kırar. Diz çöktürmeye çalışır. "Adam etmeye" uğraşır onu aklı sıra... Ona da böyle şeyleri çok sık yaparlar.

Sen demiştin abi: "İşsizken insanın tırnakları ve sakalları hızlı uzar" diye. Bu alçaklık düzenine, bu eziyetlere karşı, bedenimizin direnişi midir bu abi? Ne dersin?... İşsizlik günlerini acıyla anar ve susar bu defa.

Sonra da bir sır verir. "Gerçek yazarı kimse tutamaz" der. "Bir yıl, üç yıl, beş yıl. Adamın içinde yazma ihtiyacı, yazma öfkesi varsa, o bir gün kendine yazacak bir iklim, bir yer bulur" der.

Bir keresinde bir gazetede Halit Abi yazdığı yazılara imza koyamamış. İzin vermemişler buna. Aylarca bu şekilde yazmış. Bir gün "İş Bankası Mensupları Derneği" adı altında bir mektup almış. Şöyle bir yazı: "Halit Çapın, yazılarınızı çok seviyoruz. Aramıza hoş geldiniz." "Okur, yazarını, imzası olmasa bile tanır" diyor. Ve bir sır daha:

"Bizim millet korkup da kendi söyleyemediği şeyleri başka biri korkusuzca söylerse onu sever, ona bağlanır." İşte bu yüzden onun sesi hep gürdür. İstediği gibi ve korkusuzca küfretmiştir Halit Çapın...

Alkolse onun dürüstlüğüdür, içinin temizliğidir. "İçen adamdan kimseye zarar gelmez. İçen adam yalan söylemez" der. Alkol onun muazzam duyarlılığıdır. "Hayri Uyumaz diye bir oğlanı astılar. Küçük bir kız çocuğunun ırzına geçip öldürmüştü.

İdam esnasında sandalye ayağının altından çekildiği zaman ip esniyor, bel kemiği kırılıyor. İdrar, meni torbaları boşalıyor. Bir de devamlı dönüyor adam. Dönerken foto muhabiri arkadaş istediği pozu yakalayamıyor, kaçırıyor, yüzünü görüntülemek istiyor. Makineyi bırakıyor, durduruyor dönen ipini, fotoğrafını öyle çekiyor. Bu iş zor zanaattır. Biz içkiye boşuna mı başladık yani?.." diyor.

Alkol onun sabır kalesidir. Duyarlılığını tahrip eden bu cemiyete, sığ ve acımasız insanlara karşı bir sabır kalesi. Alkol içinin aydınlığıdır.

İçince, evinde sakladığı altın kalemleri o anda yanında bulunan insanlara dağıtır. Sonra da her şeyi, dostluğunu, anılarını, sevgisini...

Biz bunları konuşurken garson gelir, tabakları değiştirir. Masayı temizler. Bu sırada Halit Çapın'ın yüzü acılaşır. İçi burkulur. Eğilir kulağıma: "Bu garson 14 yıldır bu işi yapar. 14 yıldır tabaklarla, bardaklarla, tuzlarla uğraşır. Bu adam evine gittiği zaman ne yapar? Ne düşünür? Bu işten sonra gidip evinde sofrasına oturup yemek yiyebilir mi? Allahım, düşündükçe kötü oluyorum" der. Soyu tükenmiş bir duyarlılıktır bu, artık pek yaşanmayan, yaşatılmayan.

"Peki İstanbul?" diyorum ona. "Sen buna İstanbul mu diyorsun/ Sen buna yaşamak mı diyorsun/ Lanet olsun, lanet olsun..." (Ümit Yaşar) diyor.

Üzülüyorum, susuyorum.

Özdemir Asaf'a, Haldun Taner'e, Cahit Irgat'a arkadaşlık etmiş ve İstanbul'u büyük yaşamış bu insanı teselli etmenin ayıp kaçacağını düşünüyorum... Sonra tekrar aklıma mesleğim, mesleğimiz geliyor. "Peki, gerçekten kaçalım mı bu berbat çarktan, bırakıp gidelim mi Halit Abi?" diye soruyorum. "Yaşım 55. Çok eziyet çektim. Dert üstüne dert gördüm. Ama dünyaya yeniden gelsem yine bu işi yaparım" diyor. İçime umut doluyor. Öyleyse savaşmaya, direnmeye, işsizliğe ve puştluğa göğüs germeye devam diyoruz...

"Peki kadınlar, aşk, yalnızlık" diyorum. Yine gözleri acı dolu. Yanıtı şiirle oluyor. "Olmayacak birşey, bir insanın bir insanı anlaması." (Attila İlhan) diyor. Yalnızlığa gelince: "İstanbul'un yalnızlığı boktandır" diyor.

Geceyi delip geçiyor hüznümüz. Vedalaşmayı hayatımızdan çıkarıyoruz. Yalnızız, uzaktalar; ama bizden yana çok insan var bu şehirde. Bunu da çok iyi biliyoruz...

Artist Olmak İsteyen Kız

"15 yaşında artist olunur mu?" demeyiniz. Beyazperde her yaştaki ve her tipteki insana muhtaçtır.

"Yaşınız 15. Henüz erken değil mi?" dedik.

"Niçin erken olsun?" diye gözlerimize baktı, "Şimdiden yetişmek istiyorum."

Altın Kalemler dergisinin yazarı Oğuz Özdeş işte 15 yaşındaki Ferda Ferdağ için bunları yazıyor. Yazının başlığı: "Bu Genç Kız Artist Olmak İstiyor!"

Ve filmimiz başlıyor; işte bir sahne hayatından: 12 yaşında, sarı şeritli ortaokul şapkasını başına takmış, aynada kendini hayran hayran seyrediyor. Dalıp gitmiş su gibi güzelliğine. Müthiş bir tokatla uyanıyor bu düşten: "Sen aynaya bakacak yaşta mısın?" Babası. Oysa o aynasının içinden kendine çoktan bir hayat seçmiştir. Talihini seçmiştir. Ama heyecanları cesur olan bu kızın talihi ummadığı karanlıklarla hazırlanmıştır sanki: Üsküdar, Paşakapısı ortabirden yurt bilgisi hocasının şu sorusu üzerine ayrılır: "Babasız, fakir çocuklar parmak kaldırsın!" Yeldeğirmeni'nde, Mösyö Koço'nun tuhafiye dükkânına çırak olarak girer.

El makinesinde naylon çorap kaçıklarını dikmeye başlar. Balıkesir'in Havran köyünden Edremit ilçesine, oradan da Üsküdar'a gelen bu asi kızın gelecekte neler yaşayacağını sezmeye başlıyoruz az çok: Evet filmimiz başlıyor: Kül kedisi Sindrella oyunu için Tepebaşı Şehir Tiyatrosu çocuk oyuncu arıyor. Nüfus kağıdını oyunun yönetmeni Ferih Egemen'e uzatıyor ve aylık 150 liraya kadrolu oluyor. Rolü, iyilik perisi! Pembe tüller içinde Sindrella'nın çevresinde dönüyor. Ve 15 gün sonra isyan ediyor. "Efendim ben hiç konuşmayacak mıyım?", "Peri kızları konuşmaz çocuğum!" Nüfus kâğıdını alıp tiyatrodan öfkeyle ayrılıyor. Onurlu, hırçın, başına buyruk...

Bu aralarda Beyoğlu Atlas Sineması'nın içinde aynı girişi paylaşan Küçük Sahne'nin karşısında Kulis Bar'ın müdavimi oluyorum. Nereden buluyorum buraları bilmem, sahne kokusu alıyorum herhalde.

Bir gün Kulis'e hiç girmeden Küçük Sahne'ye giriyorum. Haldun Dormen'in odasının kapısını tıklatıyorum. Haldun Dormen karşımda. "Haldun Bey sizinle çalışmak istiyorum" diyorum.

Haldun Dormen beni şöyle bir süzüyor, sinirlendiği belli oluyor, cevabımı 2 saniyede ayakta yüzüne bakarken alıyorum.

"İki sene koltuktan ücretsiz oyun seyredin" diyor Haldun Dormen bana. Ve Beyoğlu'ndan Tünel'e kadar yürürken ağlıyorum."

Yine 14 yaşında yönetmen Mühif Hayri Egeli'nin yardımıyla Yeşilçam'ı tanıyor. Ama önce Baylan'ı, Tokatlıyan'ı, fuayeleri, kulisleri, Pera Palas'ı, Park Otel'i. Ve bu mekânların vazgeçilmez kahramanlarını: Cahit Irgat, Turan Seyfioğlu, Sami Ayanoğlu, İsmet Ay, Suphi Kaner, Ümit Yaşar Oğuzcan, Erol Günaydın, Ümit Deniz, Neyzen Tevfik'i... Heyecanlı bir masal gibidir her şey. Degustasyon'da acılarla kavrulmuş yüzü, bembeyaz saçlarıyla Neyzen Tevfik'i hayranlıkla seyre dalmışken bir itirafla kendine gelir: "Bana öyle güzel bakma, ben çirkin bir adamım, ben çirkin bir adamım!" Ne vardı sanki bu sözlere sa-

baha kadar ağlayacak?.. Evet, filmimiz devam ediyor: "Bu genç kız artist olmak istiyor."

İlk "Sarı Zeybek" filminde oynuyor. Kadroda Fikret Hakan da vardır. Fikret Hakan sette hep uyuyor. Filmin yapımcısının eşi de buna çok içerliyor ve onu kovmayı düşünüyor. Ferda Ferdağ, Fikret Hakan'ın yanına koşuyor: "Suzan Hanım seni kovacak uyan Fikret". Bizimki gözlerini aralıyor, yorgun ama mesuttur: "Pavyonda Melahat isminde bir sevgilim var. Beni o uyutmuyor. Hindistan'a kaçacağım. Benimle sen de gelir misin?"

O yılların sanatçıları dört başı mamur bir bohem hayat yaşamaktadır. Herkesin vazgeçilmez bir düşü vardır. Henüz hiç kimse İstanbul'a yenilmemiştir! Ve henüz Sait Faik yaşıyordur: Bir ilkbahar günü Büyükada'ya giden Ferda'yı ada vapurundan indirir ve Burgaz'ın en güzel çam ağacının altında birlikte şarap içerler. Evet, filmimiz devam ediyor. Şimdiden hüzünlenmeyin, henüz en güzel yerindeyiz filmimizin.

Park Otel'deyiz şimdi de. Ferda 18 yaşında, insanın içini yakan bir güzelliğe sahip. Barın bir ucunda kendisi, diğer ucunda ise Özdemir Asaf oturuyor. Özdemir Asaf elindeki konyak kadehini gözlerini Ferda'dan ayırmadan parçalamaya başlıyor; bar bir anda boşalıyor. Kan içindeki eliyle yanına geliyor Ferda'nın, yine gözlerini ondan ayırmadan: "Aramızdan zenginler gitti, artık baş başayız" diyor. Özdemir Asaf'ın kanı barın tezgâhına yayılıyor, hayat devam ediyor...

Ama herkes Özdemir Asaf gibi yaklaşmıyor yanına. Bir gün İstiklal Caddesi'nde Memduh Ün yanına gelip: "Bu yaşta kaşlarını niye aldın?" diyerek yüzüne tükürüyor. O gün bugündür kaşlarına hiç önem vermemiştir. Hep yoksul kalmıştır kaşları...

Sarı Zeybek, İstiklal Harbi, Beyaz Şehir, Kara Bela, Fakir Kızın Kısmeti filmlerinin başrol oyuncusu Ferda Ferdağ'ın o tarihte en çok sevdiği film *Aşk ve İhtiras*'tır ve en çok geceyi seviyordur. Gözü karanlık gökyüzündeki semalardadır. Hayatı daha acılaşmamıştır. Daha başrol oyunculuğundan yardımcı oyuncu-

luğa inmemiştir; daha ikinci sınıf düğün salonlarında şarkıcılık yapmıyordur. Henüz akranı oyuncuların annesi rolünde oynamaya başlamamıştır. Henüz oğluyla birlikte gittiği Almanya'da kaçak işçi olarak patates soymuyordur.

Yıllar geçer, hayat acılaşır, Ferda Ferdağ başrolden indirilir, beyaz yelkenliyi andıran kızı dalgalar koydan koya sürükler. Kül kedisini kıskanan peri kızı yaşlanır, içi öfkeyle, acıyla, vefasızlıkla burkulur. Onun başarısına, sahnedeki yeteneğine birçokları gibi ben de tanığım. Almanya'larda patates soydurulmaya mecbur edilen bu kadın gerçekte çok önemli bir oyuncudur. *Seni Seviyorum* filmindeki pavyon tuvaletçisi "Sarı Gönül" bunun kanıtıdır. Bu rolle yardımcı kadın oyuncu ödülü alır. Tarık Akan tebrik etmek için telefon açar: "Ferda, ödüllü oldun, artık işsiz kaldın." Yeşilçam'ın kendi özel dili vardır. Onu herkes anlamaz. Oyuncular, işte böyle garip cümlelerle birbirleriyle anlaşırlar!...

"*Çıplak Vatandaş*'ta yönetmen Başar Sabuncu Şener Şen'in ev sahibesi rolünü oynayacaksınız demişti. Şener Bey'le film setinde tanışmıştık. Filmde sokak kapısını açacak, kendisinden kirayı arttırmasını isteyecektim. Rolüm iki günlüktü. Beni aramadılar. Bir aydır haber bekliyorum. Ben arasam Ferit Bey'i olur mu acaba? Çok işleri vardır belki, bana sıra gelmemiştir. Bir telefon etsem.

– Alo... İyi günler efendim. Ben Ferda Ferdağ. Ferit Bey'i rica etsem, yoklar mı? Peki *Çıplak Vatandaş* filmi için yetkili kiminle görüşebilirim, bekliyorum, sağolun.

– Evet, teşekkür ederim, iyiyim. İkinci iş günüm ne zaman acaba? Merak ettim de.

– Film bitti mi? Öyle icap etti demek? Afedersiniz niçin haber vermediniz? Bir aydır sizlerden telefon bekliyorum. Unutmuşlar demek. Film bitmiş... Peki ben, benim rolüm nasıl bitti?

– Unutmuşlar beni, unutmuşlar kadın, anlamıyor musun? Unutmuşlar seni..."

Ferda Ferdağ'ın rollerini, işini kaybetmesini alkole bağla-

yanlar çoktur. Evet, çok içer Ferda Ferdağ. Ama "başarıya tapanlar" bilsinler ki alkol değildir onu bu duruma düşüren. Günümüzde neredeyse hastalıklı sayılabilecek duyarlılığı, inanılmaz merhametidir.

Hiç unutmam, Feriköy'deki evinin kapıcısının küçük çocukları hastalandılar diye, günlerce işini gücünü bırakıp onları doktor doktor, hastane hastane dolaştırdığını. Bu ülkede başarının tarihi yeniden yazılmalıdır: Tersten. Bu ülke sinema sanatçısına, tiyatrocusuna çoğunlukla rutubetli bodrum katlarını, uzun süreli işsizliği, ek işler peşinden koşturmayı layık görmüştür. Sanatçılar geçim korkusu yüzünden bütün fantezilerini, çılgınlıklarını, masum düşlerini, kaçışlarını içine gömmüştür, yaşayamamıştır. Sanatçı geçim korkusunun yılgın askeri olmuştur...

Peki onca acıdan, didişmeden, hayal kırıklığından geriye ne kalmıştır? 14 yaşında Yeşilçam'ın büyüsüne kapılan Ferda Ferdağ bugün 57 yaşındadır. Kül Kedisi'ni kıskanan kızı yolda görenler: "Sizi bir yerden hatırlıyoruz, ama adınızı çıkartamıyoruz" derler. Yardımcı kadın oyuncuların kaderidir bu. Yine de en güzel hatırlama bir Çingene çiçekçiden gelir: "Ben seni tanıdım ablam. Sen bir filmde Cihan Ünal'ın karşısında saçlarını açtın ablam" (*Seni Seviyorum*). Bugün korktuğu başına geldi Ferda Ferdağ'ın. Beyaz ve narin bir yelkenliye benzetilen kız İstanbul'a yenildi. Doğduğu yerde, Balıkesir, Edremit'te yaşamaya karar verdi. Ama doğduğu yerde bile tutunamadı. Evine icra geldi. Şimdi İzmir'de bir huzurevinde yaşıyor. Çocukluk hayallerine kaçtı. Oradan 40 senesini verdiği İstanbul'a şöyle sesleniyor: "Bütün paralarım zemin katlarına, o akmayan sularına, jeton yutan telefonlarına, yanmayan kaloriferlerine, ikidebir kesilen elektriklerine, ayakta duracak yer bile bulamadığım otobüslerine gitti. Bir kere daha haram olsun İstanbul..."

Şimdi bu 35 senelik yetenekli oyuncu Edremit'te, çarşıda kitap satabilmek için küçük bir tezgâh istiyor kendine. "Olmaz, ihaleye gir, paranı görelim" diyorlar... Bu ülkenin "hoşgörüsüzlük tarihi"ni kim yazacak?

Evet, *Bu Genç Kız Artist Olmak İstiyor* kitabı Ara Yayıncılık'tan çıktı. Tavsiye olunur.

Artık Darüşşafaka'da Cemil Abi Yok

Şefkatevinde şefkatsizlik yapıldı. Darüşşafaka'nın (şefkatevi) 24 yıllık sevgili Cemil Abi'si okulundan, işinden kovuldu. Darüşşafaka'nın yetim çocuklarının tutunduğu dal kırıldı. Bir sevgi kapısı daha kapandı...

Cemil Abi (Cemil Tosunbaş) Darüşşafaka'da bir muhasebe memuruydu. İdareci, yönetici veya güvenlik görevlisi değildi. Ama Darüşşafaka'nın yetim, yoksul ve "mahzun" öğrencileri Cemil Abi'nin kalbindeki sevgiyi hissettiler. Kalkıp bütün dertlerini ona açtılar. Ailelerinden, doğdukları şehirden, yakınlarından aylarca uzakta kalan bu çocuklar Cemil Abi'nin okuldaki lojmanında bu yakıcı hasretlerini gidermeye çalıştılar. Cemil Abi Darüşşafaka'da sevgisiyle, dostluğuyla, duyarlı kalbiyle şöhret kazandı. Cemil Abi'yle Darüşşafaka'da sevgi ayaklandı: Okulun bahçesinde, koridorlarda, kantinde, lojmanlarda, kimi derslerde bu sevgi egemen oldu. "Ulusal Eğitim"in karanlık yüzü biraz olsun aydınlandı...

Darüşşafaka'nın "bazı pencereleri"nden bu sevgi ayaklanması epeydir endişeyle izleniyordu onlara göre. Bu ülkenin, bu

kentin kara topraklarında böyle bir sevgi ayaklanması kimbilir neleri tehdit ederdi? Arkasına kimbilir neleri alıp giderdi? Bu kara topraklarda bu samimiyet rüzgârları, önünde kimbilir neleri sürüklerdi? Paylaşılmayan zenginlik paylaşılabilirdi! Parça parça olan bu ülke bütünlenebilirdi! Kapalı iktisat açılabilirdi! Cemiyetin kuralları bozulabilirdi!...

Evet, kısaca Cemil Abi'yi öğrencileri çok seviyor, öğrenciler de onu çok seviyor diye okuldaki işinden ve okuldaki lojmanından attılar. İnanın böyle. Cemiyet hayatımızın gizli ve korkunç kurallarını bilenler zaten buna hiç şaşmayacaklardır!...

11 Haziran gecesi, Darüşşafaka'nın mezuniyet gecesinde Cemil Abi'ye öğrenciler büyük sevgi gösterisinde bulundular. Gösteri âdeta bir coşku yumağına dönüştü. Okulun bazı pencerelerinden onu gözleyenler, "Tamam" dediler. "Bu iş bu kadar". Cemiyetin kurallarını hemen harekete geçirdiler...

Cemil Abi'nin öğrencilere gösterdiği sevgi bedelsizdir. Bir suydu, bir alkıştı. Ama ona "pencereden bakanlar" bu sevgisine bedeller ödettiler. 24 yılın sonunda maaşı 540 bin liraydı mesela. Okula yeni giren bir memur maaşı 700 bin liraydı. Kendisinden daha kıdemsiz memurlar kendisinden iki kat daha fazla maaş alıyorlardı. Cemil Abi kalktı bu yüzden sendikaya girdi, Tezkoop-İş'e. Maaşı 988 bin lira oldu. Bu maaşı da zaten bir iki kere aldı. 21 Haziran günü işinden, bir hafta sonra da lojmanından attılar. Atılışının resmi gerekçesini 13. maddeye, sendikaya girmeye dayandırdılar. Bundan sonraki yaşamında "başarılar" dilediler.

Cemil Abi'yi işinden "resmen" şöyle atsalardı nasıl olurdu acaba: "Okulumuzun öğrencilerine gösterdiğiniz yoğun sevginin öğrenciler tarafından da karşılık görmesi sonucu, haklı bir endişeye kapılmış bulunmaktayız. Bu sevginin ilerde ne gibi sonuçlara yolaçacağını bilemediğimizden iş akdinizi feshetmeyi uygun gördük. Bundan sonraki çalışma yaşamınızda başarılar dileriz."

Şüphesiz daha gerçekçi, daha dürüst olurdu...

Oysa bu sevgi, okulun pencerelerinden "gizli gizli bakanları" da kurtarabilirdi...

Size bir resim. Hafta içi. Gecenin 24.00'ü. Bazı öğrenciler Cemil Abi'nin kapısını çalarlar. Cemil Abi kapıyı açar. "Hoşgeldiniz çocuklar buyrun" der. Çocuklar: "Cemil Abi karnımız çok acıktı. Yemekhane kapalı. Biraz peynir ekmek versen de açlığımızı bastırsak" derler. Cemil Abi "Tabii" der, "şimdi eşimle size bir şeyler hazırlarız. Ama kapıda durmayın içeri girin." Cemil Abi'yle eşi mutfağa girerler. Çocuklara peynirli ekmekler hazırlar ve ellerine tutuştururlar. Çocuklar, "Sağol Cemil Abi," diyerek çıkarlar lojmandan. Tam yatakhaneye girerlerken "gizli pencerenin" insanları tarafından önleri kesilir. Çocuklar ilgili ve yetkili bir odaya götürülürler. Onlara gecenin bu saatinde Cemil Abi'nin lojmanında ne aradıkları sorulur. Çocuklar ellerindeki peynirli ekmeklerini gösterseler bile, bu ilgili ve yetkili kişileri inandıramazlar bir türlü. Bu kişiler bu sevginin, bu dostluğun sırlarını çözmeye çalışırlar. Cemil Abi'nin lojmanından okulun her koridoruna, bahçeye, ağaçlara, çiçeklere, kantindeki şiir ve futbol sohbetlerine, can yoldaşlıklarına sızan bu sevgi ayaklanmasının arkasındaki gücü ararlar ısrarla...

Evet, Darüşşafaka'nın onuruna düşkün ve duyarlı öğrencileri, tatil dönüşünde Cemil Abi'nizi bulamayacaksınız. Onu size çok gördüler. Sevgi dalınızı kırdılar.

Darüşşafaka'ya yetim, yoksul ve mahzun öğrenciler alınır. Bu yüzden buranın öğrencileri onurlarına çok düşkündürler. Belki de bu yüzden Osmanlı'nın en ceberrut padişahı olan Abdülhamit'e bile isyan etmişlerdir onlar. Ama çok da alçakgönüllüdürler. Gözü yukarda Mekteb-i Sultani'nin gözü yukarda öğrencilerinin kabul etmediği telsizci ve telgrafçı olmayı bu vatana yararlı olma amacıyla seve seve kabul etmişlerdir.

Bu denli onurlu, isyankâr ve alçakgönüllü olan Darüşşafakalılar'ın Cemil Abi'lerini kolay unutacaklarını sanmıyorum.

Evet, sevgi ayaklanmalıdır ve artık bu cemiyetin kötü kalpli kuralları değiştirilmelidir.

DARÜŞŞAFAKALI

Sevdim onları ben, onlar beni sevdi,
Onlarla paylaştım acıyı,
Sevinci onlarla yaşadım,
Sevmemek onları mümkün değildi,
Şimdi kırkaltıysa yaşım,
Ne mutlu bana, yarısı ömrümün
Demek onlarla geçti...
Bir güldür onlar hiç solmayan,
Bir menekşe, bir lale,
Gelincik gibi ince ve narin.
İnançla sevgi birleşiyorsa
Tertemiz yüreklerinde,
Buğulu gözleri sevgiyi arıyorsa sürekli,
Özgürlüğe kanat açar gönülleri.
Yüzsekiz sene önce,
Sevi ve şefkat tacını takalı,
Sönmeyen bir meşale gibidir,
Her olgun fikir beyinlerinde.
Duyulur, yaşanır belki ama,
Dille anlatılmaz Darüşşafakalı.

Dünyanın En Büyük Olayları Ben Asmalımescit'te Yaşarken Oldu

"Dev-Genç'i kim kurdu sanıyorsunuz? Peki, Çınaraltı'nı faşistlere karşı kim savundu, orada kim direndi dersiniz? 40'lı, 50'li yıllarda Asmalımescit ve çevresinde meydana gelen dünyanın en ilginç ve hep gizli kalmış olaylarını sizce kim yakından izledi?

Evet, ben Vedat Türkali'nin *Bir Gün Tek Başına* adlı romanının kahramanı, ben Oktay Akbal'ın *Bizans Definesi*'nde anlattığı 'Kızkıran Haydar'. Ben Haydar Saka'yım. Yarım asırdan fazla oldu Asmalımescit'te yaşarım. Burası yarım asırdır hayallerimi, kaçışlarımı, aşklarımı, yalnızlıkları, bohem günlerini yaşadığım yuvam oldu. Şimdi artık az zamanım kaldı. Yaşım 75, hayattan bir lütuf beklemiyorum."

Haydar Saka'yla sığınağı Asmalımescit'te bir meyhanede buluşuyoruz. Bir gazeteciyle hayatında ilk kez röportaj yapıyor ve bu anlamda ilk kez bir foto muhabirine poz veriyor. Hakkında birçok dedikodu uydurulmuş bu insanın. Bazı iddialar, üzerinde karanlık imgeler gibi dolaşıyor hâlâ. Ama o bunlara pek aldırmıyor gözüküyor ve herkese inat konuşmaya Nazım'dan bir şiir okuyarak başlıyor...

Haydar Saka, Asmalımescit'i onun gibi kendilerine yuva yapan kimi sosyalist, komünist aydınlar ve yazar-çizerler tarafından gizli polis olarak bilinir. Kimi ondan açık açık çekinir, kimi ihtiyatlı davranır. Ama her geçen yıl onun bu karanlık sıfatına yeni iddialar katılır, yeni vehimler eklenir. Leke giderek büyür. Oysa ben, bu gözleri acıyla solmuş, çocuk yüzlü adama inanmak istiyorum. "Deniz Gezmiş benim oğlumdur" derken gözyaşlarını tutamayan bu romantik adama güvenmek istiyorum. "Nazım'ın şiirlerini öylesine duyarak okurdum ki, bizleri dinleyen sivil polisler bile etkilenirdi ve bir şey yapmadan giderlerdi," diyen bu ilginç adamı ciddiye almak istiyorum. Nitekim bu yazıyı yazarken onu tanıyan, ona karanlık sıfatlar yakıştıran komünist, sosyalist dostlarımı aramak istemedim. Çünkü bu yazıyı yazarken vehimlerin acı tadına yenilmek istemiyorum. Haydar Saka'nın anlattıklarını gerçeklerle, iç karartıcı vehimlerle karşılaştırma cesaretini bulamıyorum kendimde. "Zira hakikatla çarpışan hangi hayal vardır ki kırılmasın?"

Öyleyse, bu masal kahramanını gerçeklerin insafsız iddialarına kurban etmeyeceksek, çıkalım onunla yollara, birlikte kendimizi anıların hüzünlü ırmaklarına atalım.

Yıl 1958. Haydar Saka Laleli'de bir bekâr odasında Rıfat Ilgaz'la adı, bir uğursuz kader gibi çoktan polisin kayıtlarına geçmiştir. Parasızdır elbet. Arada bir *Dolmuş d*ergisine hikâyeler göndermektedir. Ama buradan aldığı 50 lira çare olmaz yoksulluğuna. "Yahu Haydar, ne yapayım," der bir gün, "kahveye gidecek param yok." Haydar düşünür, liseyi Haydarpaşa'da okumuştur. Mektep anıları, renkli ne demek, gökkuşağı gibi rengârenktir. "Rıfat, gel mektep anılarımızı yazalım," der. "Hababam Sınıfı" işte böyle doğar. Dedim ya ona inanmak istiyorum diye. Haydar Bey tarihine devam ediyoruz: "Rıfat bir gün öfkeyle yatağının altında şiirlerini çıkardı ve onları yırtmak istediğini söyledi. Yüzü acı doluydu, kırgındı, öfkeliydi; şiirlerini elinden zor bela aldım, 'ne yapıyorsun, yazık değil mi şiirlerine?' dedim. 'Yayımlanmayacaksa yok olsunlar,' dedi. Ama şiirlerini kurtar-

dım öfkesinden..." Ya Rıfat Ilgaz, hapise düştüğünde polislerin ona, "Parmaklarımda dolama olduğu için tırnaklarımın sökülmesine ben izin verdim" şeklinde bir kâğıt imzalatmasına ne demeli? O da buna karşılık olarak bir kâğıda "Kafam bozuk olduğu için kafamın koparılmasına ben izin verdim" diye yazmış. "Öylesine dövmüşler ki, altı ay kan işedi dostum..." diyor.

Susuz rakısından uzun, derin bir yudum aldıktan sonra eskimiş bir not defterinin içinden gayet özenle sakladığı bir fotoğrafı çıkarıp gösteriyor. "Kürk Mantolu Madonna" diyorum. "Hayır" diyor Haydar Bey, "Bu benim karım. Üzerindeki kürkün adı çift röner platine. Yılları öncesi 800 liraya almıştım, o zamanlar iyi bir apartman dairesi 500 liraydı. Ben karıma hayrandım, kusursuz bir kadındı. Ama meyhaneler, geceler hep beni çekerdi. Karım gece yatarken kolunu omuzuma atarak uyurdu. Gece yavaşça kolunu yastığın ucuna iliştirir, gizlice meyhaneye giderdim, o uyanmazdı. Bir süre böyle yaşadık, sonra üzerime ayağını atmaya başladı, işte o zaman boşandık. Evet, aynen böyle oldu.

Sen ne diyorsun, bir keresinde sabah evden peynir almaya çıktım, bir ay sonra döndüm. Ne mi yaptım? Sevgili Leyla Erbil'le Beyrut'a gittim. Evet Leyla Erbil'le, o muhteşem kadınla."

Haydar Bey için Leyla Erbil yaşayan bir efsane, bir güzellikler hülasası, düşler meleği, cesaret ve macera dolu yolculuklar, "hayatın gülümseyen yüzü" anlamına geliyor. Ona göre Leyla Erbil'i görüp, onunla konuşan hemen her edebiyatçı, her yazar ve her adam ona kendi aşk ömrü kadar, âşık olmuştur. İşte Ahmed Arif ona, onun güzelliğine ve ulaşılmazlığına şiirler yazmamış mıdır. İşte koca Sait Faik onunla tanıştıktan sonra, aşkla ölümü içiçe yaşamamış mıdır? Doktorların üç yıl kaldı dedikleri ömrünü ona bağışlamak istememiş midir? Haydar Saka'ya göre Sait Faik, Leyla Erbil'i tanıdıktan sonra umutsuz alkol yolculuklarına, yeni uzaklıklar eklemiş, bedenini bu uzaklıklarda tüketmiştir. Leyla Erbil'in ona "Benim için sen nesin?" diye yazdığı yazıyı okuduktan sonra, sarı defterlere eski Türkçe yazdığı öykülerini "Benim yazdıklarım da bir şey mi?" diyerek yırtmaya

kalktığını gözleriyle görmüştür. Ve işte Türkiye'nin George Sand'ı dediği Güner Kuban o çarpıcı, o baştan çıkarıcı güzelliğiyle İstiklal Caddesi'nde yürüyerek Asmalımescit'e geliyor. Gecenin bir vakti yan masada oturan binbaşı ile enfes karısına yaklaşıp ve binbaşıya binbir tehlikeli anlamla yüklü bir ifadeyle bakarak "Karınız çok güzel, binbaşım," diyor ve binbaşıyı sonsuz korkulara ve yalnızlıklara sürüklüyor.

"Bizim aydınlar çevrelerinde olup biten olayları göremezler" diyor Haydar Bey, "Mesela bakın, 1940-1950 arasında dünyanın en büyük olayları burada Asmalımescit'te olmuştur. Bizim aydınlar bunu bilmez, ama ben bilirim, görürüm, çünkü çevremle çok ilgiliyimdir. Mesela dünyanın en meşhur casusu Arnavut asıllı Eliaza Bazna, Nil Birahanesi'nde akşamları birasını yudumlamıştır. Ne mi yapmıştır bu adam? Kendisi o vakitler İngiliz Konsolosluğu'nda kavastı, yani kapıcıydı, bu adam kalktı, Ankara'daki İngiliz Büyükelçiliği'nin gizli çekmecelerinden Normandiya çıkartmasının, çok gizli planlarını, raporlarını çalıp Naziler'e sattı. Naziler bu adama sahte paralar verip bu gizli belgeleri aldılar. Aldılar ama, bu belgelere bir türlü inanamadılar, eğer inansalardı belki de savaşın kaderi değişebilirdi.

Eliaza Bazna, ki takma adı Çiçero'dur bu adamın, bir ara parasız kalıp Saray Sineması'nda şan konseri vermişti. Afişleri hep burada, Asmalımescit'te duvarlara asılmıştı. Yaşadığı olaylar da filme çekilmiş ve romanlaştırılmıştır. Hadi şimdi sorun aydınlara, içlerinden biri Eliaza Bazna'yı tanıyacak mı?"

Haydar Saka'ya göre Asmalımescit, çok uzun yıllar casusların, gizli servis ajanlarının barınağı olmuş. Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku ülkelerinden Türkiye'ye iltica edenler kapağı Avrupa'ya ya da Amerika'ya atmak için bu ajanlardan medet ummuş, ajanlar ise bu tip işleri "vazifemiz" diyerek gururla ve kolaylıkla yapmışlar... Konsolosluklar ortasında yer alan ve geceleri çın çın öten bu bohem sokak, meğer bir zamanlar ihtiraslı ve güçlü devletlerin arkalarında karanlık anlamlar taşıyan ajanları tarafından kullanıp kirletilmiş. Meğer bu çakırkeyif sokak bizden gizli,

bizden eski neler biliyormuş?

"Faşistlere söyledim, nasıl Rasputin, Romanoflar'a, 'sizin kaderiniz bana bağlı,' dediyse; nasıl, 'Bana bir şey olursa sizler mahvolursunuz,' dediyse, ben de onlara söyledim, bana bir şey yaparsanız bitersiniz, dedim, mahvolursunuz. Ve birkaç kahraman üniversiteli kızla Çınaraltı'nı faşistlere karşı savundum. Orası benim eserimdir. 'O ağacın altını' ben yarattım. Bir gün beni birkaç kızla Çınaraltı'nda otururken gören faşistlerden biri yanına çağırdı ve: 'O kızlardan hangisiyle evleneceksin?' diye sordu. "Hiçbiriyle" dedim, ben evliliğe inanmam, ben Tanrı'ya inanmam, ben sizin inandığınız hiçbir şeye inanmam. Öyle kalakaldı, hiçbir şey yapamadı. Ama sonraları, olaylar giderek şiddetlenince ben de nasibimi aldım bu şiddetten; tam üç kez tuzağa düşürüp yaraladılar beni..."

Haydar Saka'nın yüreği, Deniz Gezmiş adı nerede geçerse orada usulca kanar, çünkü Deniz onun hayatındaki tek kahraman çocuğudur. Deniz denince Haydar Bey hiç utanmaz ağlar. Dev-Genç nasıl mı kurulmuştur? Deniz Gezmiş bir gün Mustafa Lütfü Kıyıcı'yla Haydar Bey'e haber gönderir. "Bizim çocukları" fakülteden atıyorlardı, acilen kalacak bir yer bulunması gereklidir. Haydar Bey düşünür, Yapı-İş Sendikası'nın Cağaloğlu'ndaki yeri ne güne duruyordur, üst katı yatakhanedir ve boştur. Gelmiş geçmiş en kahraman sendika liderlerinden olan İsmet Demir bu teklife hiç hayır der mi? Üniversite gençliği işçi gençliğiyle tanışacaktır böylelikle... Yemek, yatacak yer, çay bedavadır üstelik. İşçilerle öğrenciler orada, Yapı-İş Sendikası'nda bir araya gelirler. Haydar Bey tarihine göre Dev-Genç'in ilk tohumu işte burada atılmıştır.

Deniz'i Bursa Hapishanesi'nde ziyarete avukat ve eski milletvekili Vahit Çalın'la birlikte gitmiştir Haydar Bey. Orada, hapishane savcısının Deniz'e büyük hayranlık duyduğunu görür. Ve savcı ondan kendisiyle Deniz'i 10 dakika olsun görüştürmesini bile ister. O gün Deniz'le uzun uzun konuşur. Sonra hapishaneden çıkarken Deniz, Haydar Bey'in arkasından bağırır, ko-

şarak yanına gider o da. Deniz kaldığı odanın penceresini işaret eder. "Bak abi," der "karanfilli pencere, Nazım'la aynı yerde yatıyorum."

İşte burada tutamaz kendini Haydar Saka, tutamaz ve ağlar. Ve titreyen sesiyle: "Deniz, dünya burjuvazisinin bile gözünü korkuttu, Deniz başkadır" der.

İşte bu ülkeyi belki de bu inanılmaz çelişkiler yüzünden seviyorum. Yıllarca polis diye suçlanmış bir adamın Deniz'den bahsederken duygulanıp ağlamasını seviyorum. Bu "içten içe kaynayan hayatımızı, bu taşkın vicdan azaplarını, bu birikip birikip coşan sevgileri" seviyorum...

Arkeoloji tahsili görmüş, yabancı telefon şirketlerinde monitörlük yapmış, bakkal dükkânı açmış. Türkiye'de ilk kez "oniks" adı verilen mermeri hediyelik eşya alanında kullanmış, emlakçılık, restorasyon işleriyle uğraşmış, son olarak da seramik atölyesi çalıştırmış bu ilginç ve gizemli Pera adamına neden taşınması ve silinmesi güç bir sıfat yakıştırıldı dersiniz? Kendisi bu durumu şöyle açıklıyor: "Bir adam gösterişliyse ve bu kadın budalası toplumda kadınların, kızların ilgisini çekebiliyorsa, korkusuz ve hiç içeri düşmemişse bu şekilde suçlanması kaçınılmazdır." Ve gözlerini anlamlı şekilde kısıp, "Bu ülkede birbirine polis demeniş iki devrimci tanıyor musun sen?"

Ne diyebilirim ki, bu düş, bu masal bozulmasın diye ona inanmak istediğimi baştan söylemiştim. Gerçeklerin "insafsız iddialarına" karşı bu masalı korumak istiyordum. "Deniz benim en kahraman oğlumdur" deyip ağlayan bu 72 yaşındaki hayalperest adamı, onu anlattığım yazı boyunca olsun savunmalıydım. Bu yüzden bu yazıyı yazarken hiçbir komünist ya da sosyalist dostumu aramadım; hayalleri, düşleri ve yaralanmış duyguları, "insafsız" gerçeklerle karşılaştırmaya hiç kalkışmadım...

Haksızlığa, Yanlışlığa Tahammül Edemiyor

"Ben, vatandaş Refik Ceylan. Çukurbostan Daimi Halk Pazarı'nda küçük bir dükkânım var. Burada ciltçilik yaparım. Aynı zamanda evimdir burası. İstanbul'da çok yer değiştirdim. Kiralar ateş pahası. 40 yaşında dul bir erkeğim. Böyle yalnız, daha mutluyum...

Şimdi benim bir özelliğim var: Haksızlığa, yanlışlığa, çarpıklığa, düzensizliğe tahammül edemem. Hemen bir dilekçe yazarım. İlgili yerlere ve kişilere başvururum. Yanımda hep Anayasa'yı, Türk Ceza Kanunu'nu, Medeni Kanun'u taşırım. Bu dilekçelerin; çoğaltıp köşe yazarlarına gönderdiğim şikâyet ve yorumların; savcılıklara dava açma masraflarının maliyeti ayda 300, 400 bin lirayı bulur. Olsun; vatandaşlık bunu gerektirir. İçim rahat benim, gerisi önemli değil. Kendimi bildim bileli bu işi yaparım.

Bakın; geçen gün Millet Caddesi'nde yürürken, Topkapı'dan Aksaray'a kadar elektrik direklerine takılı bulunan çöp kutularının çöp atılacak deliklerinin tamamen caddeye bakacak şekilde monte edilmiş bulunduğunu; çöp atmak isteyecek bir vatandaşın mecburen caddeye inmesi gerektiğini üzülerek gördüm. Ve hemen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na bu çöp kutula-

rının, tamamen yayalara dönük bir hale getirilmesi için bir dilekçe yazdım. Kısa bir süre sonra, İstanbul Belediyesi'ne bağlı Çevre Koruma ve Geliştirme Daire Başkanlığı'ndan şöyle bir yanıt geldi:

"İlgili yazı gereği, Millet Caddesi Topkapı'dan Aksaray'a kadar sağlı sollu direklere takılı bulunan çöp kutuları hakkında şikâyet beyanında bulunan vatandaşın şikâyeti uygun görüldüğünden, çöp kutularının yönleri, kaldırıma doğru çevrilmiştir. Mehmet Danışman. Genel Sekreter Yardımcısı."

Demek ki; dilekçe verince oluyormuş. Mesele çarpıklıkları görüp de boşvermemektir.

Geçende, bir astsubay tanıdığım, fazla istihkakından bir çift ayakkabıyı, giymem için bana verdi. Giydiğimin üçüncü günü idi; yolda sağ tekinin topuğu çıktı. Ayakkabıya öyle kısa çiviler vurulmuş ki; topuğa değmemiş, sürülen az bir tutkal ile dayanabildiği kadar dayanmıştı. Sorunlar bununla bitmedi. Bir hafta sonra taban köselesi, burunlardan kâğıt gibi yırtılmaya başladı. Bu durumu yazmak zorunluluğunu bir vatandaş olarak duydum. Milli Savunma Bakanlığı'na ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na iki dilekçe yazdım.

Birkaç gün sonra bir baktım kapının önünde Satın Alma'dan bir albayın makam arabası durdu. İçinden görevliler indi. Ayakkabıları istediler. Verdim. Mühürlediler ve tahlil için Sümerbank'a gönderdiler. Şimdi sonuçları bekliyorum. Efendim; subay-astsubay bu ayakkabıları giyer, ama sıkıntılarını aktaramaz ilgili makamlara. Çünkü 650. madde onların ellerini kollarını bağlar. Bir özel şirketin ürettiği bu çürük-çarık ayakkabılar yüzünden, devletin paraları heba olur. Yazık değil mi efendim?

Ben Sayın Evren'e bir dava açtım. Anılarında diyor ki: "Sayın eşleri, kendisinin terfi etmesi için, hiçbir zaman üst rütbedeki kişilere yaranmamış". Demek ki yaranan insanlar var. Sayın Evren ya bu kişileri açıklamalı ya da ordu mensuplarından çıkıp özür dilemeli. Bunu ben yapsam suç. Ordunun manevi şahsiyetine hakaret.

Benim Sayın Evren'e açtığım bu davalarla ilgili bir yazı günlük gazetelerden birinde yayımlanınca Evrenseverlerin hücumuna uğradım. Bunlardan biri mektubunda şöyle yazmış:

".....gazetesinde okudum. Evren'i şikâyet ediyorsun. Ediyorsun da, iyi ki Evren senin gibilerin kellesini uçurmamış...

Allah senin gibi soysuzların cezasını versin."

Daha böyle küfür ve beddua dolu birçok isimsiz mektup aldım. Tabii bu mektuplarla ben savcılığa başvurarak, gerekli suç duyurusunu yaptım. Ne olur ne olmaz.

Şimdilerde yüksek tirajlı bir gazeteyle uğraşıyorum. Şimdi bu gazete bir ansiklopedi dağıtıyor. Ansiklopediyi okuyorsunuz. "Bakınız şu madde" diyor. Bakıyorsunuz o maddeye, o madde yok. Günlerdir bu işin peşindeyim. Böyle otuz madde saptadım. Çok istiyorsanız bu gazetenin adını söyleyeyim size: *Sabah*. Birkaç gün sonra *Sabah* gazetesine karşı taarruza geçiyorum.

Benim Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından dinsiz olduğum tescil edilmiştir; haberiniz var mı? Şimdi efendim, ben çok sevdiğim, fakat geç bulup çabuk kaybettiğim Turan Dursun'un cenazesine katıldım, onu seven sayan binlerce insan gibi. Şimdi *Teklif* isimli bir dergi var, bir sayısında demiş ki, "Turan Dursun'un cenazesine katılanların hepsi kâfirdir." Ben bu durumu Diyanet işleri Başkanlığı'na bir dilekçeyle bildirdim. Şöyle bir yanıt geldi: "Akrabalık, arkadaşlık gibi sebeplerle, dinsiz, ateist bir kişinin cenaze merasiminde bulunmakla, bir kimse dinsiz olmaz. Ancak söz konusu kişinin bu durumunu (yani ateist oluşunu) beğenip takdir ederse veya bu düşünceyle cenazesinde bulunursa, dinden çıkar. İrfan Yücel. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanvekili."

Yani anlayacağınız ben Diyanet İşleri'nden tescilli dinsizim!...

Turan Dursun'la biz, Ankara'da, mahkeme kapısında tanıştık. Efendim şöyle: 89'da hatırlarsınız; TV'de *Yasak Oyunlar* diye bir film, Hıristiyanlık propagandası yapıyor diye kesilmişti. Ben İstanbul'dan, Turan Dursun Ankara'dan savcılığa suç duyu-

rusunda bulunduk. Biz yalnız ikimiz. Bizim dilekçelerimiz aynı dosyada birleşmiş. Ve biz duruşma günü, davacı ve müdahil olarak karşılaştık. Ben onu geç buldum çabuk kaybettim. Büyük insandı. Şimdi bu dava sürüyor. Peşini bırakmıyorum. Kerim Aydın Erdem'den davacıyım.

Şimdi benim her tarafımda küçük kâğıtlar vardır. Yolda giderken gördüğüm aksaklıkları, bu küçük kâğıtlara yazarım. Ve eve gider, hemen ilgili yere dilekçemi patlatırım. Hiç şaşmaz bu. Geçenlerde Ankara'ya gittim. Baktım, orada, gece geç vakitlere kadar abonman gişeleri açık ve karaborsa olayı yok. Oysa İstanbul'da gündüz saatlerinde bile belediyeye ait açık abonman bileti satan yer bulamazsınız ve biletinizi karaborsadan alırsınız. Hemen Büyükşehir Belediyesi'ne bir dilekçe. Zaten Sözen'in başı benimle belada. Bu dilekçemden sonra göstermelik bir iki gezici bayi yaptılar. Ama sorun çözümlenmiş değil. Karaborsayı önlemek, belediyenin asli görevidir. Konunun takipçisiyim.

Efendim, dilekçe yazmak, dua etmek gibidir. Dua etmezseniz, nasıl bilecek Allah sizin sorunlarınızı, isteklerinizi? Vatandaş dua eder gibi şikâyet dilekçesi yazmalı. Fazla vaktinizi almaz. Ben her akşam haberleri izlerim. Bakanların konuşmaları ile ilgili çeşitli yorum yazıları yazarım. Kafama bir şey takılırsa, bunun kitaplarını açar okurum. Zaten, gecede yarım saat uyurum ben. Sabaha kadar dilekçeler kaleme alırım.

Tek kişinin yiyeceğinden ne olacak? Kasaptan yüz gram kıyma alırım. Vermek zorunda. Bana yüz gram kıymayı tartmak zorunda o kasap. Yoksa anında yazarım bir dilekçe! (Gülüşmeler)

Şimdi, ben diğer bekâr ve dul erkekler gibi, duvarlarıma çıplak hanım resimleri asmam. Benim evimde çeşitli köşeler vardır. Mesela "Savaşa Hayır!" köşesi. Duvarlarına, gazetelerden kestiğim anlamlı fotoğrafları yapıştırırım Önem verdiğim yazıları keser yapıştırırım. Bu beni çok mutlu eder. Birinci sigarası içerim. Günde dört paket. Bir de çayı çok severim. Başka alışkanlığım yok."

Gönül Gözüyle Gören Muammer Ketencioğlu ve Rebetiko

Onu *Rebetiko* filminde tanıdım. Sakallıydı, gençti, yanında sevgilisi vardı. Filmi izlerken kendinden geçti. Çok uzaklara gidip gidip geldi. Gözyaşlarını iyice sildi. Gözleri görmüyordu. O bir rebetiko ustası dediler. Bir akerdeon büyücüsü. *Rebetiko* filmini hepimizden iyi görmüştü...

Sonra dost olduk. Beni defalarca rebetiko (o ısrarla rebetiko diyor) yolculuklarına çıkardı. O acılı, hüzünlü, alaylı kara müziğe, o sefil göç yolculuğuna. Yarım kalan aşklardan haşhaşla dumanlanan uzun gece yolculuklarına... Yunanistan'da rebetiko ustalarına "rebetes" derlermiş. Şimdi ben de ona "Rebetes Muammer" diyorum. Rebetiko onun geçmişi, geleceği. O ebedi ıstırabıyla eridiği müziğin coğrafyası.

Rebetiko onun doğduğu ve defalarca öldüğü bir yer... Rebetiko'dan sonra, Makedon şarkıları, Sırp havaları, Çek polkaları, Rus Çingene şarkıları geliyor. Akordeonun onurlu ve melankolik sesi eşliğinde bu şarkıları yeniden yaşatıyor, yeniden yorumluyor. Ama rebetiko söylerken sesi öylesine değişiyor, öylesine yanmaya başlıyor ki, ona daha da yakınlaşmak için gözlerimi

sımsıkı yumuyorum. Onun sesi içime işlemeye başlayınca her defasında aklıma tarla kuşu efsanesi geliyor. Sanki görmeyen gözleri rebetikoyla görmeye başlıyor. Dinleyenlerin de gönül gözü açılıyor...

Öylesine güzel çalıyor ki, zaman zaman Yunanlı dostları ona takılıyorlar; "Sen Türkiye'de sürgün sayılırsın, Yunanistan'a gel, seni krallar gibi yaşatırız." Oysa bilmezler ki Muammer hiç görmediği bu karanlık ülkeyi ne çok sever; bu ülkenin o güzelim diline ne çok âşıktır. Yunanistan'ı kardeş ülke sayar; ama orada yaşamayı pek düşünmez. Hem rebetiko denen o hüzün yolculuğunun ilk durağı bu ülke değil midir?...

Çocukluğunun o muazzam yalnızlığını annesiyle paylaşmış. Ona sarılarak hep ufka bakmış. "Tire'de bahar çok güzel" olur diyor. "Bahar mı?" diye soruyorum, biraz afallayarak. Hafifçe gülümsüyor. "Baharın gelişini anlamak için, görüyor olmak gerekmez" diyor. "Baharın kokuları yeter, artar bile."

Dayısı trompet çalarmış. Yaratıcı, başına buyruk bir insanmış. İlk müzik bilgilerini, sevgisini ondan almış. Ve fikri hür, vicdanı hür olmayı ondan öğrenmiş. Siyasi partilerin bando mızıka takımları görevden alınınca, müzisyenlerin çeşitli müzik aletleri haraç mezat satılmış. Bir akordeon da ona düşmüş. Artık annesiyle yalnızlığı arasına akordeonun o onurlu, o melankolik sesi girmiş.

Lise yıllarında politikayla tanışır. Ve tabii devrimci şarkılarla, halk türküleriyle yıkanır. Teodorakis'ten oldukça etkilenir. Bir gün yakın arkadaşı: "Al sana, değişik bir kaset" diyerek Yunanlı rebetes Yorgos Dalaras'ın kasetini getirir. Muammer'in böylece hayatını değiştirir. Sabaha kadar dinler Dalaras'ı ve artık onu derin bir aşkla sevdiğini itiraf eder. Bağlılığını sunar ona. Yorgos Dalaras 1969'dan beri Yunanistan'da hem kaliteli müzik üreten, hem de çok sevilen (nasıl oluyorsa?) bir rebetes. Sonra Stayros Kuyumcus, Manos Lazos geliyor ve elbetteki Manos Hacıdakis.

Politikayla uğraştığı lise yıllarında arkadaşlarıyla birliktey-

ken üzerinde bildiriyle yakalanırlar. Polisler onun bu işlerle uğraşmasına şaşırırlar. Çıkarlarken bir polis, arkadaşlarına şöyle seslenir: "Eve götürün, yatırın onu." "Hiç unutmadım bu sözü," diyor.

Oysa o eve götürülüp yatırılacak insan mıdır? Sarılır akordeonuna, yolculuk vakti gelmiştir çoktan: "Uyan küçüğüm ve dinle/ bir tan vaktinin minörünü/ senin için yazılmıştır o çünkü/ bir ruhun ağlayışından/ aç pencereni/ bana tatlı bir bakış yolla/ işte o zaman sönebilirim küçüğüm/ evinin önünde bir köşede."

12 Eylül olunca onun da kitapları yakılacaktır.

Liseyi bitirdikten sonra İstanbul'a gelir. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji bölümünü kazanmıştır. Yepyeni, coşku dolu bir çevreye girer. Lukacs'ı, Gramsci'yi, Marks'ı arkadaşları kasete okur, o da zevkle dinler. Ya kabartma yazılı kitaplar? Türkiye bu konuda öylesine yoksul bir ülkedir ki. Körler Federasyonu'nun bu sorunları çözecek ufku, gücü ve isteği yoktur. Oysa 100 milyon liraya mal olacak bir matbaa makinesiyle kabartma kitap sorunu çözülür. Amerika'da bir kütüphanede kabartma kitap sayısı 180 bini aşmaktadır!

Rebetikonun yolculuğu daha hakiki gelir ona ve psikoloji bölümünü ikinci sınıftayken bırakır. Üstelik geçim denen o ateşten gömlek vardır sırtında. Tire'nin son urgancısı olan babasına hiç yük olmamıştır hem. Mecidiyeköy'de Sivaslılar'ın kurduğu bir düğün salonunda çalmaya ve söylemeye başlar. Burada daha önce Taner isminde bir başka âmâ müzisyen varmış. İnsanlar Muammer'e de Taner demeye devam etmişler. "Bizim halkımız bütün âmâları birbirine benzetir" diyerek gülmeye başlıyor.

Sonraları Çatı'da, Star 88'de, Mülkiyeliler Birliği'nde, Sokak Bar'da, Cabare Cine'de çalmaya, söylemeye başlar: "Kanatlarım vardı bir kartal gibi / Ve uçardım, çok yükseklerden uçardım/ ama tapılacak bir el / taptığım bir el/ kesiverdi kanatlarımı / uçmayayım diye yükseklerde / kanatsız bir kartalım şimdi / sevgisiz ve sevinçsiz."

Sıcak Ekmek Gibi, Bir Dost Adam

Bir ölünün arkasından ne denli çabuk yazı yazabiliyorsanız, o kişiyi o kadar az seviyorsunuz, diyebilir miyiz? Kim bilir, belki de. Ama mazeretim var. Ben Yavuzer Çetinkaya'yı çok sevecek kadar cesur ve atak olamadım hiç. Onu yakından tanımayı, çok sevmeyi nedense erteledim habire. Ve bir gün bir baktım ki ölmüş!..

Ama o benimle tanışmayı hiç ertelemedi. Hiç çekinmeden, gayet rahat yanıma gelip, o babayani tavrıyla ve teklifsizce "Yaz. İyi gidiyor. İyi," dedi. Biraz utanmıştım, hatırlıyorum...

Yavuzer Çetinkaya tiyatrocuydu, sinemacı, oyuncu, eleştirmen, öykücü, çevirmen, şair, şarkıcı, araştırmacı ve daha birçok şeydi. Ama bir özelliği, bir farklılığı vardı ki, beni çok etkilemiştir: Maskesi yoktu Yavuzer'in. Ne sıkıntılı bir yapmacıklığı, ne insanı boğan bir kibarlığı, ne riya kokan bir samimiyeti, ne de sevgisiz yakınlık gösterileri vardı. Su gibi berrak, içi dışı birdi. Sıcak ekmek gibiydi dostluğu...

Ben insanlarla kolay ilişki kurmam. Hele, bir merhabam olan insanları yolda görünce utanırım, sıkılırım. "Şimdi ne ko-

nuşacağım, ne diyeceğim?" diye korkulara düşerim. Yavuzer'le de bir merhabam vardı. Ama onu yolda gördüğümde, karşı kaldırımda bile olsam, yanına gider dalgınsa koluna, çantasına, işçi tulumuna, bir yerine dokunur, hiç çekinmeksizin "Merhaba Yavuzer, n'aber, nasılsın, nereye gidiyorsun?" derdim.

O da hiç istifini bozmadan, maskesini takmadan, uygun hale girmeden "Merhaba, nasılsın gel beraber yürüyelim" derdi. Mahcup, sıkılgan, çekingen ben; bu pejmürde, yüzünde sanki hep can çekişen bir insanın ifadesi olan, ama muzipliğe de her an hazır bu adamın yanında hiç zorlanmadan, hiç komplekslere düşmeden, içimden nasıl geliyorsa öyle konuşurdum...

Yavuzer bir kara mizahçıydı. Ama "kara" yanı çoktu mizahçılığının. Açın, kara mizah antolojisine bakın; bu adamların ölüm yaşı kaç? Bir kara mizahçının ortalama ömrü kadar yaşadı o: 44...

Çok değil. Bir ay önce Rumelihisarı'ndan tiyatrocu bir arkadaşın arabasıyla Taksim'e dönüyorduk. Yol boyu dertleştik. "Kitabımı aldın mı?" diye sordu. "Henüz alamadım" dedim. Fiyatını söyledi, "Paran yoksa ben vereyim, al oku" dedi. (Şimdi öldü ya, hemen gidip aldım!..) Kabataş'ta arabamız bozuldu. Aşağıya indik. Acele işi vardı, ama tiyatrocu arkadaşı, bozulmuş arabasıyla orada bırakmak istemiyordu. Neyse, ben civardaki bir kahveden araba tamirinden anlayan birini buldum.

Adam, bizim arabanın başında tamirci tulumuyla duran Yavuzer'i görünce: "İşte tamirciyi bulmuşsunuz, beni niye çağırıyorsunuz?" dedi. Yavuzer'in araba tamircisi olmadığını, onun sinema doktoru olduğunu, o an bu adama nasıl anlatabilirdim?

Taksim'e taksi tutup gitmekten başka çaremiz kalmamıştı. Taksi gelmeden önce bize: "Bakın şimdi şoför beni hemen tanıyacak, muhabbet koyulaşacak" dedi. Ben de, içimden, "Yavuzer biraz abartıyor mu?" diye geçirirken, taksi durdu bindik. Biner binmez şoför Yavuzer'e "Vay doktorcuğum, nasılsın?" demez mi? Yavuzer muzip bir gülüşle dönüp bana baktı ve şoförle derin bir muhabbete daldı...

Bizimkiler'in doktoru olarak tanınmak, ün yapmak istemiyordu. Sinemacı, tiyatro oyuncusu, yazar, bir entelektüel olarak başarılı olmak ve kendini sanatın bu soy ürünlerine tamamen vermek istiyordu. "Televizyon dizileri filan bana göre değil, benim hedeflerim var," diyordu. Bu satırları yazarken içimin ürperdiğini, acıya boğulduğumu hissediyorum... Ama bir yandan da onu hiç kırmadığımı, hep saygılı davrandığımı düşünerek teselli buluyorum.

Ömer Kavur'un çektiği *Amansız Yol* filminde çizdiği uçurum karakterinden dolayı onu övmüş, çoklarının tersine bu tutunamayan lumpen karakteri, vermek istediği gibi değerlendirmiştim. O da bana bir güzel "Bravo, bak iyi görmüşsün," demişti...

Şimdi Yavuzer Çetinkaya yok. Öldü deniyor! Peki şimdi ben, mahcup, çekingen, hayatı hep erteleyen ben, şimdi hiç çekinmeden, zorlanmadan, teklifsizce kimin yanına gidip, rahatça "Hey, n'aber, nasılsın; nereye gidiyorsun?" diyeceğim?

Şarkılarımda Her şey, Herkes Var

Sahi Muazzez Abacı, sizin sesiniz niye hep kanar ve neden hep sesinizde dinmeyen bir hüzün duygusu vardır ve neden insan sizi dinlerken doyumsuz bir acıyı özler? Sesiniz insanı hep bir bedel ödemeye çağırır. Neyin bedelini?.. Yitirdikten sonra farkına vardığımız aşkın bedeli nasıl ödenir ki? Şefkatsiz geçen çocukluk yıllarının bedelini ödemeye hangi sevgilinin gücü ve sevgisi yeter?.. Ya örselenmiş gençliğin bedelini kim ödeyebilir?..

Evet, siz şarkı söylerken ve sizin sesiniz kanarken ben bunları düşünürüm. Üstelik siz benim için Türk Sanat Müziği'nin son kahramanlarından birisiniz. Belki de en başta geleni. Biraz iddialı oldu diyeceksiniz ama, olsun... Sevgi bir iddia değil midir zaten... Hem artık kahramanlar çağı bitiyor, büyük romancılar, büyük şairler, büyük ressamlar ve sizin gibi büyük ses sanatçıları yetişmiyor ne yazık ki...

Siz şarkıcılığı ses sanatçılığına çıkartanlardansınız, sizin sesinizde söylediğiniz gibi, herkes ve her şey var... Türkiye var... İnanın en katı Batı müziği hayranlarının evinde bile eğer bir Türk Sanat Müziği plağı ya da kaseti varsa, o da sizindir, emi-

nim... Oysa sizin Edip Cansever okuduğunuzu pek kimse bilmez... Edip Cansever'den ezbere dizeler okuduğunuzu... O büyük şairin kitaplarını beşer-onar alıp, sevdiklerinize dağıttığınızı bilmezler... Nazım Hikmet'i severek okuduğunuzu, Sait Faik'e hayran olduğunuzu... Ve bir Woody Allen tutkunu olduğunuzu... Bana hediye ettiğiniz "Muzır Etkiler" adlı kitabını inanın büyük keyifle okudum. Ve yine kimseler bilmez başka hayatları özlediğinizi ve bir Madam Curie olmayı çok istediğinizi... İnsanlar sizin aldığınız alkole takılırlar, olaylı evliliklerinizi konuşurlar... Sizin de dediğiniz gibi normal yürüseniz kimsenin ilgisini çekmez, ama tökezleyip düşseniz herkesin ilgisini çeker... Neyse bırakalım bunları, nerede kalmıştık... Sahi Muazzez Abacı sizin sesiniz niye kanar? Konuşalım, ister misiniz?

"Muazzez Hanım, sizde ses güzelliği, müzik bilgisi, sağlam bir üslup dışında söylediğiniz şarkıya bir derinlik katan bir hüzün duygusu var... Sanki hiç bitmeyecekmiş gibi bir hüzün duygusu bu... Bence sizi Muazzez Abacı yapan bu hüzün duygusu, ne dersiniz?"

"Bu hüzün duygusu ruhsal karakterimden ileri geliyor... Çok karamsar bir insan değilim... Ne bileyim, küçük mutlulukları seviyorum... Mesela getirdiğin o küçük kır çiçekleri beni nasıl mutlu etti bilemezsin, çok duygulandım... Aslında bende bir burukluk duygusu var. Kader, alınyazısı dediğimiz şeyler inkâr edilemez. İlim nereye giderse gitsin, insanda bir yetmezlik oluyor.. İlahi kudret dediğimiz bir çizgi var. Şimdi benim içimde dinmeyen bir burukluk var, o da nedir? Babamı ben bir yaşımdayken kaybetmiş olmam... O zaman penisilin yok, ya da yeni çıkmış...

Zatürree gibi sıradan bir hastalıktan öldü babam... İşte bende çocukluğumdan beri olan hüzün, burukluk duygusu bu olaydan ileri geliyor... Tartışmasız var... İnsanın bir tarafını eksik tutan bir hüzün duygusu bu... Babamın ölümü bende tedavi edilemez bir hüzün duygusu yaratmıştır..."

"Siz sanatçılar için acıları tedavi etmek de gerekmiyor sanı-

yorum."

"Bu tarz acılar şükürle diniyor, bazı olaylara isyanın faydası olmuyor."

"Ernest Hemingway, 'İyi bakın, büyük sanatçıların çocukluğu genellikle kötü geçmiştir,' der... Birden siz babanızın ölümünü anlatırken bu söz aklıma geldi."

"Benim çok kötü geçmedi çocukluğum. Babamın ölümünden sonra evdekiler ondan kalan bir yadigâr olduğum için bana ihtimam gösterdiler... Babaannem, halalarım filan... O ayrı bir konu ama, babanın eksikliği... Tabii zamanla acıların yerini güzel sevgiler, güzel dostluklar alıyor... Hatta acılar insana daha iyi yaşamak için bir kamçı oluyor... Gerçekte acılara karşı dirençli olmalı... Mesela ben, birisi beni ağlarken görsün istemem, gururum kırılır gibi olur..."

"Şarkı söylerken başka bir yere geçiyorsunuz, sanki başka biri oluyorsunuz, değil mi?"

"Bu sadece şarkıda yaşanan bir duygu, evet... O kadar ki dünyaya başka bir şekilde hükmediyorsunuz sanki... Dünyadaki her şeyi yükleniyorsunuz... Çevreniz, yakınlarınız, onların acıları hepsi şarkıda yaşanıyor... Bakın bir gün şöyle bir olay oldu: Bebek Belediye Gazinosu'nda çalışıyorum... Sahnenin önündeki masada, çok genç ve çok şık ve güzel bir çocuk var, şöyle papyonlu filan, 18-19 yaşlarında, yanında da iyi giyimli, orta yaşlı kibar bir hanım var. Dikkat çekecek kadar birbirleriyle ilgililer, konuşuyorlar, içki içiyorlar... İlgimi çekti bu çift... Kesinlikle ikisinin arasında bir şey var diyemiyorsunuz. Çünkü kadın, çocuğun annesi yaşında... Neyse programa ara verildi... Bu kadın odama geldi ve "Muazzez Hanım" dedi, "Sizden bu şarkıyı söylemenizi rica ediyorum, eğer söylerseniz beni memnun edersiniz..." Tabii kadının istediği şarkıyı söyledim... Ama onları da çok merak ettim ve tanışmak istedim... Tanıştık. Kadın dedi ki: "Ben eşimden ayrıldım, o benim oğlumdu ve biz oğlumla yıllar sonra ilk kez burada bir araya geldik, belki 15-16 sene oldu oğlumu görmeyeli..." Şimdi o kadının benden o gün istediği şarkı-

yı ne zaman söylesem, bu olay aklıma gelir. İnanın şarkılarımda her şey, herkes var... Dolmuşta bir bakışını yakaladığım bir insan da var..."

"Şairlik gibi bir şey bu anlattıklarınız..."

"Yüzde yüz şairlik gibi..."

"Bence bu ülkede *Firuze* adlı şarkıyı en güzel siz söylüyorsunuz... Ve bu şarkıda 'Güzelliğinin de bedelini öde' dizesi vardır. Bence bu şarkının en can alıcı bölümü burası. Bir başka açıdan bakıldığında sizin hayatınız da bir 'bedel ödeme' değil mi?"

"Evet, katılıyorum sana... Bu dize, yaşadığın bütün güzelliklerin bedelini öde anlamına geliyor. Ve seni bir seviyorlarsa, sen bin sev anlamına geliyor... Şu var, benim şarkılarımı dinleyen insanları benim içimden insanlar olarak nitelendiriyorum. Sanki ben onların teyzeleriyim, halalarıyım, dayılarının kızlarıyım... Yolda kadının biri geliyor ve 'Ah canım' diyerek yanağımı okşuyor, senelerdir tanıyor gibi... İfade edilmesi, anlatılması zor bir duygu bu... Muazzam bir şey..."

"Siz söylediğiniz şarkıların formuna ne kadar uysanız da mutlaka kendinizden, ruh halinizden bir şeyler katıyorsunuz."

"Aslında bundan kaçınmaya çalışıyorum mümkün olduğunca... Bende hâlâ bir talebe çekingenliği vardır... Radyo eğitiminden gelen bir bağlılık var formlara bende... Şarkıda bana ait bir şey yapmaya çekinirim. Hocalarım şarkıyı egzajere ediyorum diye kızmasınlar diye... Aslında korkmasam o şarkıyı egzajere edebilirim... Ama o şarkıdaki tüm güzellik bana gelecek diye korkarım, çekinirim.

"Sizce arabesk nasıl oluyor da hem bu kadar küçümseniyor ve hem bu kadar sevilip dinlenebiliyor?"

"Göze batan istismar edilmiş, ticari gayelerle yapılmış arabesk türü var bence. Aslında arabesk küçümsenmemesi gereken bir müzik türü. Arabesk müziğinin de güzel, ciddi örnekleri var. Bugün bir Orhan Gencebay bir meseledir, bir olaydır. Konu istismarsa bugün Türk Sanat Müziği'ni de istismar eden çevreler var. Mesela ben bazen Orhan Gencebay'ın şarkılarını okusam mı

diye aklımdan geçiriyorum. Bir de şu var, arabesk okumak için de ayrı bir gırtlak yapısı gerekiyor... Aynı şey caz müziği için de geçerli. Sonuçta güzel olan her müzik çeşidini seviyorum."

"Muazzez Hanım, artık günümüzde güfteler eskisi gibi derinlikli, incelikli değil... Daha günü birlik, pek kalıcı olmayan, harc-ı âlem güfteler yapılıyor. Bu durum sizi nasıl etkiliyor?"

"Eski güfteler aruz vezniyle yazılmış, büyük formlarda şiirlerdi, bestelerdi. Şimdilerde daha güncel sözlere, herkesin anlayabileceği sözlere ihtiyaç duyulduğu için pek kalıcı olmayan güfteler yapılıyor. Bir de tabii geçiş döneminin deformasyonunu yaşıyoruz... Ama ben eğitimim o yönde olduğu için aruz vezniyle yazılmış eserlerden vazgeçmiyorum... Tamamiyle güncel ürünlere intibak edemiyorum... Tabii yeni besteleri de küçümsememek lazım, eski eserler daha iyiydi diye... Şimdi bir Erol Sayan'ı, bir Yusuf Nalkesen'i, bir Avni Anıl'ı alalım. Bence bunlar genç bestekârlardır, yaşları ne olursa olsun... Alalım onların eserlerini ve Dede Efendi'nin besteleriyle karşılaştıralım ve günlerce odalara kapanalım. Acaba Dede Efendi'nin besteleri gibi besteler yapabilir miyiz? O gelmiş geçmiş, yapılamaz... Artık bütün dünyada da böyle...

"Şarkı ile şiir arasında bir kopuş yaşanıyor..."

"Bence şiir bir şarkının anatomisini teşkil eder, müzikse o şarkıda kalp atışıdır, damardır, maneviyatı da katabiliriz buna... Kopukluk her şeyde var aslında ve her konuda bir tıkanıklık var. Sadece sanatta değil. Her şeyde yaşanan bir ekonomik kriz var, yaşanan bir huzursuzluk, bir haketmeden, haketmiş gibi olmak var."

"Sizin iyi bir Edip Cansever okuru olduğunuzu duydum."

"Edip Cansever benim çok sevdiğim, beğendiğim bir şairdir. *Yerçekimli Karanfil*, *Kirli Ağustos*, *Bezik Oynayan Kadınlar*... Bu kitaplarını çok severim Edip Cansever'in. Hatta ne yaptım biliyor musunuz? Bu kitaplardan 10'ar tane aldım ve dostlarıma teker teker dağıttım. Bence Edip Cansever başka bir ülkede yaşasaydı Nobel Ödülü alırdı. Edip Cansever'le tanışmayı çok

istemiştim. Ortak dostlarımız vardı. O da benimle tanışmak istiyormuş. Ama ne yazık ki olmadı, aramızdan çok erken ayrıldı. 'Hiçbir pul, hiçbir zarfa yakışmıyor.. ' Çok severim bu dizesini. Edip Cansever bence filozof şairdir..."

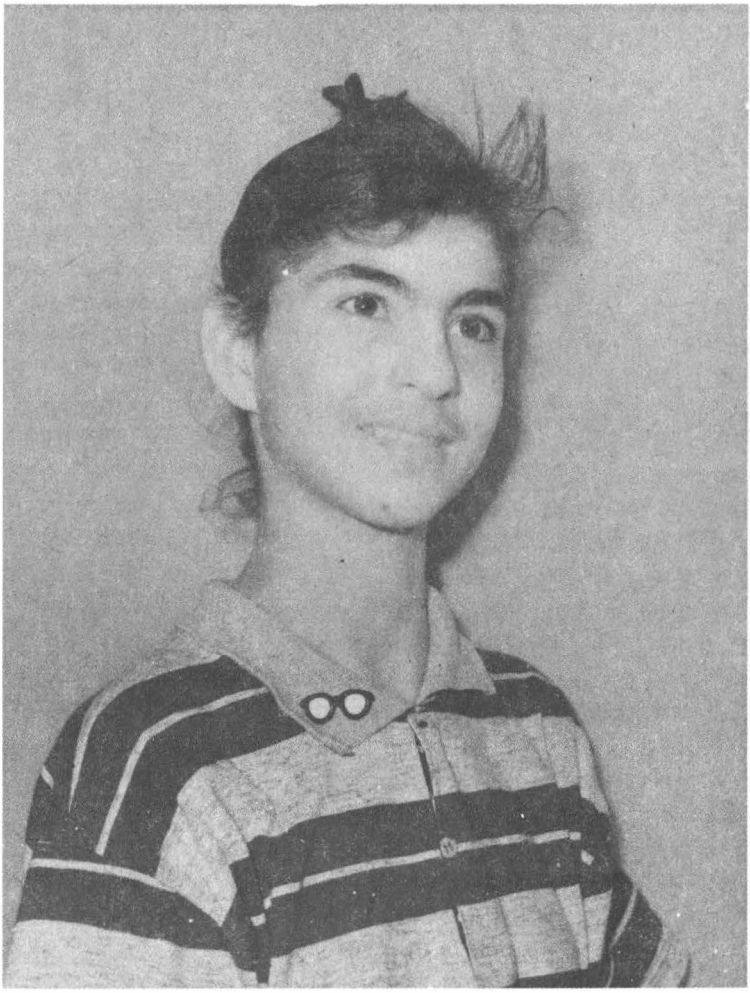
"Edip Cansever dışında diğer şairlerle aranız nasıl?"

"Nazım Hikmet'i ve Sait Faik'i severek okurum. Orhan Veli'yi çok severim. Bir hatıra kalsın diye 'İstanbul'un Orta Yeri Sinema'yı söylüyorum. Şunu düşünüyorum, bu şairleri, insanlar yaşadıkça daha iyi anlıyor, genç yaşlarda pek bir şey anlaşılmıyor gibi geliyor bana... Ben bu şairleri döne döne okurum... Aaa bakın bakın, döne döne okuduğum bir Dostoyevski vardır. İnsanın kafasında yanıtlarını aradığı bir sürü soru oluyor. Bu yanıtları Dostoyevski'nin o müthiş romanlarında arıyorum. Şiir dedik de, benim kızım Saba da güzel şiirler yazıyor. Size kaçırıvereyim mi şiirleri. (Muazzez Abacı yüzünde çocuksu bir gülümseme ile çabucak kızı Saba'nın odasına gider ve şiir defterini alıp getirir.) İsterseniz size şunu okuyayım. 'İki kişi, pek yakınırlar aralarındaki bir üçüncüden / Oysa iki kişiden biridir buna neden / Sonra da bir güvensizlik, sevgisizlik sonucu davet edilen / Tüm suçları yüklenen üçüncüden..' "

"Zaman zaman başka hayatları özlediğiniz oluyor mu?"

"Başka hayatları özlemeyen insan yok gibidir. Bakın ben size bir sır vereyim: Madam Curie olmak isterdim ben."

İzmir Kadifekale'de Rahşan Mitosu

17 yaşındaki Rahşan Demirel, Nusaybin'deki Günebakan isimli köyünü ziyarete gittiğinde neler gördü, neler işitti ki kendisini yakmaya karar verdi? Uzakdoğu'da, haksızlıkları protesto etmek için kendilerini yakmaktan başka eylem biçimi düşünmeyen Budist rahipleri hiç duymuş muydu? Kendisini yakmak onun karakteri miydi? Oysa daha 17 yaşında delidolu bir genç kızdı.

İzmir'in Kadifekale'sindeyim. Amacım yaşayanlarının yüzde 90'ı Kürt olan bu semti gezip görmek sözümona ateşkesin bu yörede nasıl bir duygu iklimi yarattığını anlamak istiyorum.

Bir Kürt delikanlı bana rehberlik yapıyor; bir hafta önce çıkmış işkence gördüğü hücreevinden. Öylesine saygılı ve düşünceli ki. Benim için bütün gününü feda etmeye hazır. Öyle ki, kimi zaman ona soru sormaya ürküyorum. Öylesine incinmiş ki. O denli onur kırıcı işkenceler yapmışlar ki, biraz zaman geçip samimi olduktan sonra âdeta fısıltıyla; "Öyle şeyler yaptılar ki onların yerine ben utandım abi" diyor. Beynimin içi acıyla karmaşıyor. Bir anda yaptığım işi çok anlamsız buluyorum. Aciz ve soy-

tarı biri gibi görüyorum kendimi o anda. Soytarı bir "acı tutanakçısı"...

İşte tam bu anda geçen yıl kendini yakan Rahşan Demirel adındaki genç kız düşüyor aklıma. İşim bu diyorum içimden "acı tutanakçılığı". Rehberim, o incinmiş Kürt delikanlı, beni Rahşan'ların evine götürüyor. Rahşan'ın güzel yüzlü, samimi, konuşkan ablası karşılıyor bizi.

Rahşan, Kadifekale'de başkaldırının simgesi olunca evleri bir parti binası gibi olmuş Selma Kut'ların. İnsanlarla dolmuş boşalmış. Özellikle Selma Kut her gelene, her başsağlığı dileyene kardeşinin kendisini yakma sürecini en ince ayrıntısına kadar anlatmış, bize anlattığı gibi. Bu intihardan biraz da kendisine bir onur payı çıkarırcasına...

Rahşan, Nusaybin'deki köyünden döndükten sonra çok değişmiş. Öfkeli, sıkıntılı bir kız olup çıkıvermiş. Orada ne gördüğünü, neye tanık olduğunu kimse bilmiyor. Döndükten sonra etrafındakilere sık sık "Öyle bir şey yapacağım ki herkes şaşıracak" diyormuş. Ablası Selma Kut çevresindeki en ufak bir haksızlığa tahammül edemediğini söylüyor Rahşan'ın. Bir gün sigorta hastanesinde yaşlı ve hasta bir kadına "Sıraya gir" diye bağıran hastabakıcının üzerine yürümüş, "Görmüyor musun be adam bu kadın hem hasta, hem yaşlı" diyerek öfkeyle...

Geçen yıl Newroz'dan bir hafta önce Rahşan'ın ailesi toplu halde bir yakınlarının cenazelerine gitmişler. Rahşan, evde yalnız kalmış. Rahşan evde yalnız kaldığı sırada Newroz'da neden kendini yakacağını kasete okumuş. Bu kaset şimdi dünyanın birçok şehrinde dinleniyormuş.

Newroz günü sabah erkenden çantasına yerleştirdiği benzinli elbisesiyle Kale'ye gitmiş Rahşan. Kale'de üzerine bu elbiseyi giymiş ve yanındaki kibritle tutuşturmuş kendisini. Rahşan'ın alev alev yandığını semtin bekçisi görmüş, kurtarmak için koşmuş; ama nafile, alevler Rahşan'ın o genç, o çelimsiz, o uçarı vücudunu çoktan sarmış bile.

Bekçinin ifadesine göre Rahşan alev alev yanarken bir taraf-

tan Kürtçe sloganlar atıyor, bu arada incecik parmaklarıyla zafer işareti yapıyormuş. Bir ara alevler yoğunlaşınca bulunduğu tümsekten yere düşmüş; ama yine de kalkıp, kendini yaktığı yüksekliğe çıkıp zafer işareti yapıp slogan atmaya devam etmiş. Alev 17 yaş bedenini tamamen teslim alana kadar slogan atmayı sürdürmüş. Sonra alev öfkeli sesini de yakmış.

Rahşan, Kale'de kendini yakarken mahalleden bir çocuk, içlerinde Rahşan'ın erkek kardeşinin de bulunduğu top sahasında top oynayan çocuklara heyecanla seslenmiş: "Koşun... koşun... Kale'de bir kız kendini yaktı!.." Rahşan'ın erkek kardeşi de hiç tereddütsüz "Bu bizim Rahşan"dır demiş ve kimbilir hangi yangın duygularla eve koşmuş. Kısa bir süre sonra Rahşan'ın tüm ailesi ve Kadifekale halkı Rahşan'ın yanmış cesedinin başındaymış. Annesi bir süre önce çok istediği için Rahşan'a aldığı sarıkırmızı-yeşil desenleri olan battaniyeyi o çocuk uykularına, rüyalarına daldığı için değil de bu kez, fidan cesedi öfkeli ateşlere teslim olduğu için örtmüş üzerine...

Rahşan'ın cenazesi Kadifekale'nin ruhunu alevlendirmiş. Rahşan bu yoksul, bu mütevazı İzmir semtinde bir anda mitoslaşmış. Rahşan adını ve öfkesini Kadifekaleliler'in belleğine âdeta kazımış. Bir ara ablası Selma Kut'a Rahşan'ın fotoğrafı olup olmadığını soruyorum: "Herkes alıp götürdü. Bize kalansa aile içinde çekilmiş toplu fotoğraflar. Ama isterseniz, aşağıda bir fotoğrafçı var. Rahşan'ın fotoğraflarından basıp çoğalttı ve iyi para kazandı bu işten. İsterseniz ondan alabilirsiniz" diyor.

Kadifekale'nin Ballıkuyu semtinde tabelasında "Ege Fotoğrafçısı" yazan küçük, salaş fotoğrafçıya giriyorum. Mavi gözleri çipil çipil, kır saçlı 55-60 yaşlarında bir adam karşılıyor beni. Adı Ali Ekrem Canbay... "Rahşan Demirel'in fotoğrafı var mı sizde?" diye soruyorum. "Var" diyor. "böyle çerçeve içinde mi, yoksa çerçevesiz mi olsun?" diye soruyor bu kez. Çerçevelisini vitrinin arkasındaki panoya asmış, gösteriyor.

Rahşan o asi, o güleç, o havai yüzüyle bana bakıyor. Sanki intiharı acemi, çocuksu bir şakaymış gibi gülümsüyor. "Çerçe-

vesiz olsun" diyorum. Bir albümün içinden Rahşan'ın 30X40 renkli fotoğrafını çıkarıyor. "İsterseniz 18x25 ebadında da var" diyor. "Yok, bu iyi" diyorum. Fiyatını soruyorum, "Aslında 60 bin lira, ama siz 40 bin lira verin" diyor. "Çerçevelisi kaç liraydı?" diyorum. "O 90 bin lira, ama çok isteyen olursa 60 bine bırakıyorum" diyor. "Çok para kazandınız mı bu işten" diyorum. "Eh, işte biraz" diyor.

Rahşan'ın Kadifekale'de hemen birçok evde fotoğrafı asılıymış. Bir ara her gün birkaç tane satıyormuş ondan. Ama son günlerde isteyen azalmış. "Bazıları geliyor, fiyat soruyor, ama fazla bulup almadan gidiyorlar" diyor. "Peki Rahşan'ı anlatın bana" diyorum. "Valla, delidolu, günümüzün bir kızıydı, fotoğrafını intihar etmeden bir sene önce çekmiştim. Bir gün intihar etti, haberi geldi, içim yandı o an. Yahu dedim, ben kızın fotoğrafını çekmiştim. Klişeleri aradım sonunda da buldum. İsteyen oldukça çoğaltıp durdum..." diyor.

Bugün, Rahşan'ın kendisini yaktığı yer, Kale'de küçük taşlarla bir anıt haline getirilmiş, yanmış bedeni ise Nusaybin'deki köyüne gömülmüş. Hayatında en derinden öfkelendiği yere...

Kadifekale'ye akşam çöküyor. Tarif edilmez bir yalnızlık çöküyor içime. İşin en acısı hiçbir yeri özlemiyorum bu ülkede artık. Bulunduğum yer de bana dayanılmaz acı veriyor. Allahım, bu ne acılı ülke, bu ne acılı topraklar böyle!... Gençken ruhuma yaraştığını düşündüğüm acıya doydum desem ne fayda, bu ülkede acının dineceği yok. Biz tükenene kadar!..

Yüzünde Zulmün İzi Yoktu

Şimdilerde hep ezici ve tesellisiz bir kederle fotoğraflardaki yüzünü okşuyorum onun. Bu yüzde zulmün izi yok, kesinlikle yok. Ve bunun için yüreğim soğuyana dek ona âşık olacağım. Çünkü giderek bakmasını ve görmesini öğreniyorum: Yüzünde zulmün izi olmayan bir kadın, bir insan pek göremiyorum artık. Rüyalarımda, binbir karışık duyguyla onun merhamet dolu yüzünü okşuyorum... Romy Schneider... Annemle yaşıt. Oysa benim için benden bir-iki yaş büyük bir sevgili ve daha ötesi bitmeyen, sonsuz bir merhamet. Sınırsız bir bağışlama gücü... Gücün yalnızca bu türlüsü yakışıyor ona... Hep bağışlama... İşte büyülü sırrı buydu bakışlarının... Magazin fotoğrafçılarının sınırlı duyarlılıklarını aşıp geçti onun gülümseyen hüzünlü bakışları. Biz marazi ve şefkat tutkunu çocuklar âdeta onun sevgisine, merhametine maruz kaldık. Kapanmış kapılarımızın birinden girdi içimize... Derdimiz şefkatti bizim. Geceleri kimsesiz odalarımıza çekilip, çekmecelerdeki fotoğraflarını çıkartıp ona bir susuzluk gibi baktığımızda anladık bunu. Ne iktidar, ne para, ne hazlar, ne oyunlar... İşte o affedici ve bağışlayan, karşılığında ruhumuzu istemeyen özgürleştirici sevgisi...

"Tanrı varsa o da kötü bir Tanrı'dır!"

Masumlar filminin eşsiz yönetmeni Visconti, kendisine

Tanrı'ya inanıp inanmadığını sorduğunda onu böyle cevaplamıştı: "Tanrı varsa o da kötü bir Tanrı'dır." Gencecikken ve henüz bir rüyadan yeni uyanmış gibiyken, yumuşacık mavi-yeşil gözleri bir mutluluk buğusuyla örtülüyken bile sanki her şeyi biliyordu; sinema sanayiinin vahşetini, çevresindeki duyarsız aptal erkek kalabalıklarını, magazin ve show dünyasının yok edici acımasızlığını...

Geriye bir tek oğlu David'in ölümü kalıyor. O "kötü Tanrı"dan işte bunu, bu kadarını beklemezdi. O da oldu... Bahçesinin parmaklıklarına saplandı sevgili oğlu...

En çok yaşlı, duyarlı, çekmiş adamları sevdi. Onlarla saatler boyunca konuştu. Sorularına cevap aradı. Dünya neden bu kadar kötüydü? Neden savaş vardı? Sevmek neydi? Ölüm niyeydi? Nasıl yaşamalıydı? Ne yapmalıydı?

Peki öyleyse! Romy bu dünyayı bütün bilinmezlikleriyle keşfe çıktıysa, neden Alain Delon'la yaşadı ve neden, sonra Daniel Biasini'yle evlendi? Ve bunlar gibi diğerleriyle... Ne buldu onlarda? O bebek yüzlü, uçarı, kaygısız adamlarda?..

Fotoğraflara iyi bakın. Bütün sevdiği erkekler yanında çocuğu gibi duruyor. Ya da erkek kardeşleri gibi. Acıyor onlara Romy, onları esirgiyor, gözetiyor. Gözlerini, çocukluğundaki gibi, mutluluk buğusuyla örtüyor ve onları seyrediyor. Bir oyunun içinde olduğunu biliyor Romy. Bu oyunun dışında kalacak kadar gücü olmadığını da. Bu oyunu oynarken o güzelim başına çiçekli taçlar takmayı da ihmal etmiyor...

Tahammülsüz acılarını Visconti'ye anlattı. Magazin basını onu "dünyanın en güzel sırtına sahip kadını" diye tanıttı. Oysa onun kameraların karşısında, spot ışıklarının altında saatlerce rol yapmaktan beli tutmuyordu. Ağrılar içinde kıvranıyordu. Visconti'ye "Artık dayanma gücüm kalmadı, bittim artık" diyordu ağlayarak. Visconti de ona çaresiz şöyle diyordu: "Sen artık bu ışıkların malısın. Bu yolun geri dönüşü yok. Kaçamazsın."

Evet bu dünyanın rövanşı yoktu. Hayat giderek daralıyordu. Ve artık bir saatten sonra sadece kaçış vardı!... Amerika'da sa-

vaş karşıtı bildiriler dağıtırken bile kaçıyordu aslında. Umutlu olduğu söylenemezdi...

Romy ölüme kaçışın filminde aşkla oynadı. *La mort en direct* ("Naklen Ölüm"). Bu filminde Romy kendi hayatından bin kere daha gerçekti. Kanserdi, ölecekti, biliyordu. Yaşlanmıştı. Saçları dökülmüştü. Beyaz dizi romanlarının editörüydü. Tıpkı birçok filmindeki gibi. Bir televizyon şirketi ölümünü dizi film yapmak istiyordu. Ölümünü televizyona uyarlamak istiyordu. Büyük paralar teklif ettiler. Kabul etmedi. Kaçmaya başladı. Hayatı giderek daralıyordu. Özel televizyon, sağ gözünü çıkartıp yerine gizli kamera yerleştirdiği bir yönetmeni bela etti başına. Adam âşık rolünü oynadı ona.

İnandı. Filmdeki Romy için de aşk esirgemekti, korumaktı, gözetmekti, inanmaktı... Gözü kameralı adam onu kendine biraz âşık etmek için düzmece bir kavgaya girdi. Ardından kodese. İşte Romy'yi sevdiği adamın kodesten çıkmasını beklerken gösteren bir sahne vardır ki, Romy gerçekten odur. Başında TV'cilerden gizlenmek için taktığı siyah peruğu, uzun entarisi, sandaletleri. O kristal, sonsuz iyi gülümseyişi. Ve elinde yoksul elmalar. Bir duvara dayanmış aşk dolu bir sabırla sevdiği adamı bekliyor... Sevdiği adamın bir gözünde ölümünü çeken bir kamera olduğunu bilmeden bekliyor onu.

Evet, günümüzde yaşadığımız da bu değil mi? Aşkı oynayanlardan birinin ya da ikisinin gözünde gizli (göz yerine geçen) bir kamera yok mu? Birbirini seven iki yürekten biri mutlaka daha soğuk değil mi?... Bir kameradan bile daha soğuk!..

Ve aysız, yıldızsız, karanlık bir gecede yönetmen gözüne yerleştirdiği kamerayı çamura düşürür. Esirgeyen, koruyan Romy çamurların arasında sevdiği adamın gözünü, yani kamerasını arar, bulup takmak için... Bu dünya, bu dünyadaki aşklar ancak bu kadar sahici anlatılır. Burada filmin yönetmeni Tavernier'yi sevgiyle anmak gerekli.

Ölümü naklen yayımlanmak istenen Romy filmin sonunda eski kocasının evine sığınır. Kameramanlarıyla, helikopterleriy-

le, gazetecileriyle, güvenlik güçleriyle dünya, sığındığı evin çevresinde akbabalar gibi beklemektedir onu.

Romy Schneider, *La mort en direct* filmiyle sanki sonunu yaşamıştır. Oğlu David "kötü Tanrı"nın katkısıyla evinin parmaklıklarına saplanıp ölünce o da evine sığınmış, hayattan vazgeçmiştir. Ama dünya, o "kötü Tanrı"nın dünyadaki suretleri onu acısıyla bile baş başa bırakmamışlar 'ır.

Romy, böyle kuşatıldığı bir gece, sevgilisine şöyle haykırmıştır telefondan: "Her taraftan kuşatıldım. Bahçemde her ağacın arkasında bir kamera ya da bir fotoğraf makinesi var. Havuzdaki her nilüfer çiçeğinin altında ya bir kamera ya da bir dinleme cihazı var. Tükendim artık ben, ne olur bir şey yap. Kimseyle konuşacak bir şeyim yok benim!..."

Tıpkı *La mort en direct* filmindeki gibi. Kuşatılmıştı, sıkıştırılmıştı... Can çekişmesi, ölmeye yatması bile show dünyasının magazin basınının iştahını kabartan, çok sattıran Romy... Ne güzel söylemişti bir keresinde: "Çocukluğunu al, cebine koy ve kaç" diye... Bunu ne kendi, ne de biz başarabildik!...

Benim için yüzünde zulmün izi olmayan belki de tek kadın o. Ve öyle kalacak. Öleli on bir yıl oluyor. Yüzü, bakışı öylesine sıcak ki hâlâ... Ve belki de bu yüzden Adnan Azar'ın şiirini ne zaman okusam Romy aklıma hep bir kez daha gelir...

"Mevsimlerden denizi,
inceliklerden en çok geçmişi özlediniz.
Sevgiyi kavramanın ağırlığı
başlayınca bizim gibi kaçmadınız.
Belki biraz ağladınız. Bir
gözyaşı izi boyunca kanadınız.
Akşamlar ve parklar arasında
dünyaya en çok siz yaraştınız.
Şimdi sizi çok özlemişiz. Bir
akşam bize gelirseniz, geniş
koltuklarda oturur, susarız..."

Rumelihisarı'nda Bir Ali Baba Vardı…

Hisar'daki kıyı insanları, yaz ve kış, gece ve gündüz alkolün eşliğinde, bin bir renk ahenkle akan denizi seyredip, ona bin bir yorum getirir...

Bir deniz şehrinde, denizi seyredip onu yorumlayan alkol adamları yoksa o şehirde hayat bitmiş, o şehrin kalbine gölge inmiş demektir.

Boğaz'in birçok iskelesinde olduğu gibi, Hisar İskelesi'nin de yanıbaşında devletten ve sistemden uzak, alkol ve denizle baş başa, koyun koyuna kalmak isteyenler yıllardan beri burada bir karşı hayat örgütlediler.

Karşı hayat örgütlemek kolay değil. Kavga, sabır, incelik ve inat gerektirir. Devlete ve sisteme sırtını dönüp, sadece içki içerek anılar ve deneyimler biriktirip, denizi yorumlamanın kesintisiz ürebilmesi kuşaklar arasındaki sıkı dostluğa ve dayanışmaya bağlıdır.

Şimdi geri çekilme mevsimindeyiz. Kuşaklar arasındaki bağlar gitgide inceliyor, o dipten gelen uyarıcı ses yeni kuşaklara ulaşmıyor. Dayanışma duygularına akşamlar çabucak iniyor...

Önce Hisar'ın iskelesi kaybedildi. Geleneksiz burjuvazi bu kurtarılmış bölgeye sahte ve ruhsuz bir bar kurdu. Şimdi balıkçıların ağ örerken düş gördüğü, alkol yolcularının denizin bin bir renginden bin bir hikmet yorumladığı o iskele başkalarının eline geçti.

İskele yitirilmişti, ama kıyıda direnen karşı hayat aldığı yaraya rağmen yolculuğuna devam etti. Çünkü onu esirgeyen ve gözeten bir sığınak vardı yanıbaşında. Ali Baba'nın bin yıllık Hisar Kahvesi!..

Hisar Kahve'yle kıyı insanları arasında sıcak, yoğun bir kan alışverişi vardır.

Kıyı adamları alkolden, yolculuktan, denizleri ve dalgaları yorumlamaktan yorgun düştüklerinde gelip buraya sığınırlar. Çay, kahve içerler, günlük dünya sohbetlerini yaparlar. Serinlemek isteyen serinler, ısınmak isteyen ısınır. Kimisi oltasını bırakır bir zulaya, kimisi çok özel bir defterini, bir resmini, yastığını belki de...

Hisar Kahve'nin sahibi amacı sadece kâr olan, duygusuz bir işletme prensibi değildir.

Hisar Kahve'nin sahibi, burası hür dünyanın insanlarına aittir, onlar da benim çocuklarımdır, diyen İstanbul'un ayakta kalan son insan kahveci patronlarından 63 yaşındaki Ali Gökboğa'dır.

İnsan patron ne demektir? Çalıştırdığı yere, maksat sevgi, maksat muhabbet olsun diye, bakandır. Çaya, şekere, tüpe zam geldiği halde çocuklarım üzülmesin diye, kahveci dernekleri yeni çay, kahve zamlarını açıkladıktan 7-8 ay sonra ve ancak çaresiz kaldıktan sonra sattığı çaya, kahveye içi burkularak zam yapandır.

İnsan patron, halini hatırını sorduğu müşterisi zora girdiğinde ona kefil olandır. Gerektiğinde denizi yorumlayan kıyı insanlarının cebine alkol parası koyandır. Kıyı insanlarının içtiği çayların, kahvelerin parasını elişi defterine çizdiği çiçeklerin arasına yazıp, keyfi yerinde olduğunda da o çok sıfırlı rakamlardan yeni çiçekler, yeni böcekler çizen, aman sen de, dünya malı dün-

yada kalır, diyendir...

Çocuklarının, müşterilerinin, kıyılardan sokaklardan toplayıp toplayıp getirdiği sahipsiz kedilere, köpeklere ocağında ciğer kaynatandır.

İşte, parası olanın hesap ödediği, isteyenin ayağını uzattığı, samimiyetlere göre masaların birleşip ayrıldığı, gerektiğinde motosikletlerin, bisikletlerin, oltaların, defterlerin, resimlerin emanet bırakıldığı, devletin ve sistemin dışında ve o büyük yoksulluklarının erdemiyle ayakta kalan insanların sığındığı, yeni bir hayat kurmak isteyen üniversiteli gençlerin bu karşı hayat insanlarıyla yan yana olduğu, onlardan etkilendiği, tek bir hayat yokmuş, tek bir kuruluş yokmuş dediği Ali Baba'nın Hisar Kahvesi artık son günlerini yaşıyor...

Hisar Kahve geçtiğimiz günlerde ihaleye çıkarıldı ve 3 milyar yüz otuz milyona Süt-İş'te kaldı. Ali Baba sermayeye yenildi. Kısa bir süre sonra birkaç emanetini alıp, kahvesini terk edip kızının yanına, Mersin'e gidecek. Ve artık buraya yeni insanlar gelecek. Artık kıyı insanları üşüyünce, yorulunca, terleyince ya da emanet bırakmak veya bir dünya sohbeti edebilmek için buraya sığınamayacak. Hür dünyanın insanları üniversiteli gençler, aydınlar bu yeni kapitalist işletmede hür olduklarını hissedemeyecek; sokaklardan, kıyılardan topladıkları kedileri, köpekleri doyurmak ve barındırmak için bu yeni yere getiremeyecek.

Yeni yerde zamlar hiç vakit kaybedilmeden konacak. Gün birbirine rakip dakikalara ve kâr hesaplarına göre bölünecek. Çay içip bütün gün kitap okuyarak denizi seyredenler hemen fişlenip bir daha içeri alınmayacak.

Kimseye veresiye verilmeyecek. Hesaplar nakit ödenecek ve ödeyenlere kasa fişi verilecek. Hiçbir müşteriye kefil olunmayacak.

Masalar sabit olup, ne birleşecek, ne ayrılacak. Düzen samimiyetlere göre değil, verimlilik esasına göre yürüyecek.

Akşamlar erken olacak.

Peki, iskelelerini ve kendilerini esirgeyen ve kollayan kah-

velerini yitiren kıyı adamları, orada ne kadar direnebilecekler dersiniz? Bu elbette öncelikle kuşaklar arasındaki dostluğa ve dayanışmaya bağlı. Dipten gelen o uyarıcı sesin sürmesine...

Öyleyse bu şehrin kalbine gölge indirmeyelim, kahvelerimize, denizimizi yorumlayan kıyı insanlarımıza ve karşı hayatlarımıza sahip çıkalım.

Bu çok eski bir kavga... ve henüz tamamen yenilmedik. Kullanmadığımız bilgiler ve sırlar var daha...

Cezmi Ersöz "Son Yüzler"de zamanın ertelenmesine, es geçilmesine itiraz etti. İstanbul'un maddesini aşarak ruhuna dair bir şeyler söylemeye çalışan bir gezgin-yazar olarak herkesin hızla birbirine benzeştiği, farksızlaştığı bu günlerde, her biri birbirinden çok farklı hayatları önümüze çıkardı.

"Son Yüzler"deki insan suretlerinde geçmişin, şimdiki zamanın ve geleceğin yitirilmiş bir karışımı bulunmaktadır . Kaybolan bir kentin, nesli tükenen ermişleridir her biri...

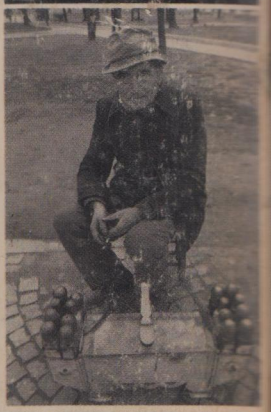
Kierkegaard'ı Almanca'dan okumuş 'Varoluşçu Boyacı' son perdeyi boyacı sandığının gerisinde, kokularını içine çekerek boyadığı ayakkabılarının gölgesinde oynamaktadır.

Bir zamanların klarineti ile mucizeler yaratan, artık yaşlı ve yapayalnız olan Ermeni cazcı Hırant Lusikyan ömrünün sonbaharında, çok sevdiği İstanbul'a yağan karı kaldığı huzur evinin çatlamış camından seyretmektedir. Ve bilmektedir ki "her kar İstanbul'a bir kere yağar..."

Cezmi Ersöz "Son Yüzler"de yaptığı tanıklıkla zamanı kısaltıp, onu parçalara bölerek, insan ömrüne ulaşan köprüler kurmaktadır

ERSİN KALKAN

MEPHISTO